

151
445

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

mim.
35.000 TL.

BURSA, CUMALIKIZIK KÖYÜ TARİHSEL YERLEŞİMİNİN
İNCELENMESİ VE ANALİZİ

RÖLÖVE-RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMAR H.NEVHİZ DENİZ

İSTANBUL, 1991

YILDIZ UNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R. 151/445
Alındığı Yer : Fen Bilimleri Enst.
Tarih : 27/3/1992
Fatura : -
Fiatı : 35.000.-TL
Ayniyat No : 1/3
Kayıt No : 48275
UDC : 711
Ek : Resim : 98
Şekil : 26
Harita : 3
Pafta : 17

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BURSA, CUMALIKIZIK KÖYÜ TARİHSEL YERLEŞİMİNİN
İNCELENMESİ VE ANALİZİ

RÖLÖVE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMAR H. NEVHİZ DENİZ

İSTANBUL, 1991

İ Ç İ N D E K İ L E R

SAYFA

ÖNSÖZ	
ÖZET	
SUMMARY	
GİRİŞ	
I - CUMALIKIZIK KÖYÜ'NÜN GENEL TANIMLANMASI	
I . 1 . Fiziksel tanımlama	I X
Konumu - Ulaşımı - Jeolojik yapısı - İklim - Bitki örtüsü - Coğrafyası - Demografik yapısı - Nüfusu - Ekonomisi - Alt yapısı - Aile düzeni - Sosyal yapısı	
I . 2 . Tarihsel oluşumu - Gelişimi - Tanımlaması	17 X
Bizans, Selçuklu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi	
II - MEKANSAL YAPISI, ANALİZLER VE ÇALIŞMA ALANINDAKİ TESPİTLER	
II. 1 . Dış mekan biçimlenişi	23 X
Sokak - Kütle - Parsel - Çıkma - Cephe	
II. 2 . İç mekan biçimlenişi	39 X
Plan - İç mekan dokusu - Örtü	
III - MALZEME - YAPIM YÖNTEMLERİ	
III.1 . Malzeme	54
III.2 . Yapı öğeleri	59 X
Çatılar - Çatı örtüleri - Çıkmalar - Merdivenler - Payandalar - Eliböğründeler - Döşeme kaplamaları - Bahçe duvarları - Kapılar - Pencereleler - Kafesler - Ocaklar - Bacalar - Sıvalar - Duvarlar	
III.3 . Yapım sistemleri	92

Temeller - Zemin kat duvarları - Cumbalar -

Düşey taşıyıcılar - Merdivenler - Çatılar

Ahşap karkas yapı sistemleri:

Tek ve çift tabanlı ahşap karkas sistem

Konsol çift tabanlı ahşap karkas sistem

IV - ARAŞTIRMA BÖLGESİ RESTORASYON - KORUMA ve 115

SAĞLIKLAŞTIRMA ÖNERİLERİ - BELGELER - NOTLAR

V - SONUÇ 123

YÖREYE AİT SÖZCÜKLER

DİPNOTLAR

BİBLİYOGRAFYA

ÖZGEÇMİŞ

Ö N S Ö Z

Günümüzde köyden şehire olan göç hareketleri oldukça hızlanmıştır. Göçe neden olan ve yüzyılımızın en büyük sorunu olarak belirlenen hızlı nüfus artışının önüne geçilememektedir. Bu artış, beraberinde barınma, beslenme gibi sorunları da getirmektedir. Bu sorunlara cevap vermek isteyen kentlerde de bir genişleme, yayılma gözlenmektedir. Kentler bu tempoda ilerlerken, önceleri kentin oldukça uzağında kalan köyleri de içine alarak geleneksel dokuya sahip eski yerleşim bölgelerini de eritip yok etmişlerdir. Bursa'daki bu ilerleme ve genişleme içinde yok olmaya başlayan Kızık köyleri, bölgedeki en canlı örnekleri oluşturmaktadır.

Cumalıkızık, Bursa'nın hızlı ilerleyişine son çarpınışları ile kafa tutan ve direncinin günden güne zayıfladığını hissettiren, bütünlüğünü ve özelliğini günümüze kadar koruyabilmiş yegane köylerden biridir. Köyün evleri de geleneksel Türk evi niteliklerini zamanımıza dek sürdürmüştür.

Bu çalışmamın amacı, hızla ilerleyen şehir canavarının köye ulaşımını yok etmesini önlemektir. Buna engel olabilmek için, geleneksel dokunun tüm özelliklerini en ince ayrıntısına kadar araştırıp özgünlüğünü yitirmiş yapıları, sokakları ve geleneksel dokuyu olabildiğince koruma altına almak gereklidir. Bunu yaparken de eskiden köyün önemli geçim kaynağı olan kestane-ciliğin tekrar eski canlılığına kavuşturulması unutulmamalıdır. Bunun yanında geçimin sağlanmasında farklı alternatifler de geliştirilmelidir.

Tez çalışmamın yürütücüsü Sayın Hocam Prof. Turgut Övünç'e, Prof. İsmet Ağaryılmaz'a, tespit çalışmalarında bana yardımcı olan Cumalıkızık muhtarına, kahyasına ve halkına, çalışmalarım sırasında bana destek olan Ferhan Yalınkaya'ya, Şehzade Mehmet Camii restorasyonu ustalarından nakkaş-kalemkar

Metin Gündüz'e ve Mehmet Güneş'e, kalem ekibine ve hayatım boyunca beni destekleyen, moral ve güç veren, tüm yükümü paylaşan, bana hayatın inceliklerini öğreten değerli annem Yüksel Tokad'a sonsuz teşekkürler.

H. Nevhiz Deniz

İstanbul 1991

Ö Z E T

Çalışmalarım, Marmara Bölgesinin güneydoğusunda yer alan Bursa ilinin Merkez ilçesine bağlı Cumalıkızık Köyü'nün genel mimarisini, tarih içindeki gelişimini, konut mimarisinin özelliklerini, yapılarını ve yeni yapılaşmada izlenmesi gerekli yolları içermektedir.

Bursa'nın doğusunda Uludağ'ın yamacında kurulmuş olan ve altıyüzyıldır geleneksel mimarimizi en güzel örnekleri ile geçmişten günümüze taşımayı başarmış Cumalıkızık Köyü, Selçuklular'ın son boyu kızıkların Osmanlı topraklarında kurdukları ilk köydür.

Çalışmalarım dört bölüme ayrılmıştır. Ana başlıklar altında özetleyecek olursak:

I. Bölümde, Cumalıkızık Köyü'nün konumu, ulaşımı, coğrafyası, Jeolojik, demografik, sosyal ve ekonomik durumu, alt yapıları ile tarihsel gelişimi,

II. Bölümde, iç ve dış mekansal biçimlenişi,

III. Bölümde, kullanılan malzeme, hazırlanışı, özellikleri, kullanım şekilleri, yapı yöntemleri ve yapı öğeleri ayrı ayrı ele alınmıştır.

IV. Bölümde, konu bitirimi ile sonuca bağlanmıştır. Bir restorasyonda konuya nasıl yaklaşılacağı ve genelde koruma çalışmalarında izlenecek yollar saptanmıştır.

Yöre mimarisinin özelliklerini yansıtan yapıların korunması, bu yapılara ait sorunlar ile alt yapı problemlerinin de çözüme ulaştırılması, geleneksel mimariye aykırı şekilde inşa edilen yeni yapıların yıkılması ilk etapta atılacak adımları oluşturacaktır. Hızla büyüyen ve genişleyen Bursa şehrinin köye ulaşımını önüne alarak yok etmesine de izin verilmeyecektir. Bunların önüne ancak halkı daha iyi bilinçlendirerek geçebiliriz. Tabii bu arada Devle-

timizden isteğim, bu uğurda sergilenecek çalışmalarımızı destekleyerek kendine düşen görevi en iyi şekilde yapmasıdır. Ancak bu şekilde yüzyılların mirasını taşıyan köyümüzü tekrar günümüze ve gelecek kuşaklara kazandırabiliriz.

S U M M A R Y

My work is on the village of Cumalıkızık which is located within the limits of the city of Bursa. I have tried to analyze its general architecture, its historical development, the characteristics of the buildings and the methods of modern structures to be built in future.

Cumalıkızık is located on the slopes of Uludağ, in the east of Bursa, it has the best models of a period of 600 years and exhibits the historical characteristics of architecture through those 600 years with great success kept up to the present day. This village is the first village ever built by the last clan of Seljuks in the Ottoman land.

My work consists of 4 parts:

1 - The location of the village of Cumalıkızık and how to reach there by private and public transportation. Its geography, geological, social, economical and its historical development of roads, drainage and disposal systems.

2 - Internal and external forms of construction.

3 - Building materials and their characteristics in relation with the structural techniques.

4 - The result and the methods to be followed during the restoration and the protection activities in future.

The protection of the buildings which are the best models and exhibit the characteristics of construction and the problems related the building and related systems, and the elimination of the new buildings which are out of tune with the historical ones and the steps to be taken in this way. Bursa is a fast growing city. It may reach this village soon and destroy its original buildings making it a part of itself and burying the precious samples of the past under its

concrete apartment buildings.

This should be prevented by warning and educating the people in this respect. I also wish to explain my wishes to the government of Turkey and the related authorities to help me in the exhibition of my work so that this valuable and unique inheritance of centuries can be preserved for the following generations.

G İ R İ Ş

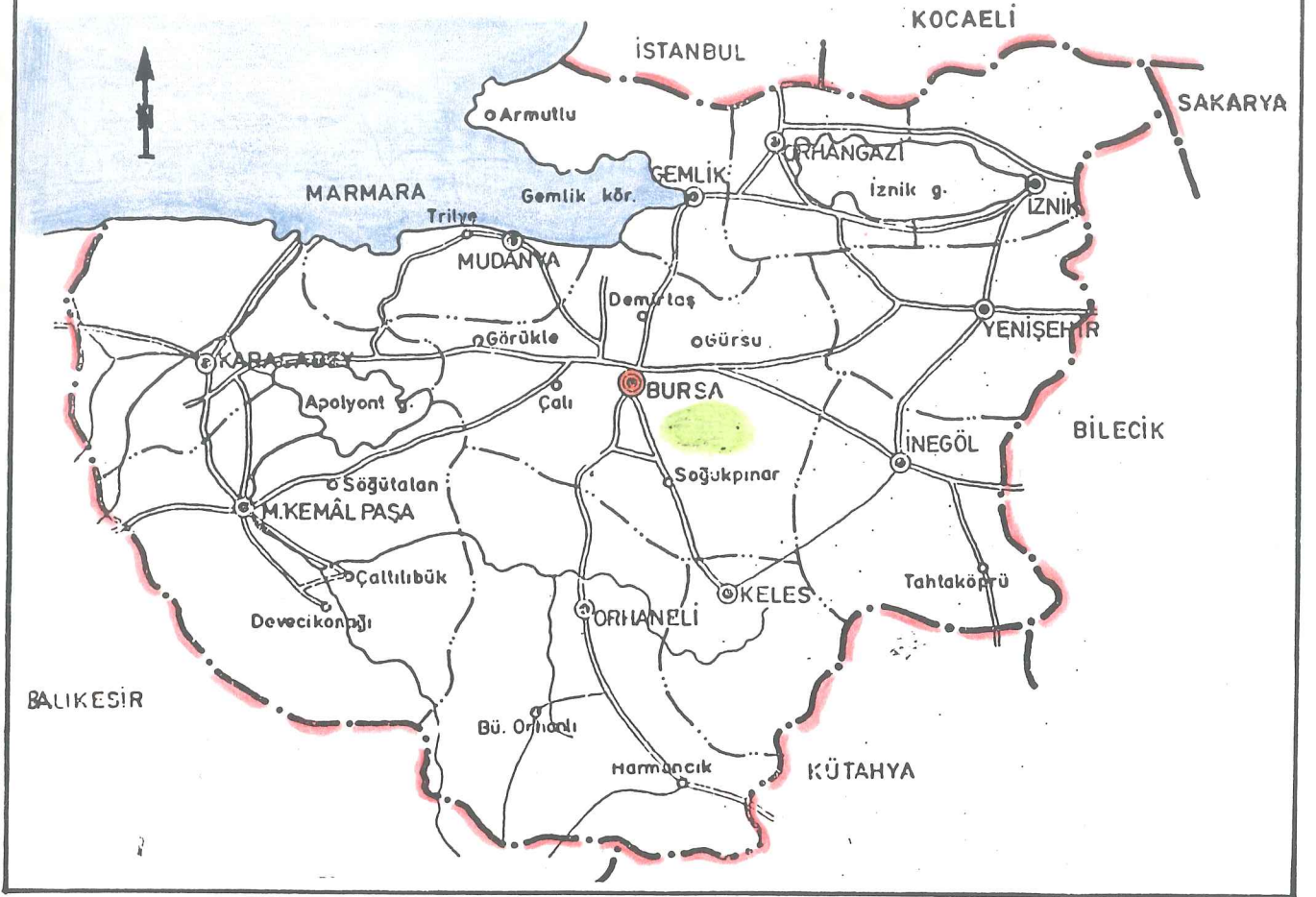
Günümüzde "Sivil mimarlık örneklerinin ve halk geleneklerinin egemen olduğu yörelerde köylerin korunması" sorunu birçok ülkenin önemle üzerinde durduğu bir konu olmuştur. Ülkemizde ise bu konu ancak son yıllarda ele alınmaya başlanmıştır. 1975 yılının "Ulusal Mimari Miras Yılı" olarak kabul edilmesi, bu alandaki çalışmaların yoğunlaşmasına neden olmuştur.^(I)

Tarihsel çevrenin etkin korunması ve onu oluşturan bireysel öğelerin bakım ve onarımı yalnız kısıtlamalar ve yaptırımlarla sağlanamamaktadır. Ayrıca tümüyle kısıtlayıcı olan bir koruma politikasının çeşitli engellerle karşılaşması da olağan sayılmalıdır. Gelecekte benimsenecek politikanın, korunacak değerleri işlevsel olarak, yeniden canlandırıp koruma eylemine (maddi ve kültürel bakımdan) katkıda bulunması gereklidir.

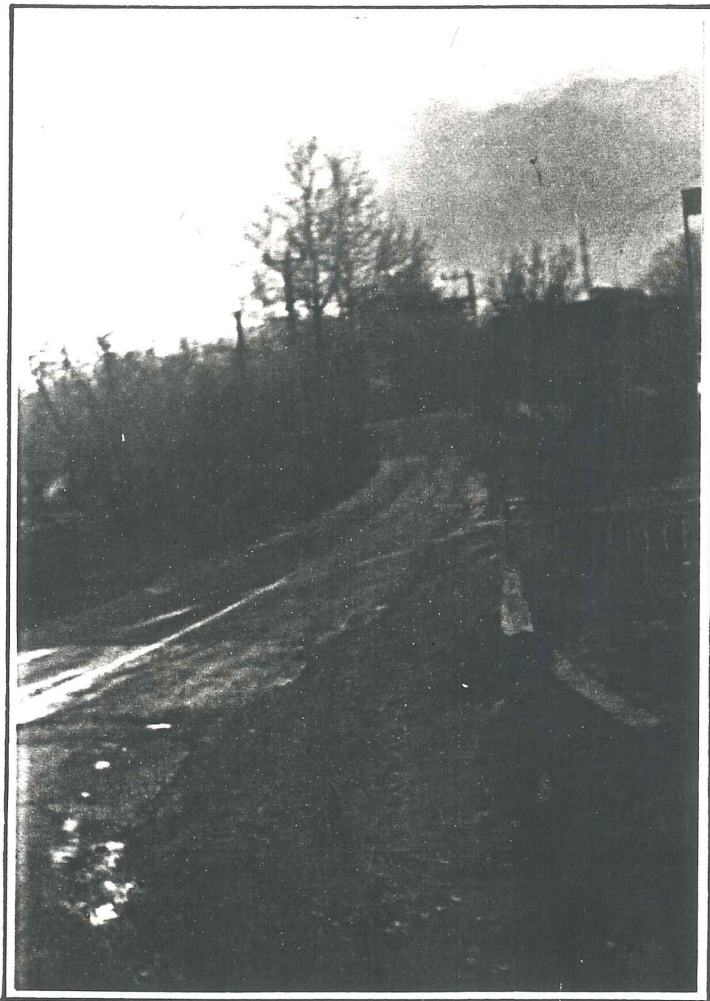
Cumalıkızık Köyü, bir kavram olarak, geleneklere göre oluşmuş fiziksel kabuğu içinde yaşayan insanları ve örnek yapıları ile bir bütündür. Bu nedenle koruma metodolojisi, geleneklere göre oluşmuş fiziksel kabuğu, bunun içinde yaşayan insanların sosyal, ekonomik ve kültürel durumlarını dikkate almaktadır. Koruma çalışmaları da koruma kararlarının ekonomik avantajlarını yansıtabilecek bir şekildedir.

Yurdumuzda bu alandaki etkin koruma çabaları son yıllarda yoğunluk kazanmaktadır. Bu çalışmalarla tarihi çevrelerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması sağlanacaktır.

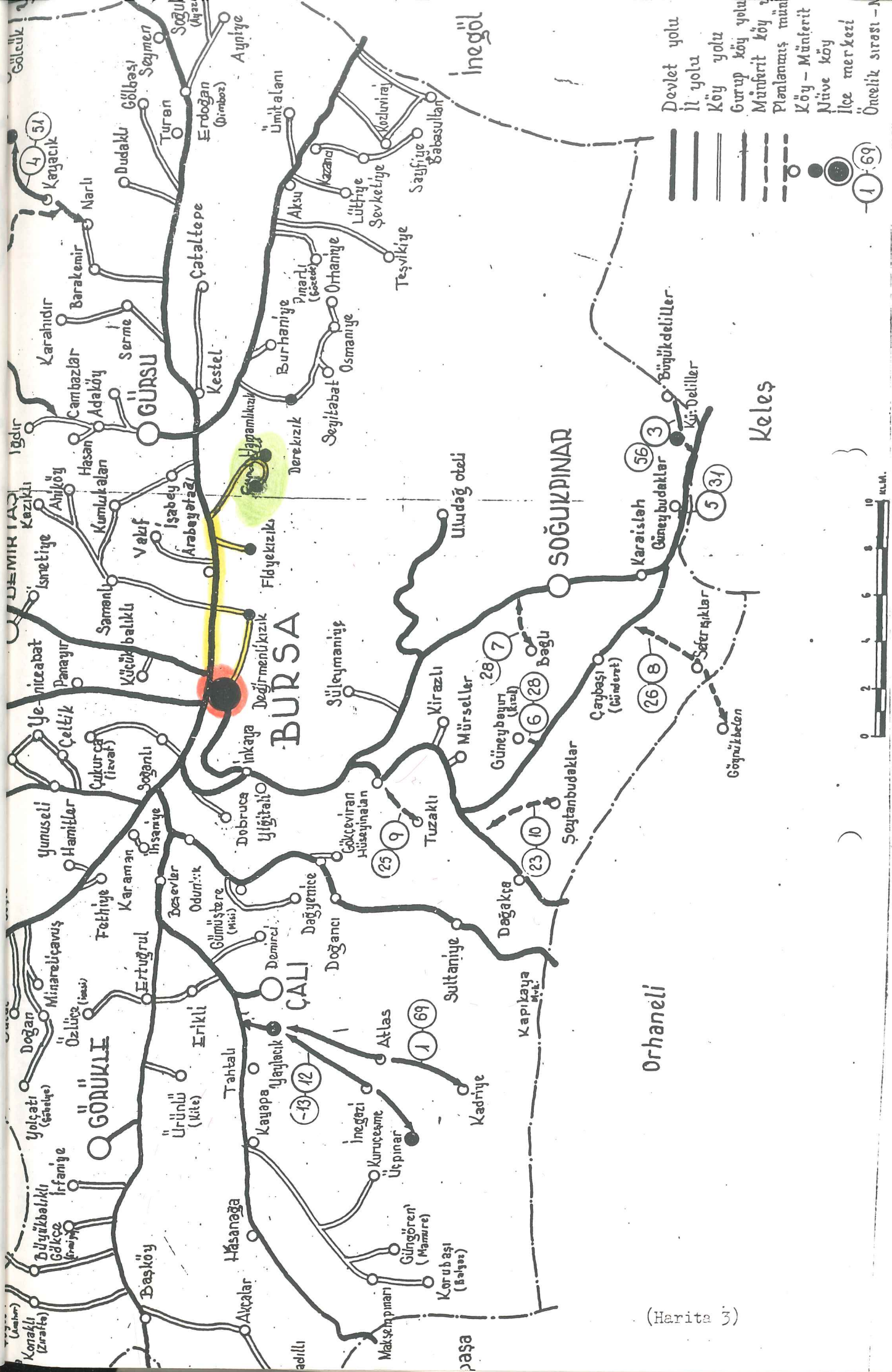
BURSA İLİ
(Bursa Province)

(Harita I)

(Resim I)

- Devlet yolu
- İl yolu
- Köy yolu
- Gurup köy yolu
- Münferit köy yolu
- Planlanmış münferit köy yolu
- Köy - Münferit köy yolu
- Nüve köy yolu
- İlçe merkezi
- Önemli sırası - N

1-69

Orhaneli

(Harita 3)

I - CUMALIKIZIK KÖYÜ'NÜN GENEL TANIMLANMASI

I . 1 . Fiziksel tanımlama

Konumu - Coğrafyası: Cumalıkızık, Marmara bölgesinde, Bursa'nın doğusunda, Bursa - Ankara karayolunun 12. km.sinden Uludağ'ın kuzey eteğine sapınca 3km. içerde eğimli arazide kurulmuş bir kızık köyüdür. Bursa 40 derece enlem ile 29 derece boylamları arasında yer almaktadır. Cumalıkızık, 340 metre yükseklikte, doğusunda Hamamlıkızık Köyü, güneyinde Uludağ, batısında Fidyekızık Köyü, kuzeyinde Bursa - Ankara karayolu ile çevrilmiştir. Hamamlıkızık Köyü Cumalıkızık'a 2 km., Fidyekızık Köyü 6 km. uzaklıktadır. Köyün güneyinde nemi seven ormanlar bulunur. Bu ormanlarda çoğunluğu kestane, meşe, çam ve özellikle kayın ağaçları oluşturmaktadır. Cumalıkızık Köyü Kilise Deresi ve Balıklı Dere adları ile anılan akarsular arasındadır. Fakat bu sulardan içmeye elverişli olmadıkları için faydalanılamamaktadır. (Harita I,2,3). (Resim I)

Ulaşımı: Cumalıkızık Köyü'ne iki tarafı da yüksek, heybetli ağaçlarla çevrili asfalt yol ile gelinirken, bu yol köy girişinde birden paket taş döner. Bu değişim, Osmanlı köy algısına bir basamaktır. Yol, köy mezarlığı arasından devam ederek meydana sona erer. (Resim 2,3)

Cumalıkızık, çok eski tarihlerdenberi merkez ile yakın ilişki içerisinde olan bir köydür. Bursa - Cumalıkızık ulaşım hattının geçmişten geleceğe devamlılığının sürmesi, köydeki ürünlerin Bursa'ya ve oradan da yurdumuzun çeşitli yerlerine dağılımının devam etmesi ile oluşmuştur.

Ulaşım, eskiden köyden Bursa'ya ve diğer yerleşim yerlerine at, deve, merkep gibi taşıma hayvanları ile ve bunların koşulduğu çeşitli ilkel araçlarla yapılmakta idi. Günümüzde ise bu ulaşım, Belediye otobüsleri, şehir otogarından kalkan minibüsler ve taksiler ile yapılmaktadır. Köyde oturanların % 90 ının kamyonetleri, % 2 sinin minibüsleri, % 6 sinin özel arabaları vardır.

(Resim 2)

(Resim 3)

% 2 sinin de ulaşım aracı yoktur. Köye şehir merkezinden her 80 dakikada bir Belediye otobüsü kalkmaktadır.

Jeolojik yapısı: Bursa ve çevresindeki yerleşim bölgeleri, çeşitli jeolojik oluşumlar sonucunda meydana gelmiştir. Uludağ paleozoik (I. zaman) yaşında olan bir kitledir. Uludağ'ın yapısını detaylı şekilde inceleyecek olursak, temelinin granit (mağmatik kütle), gınays ve mikasıstlerden (başkalaşım kütleleri) meydana geldiği anlaşılır. Bu oluşumlar karboniferden çok daha eskidir. Bu katmanların üzerinde mermer (başkalaşım kütlesi) ve yarimermer katmanlar bulunmaktadır. Bu katmanlar Uludağ'ın kuzey eteklerinde yani Cumalıkızık'ın bulunduğu bölgede şerit oluşturacak şekilde uzanmaktadır. Ayrıca Uludağ'dan inen derelerin (köyün iki yanından inen Kilise ve Balıklı Dereleri) sürükledikleri kum, çakıl, blokşist ve kilden oluşan alivyonlar da bu yörenin jeolojik yapısının tanımına bir etkindir. Cumalıkızık, üçüncü derece deprem bölgesinde yer almaktadır.

Cumalıkızık Köyü'ndeki binaların temelleri taş örgü sistemindedir ve 80 - 100 cm. derinliktedir. Buradan da zemin hakkında gerçekçi bir fikir yürütebiliriz. Zemin, sağlam bir zemindir.

İklimi: Cumalıkızık Köyü, iklim bakımından Bursa ile aynı özellikleri gösterir. Burada iklim, Akdeniz ile Karadeniz iklimleri arasında bir geçiş gösterir. Köy, Uludağ eteklerinde ve Bursa'dan daha yüksekte olduğu için oldukça serindir. Kış aylarının çok sert geçmediği ilde yaz dönemlerinde de fazla kuraklık görülmez. Yıllık ortalama sıcaklığı 14.2°C dir. En sıcak ay ortalaması da 24.4°C la Temmuz ayıdır. En soğuk ay ortalaması ise 5.1°C ile Ocak ayıdır. Analizler sonucu en yüksek sıcaklığın 42.6°C ve en düşük sıcaklığın da -25.7°C olduğu belirlenmiştir.

Yıl içinde % 76 nem ile Ocak ayı, en rutubetli ve % 50 nem ile

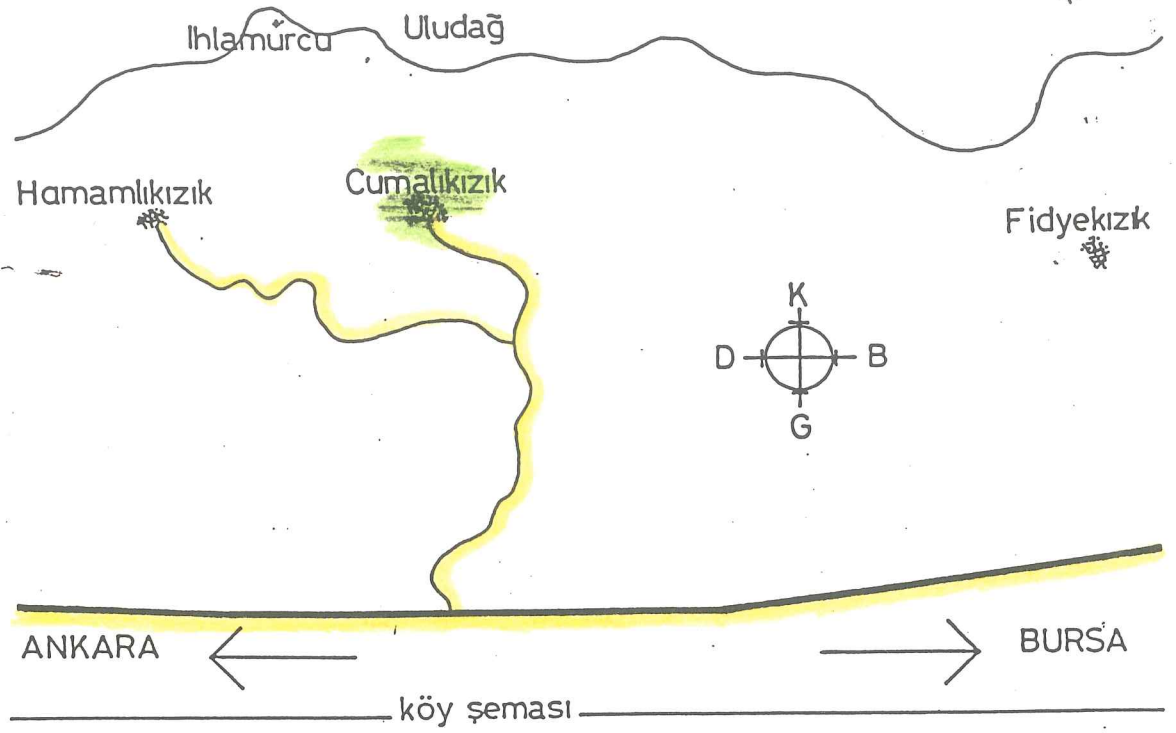
de Temmuz ayı en az rutubetli ay olarak saptanmıştır. Yaklaşık hesaba göre yıllık yaz günleri 133 dür. En çok yağışın toplandığı ay Aralık ayıdır. (Ortalama 100 - 110 mm. arasında) En az yağışlı olan ay ise Ağustos ayıdır. (Ortalama 8 - 9 mm. arasında) Ortalama yağışlı günlerin sayısı 115 dir. Kar ile örtülü günlerin sayısı ise 18 dir. Ayrıca burada poyraz rüzgarı hakim rüzgardır. Mart Nisan aylarında lodos rüzgarı, Mayıs ayında da batıdan gelen rüzgarlar etkili olmaktadır.

Cumalıkızık Köyü, Uludağ'ın eteğinde olmasından dolayı ve bu yamaçta dağın 40 derecelik bir açı yapması yüzünden kış aylarında genellikle güneşi az almaktadır. (Şekil I)

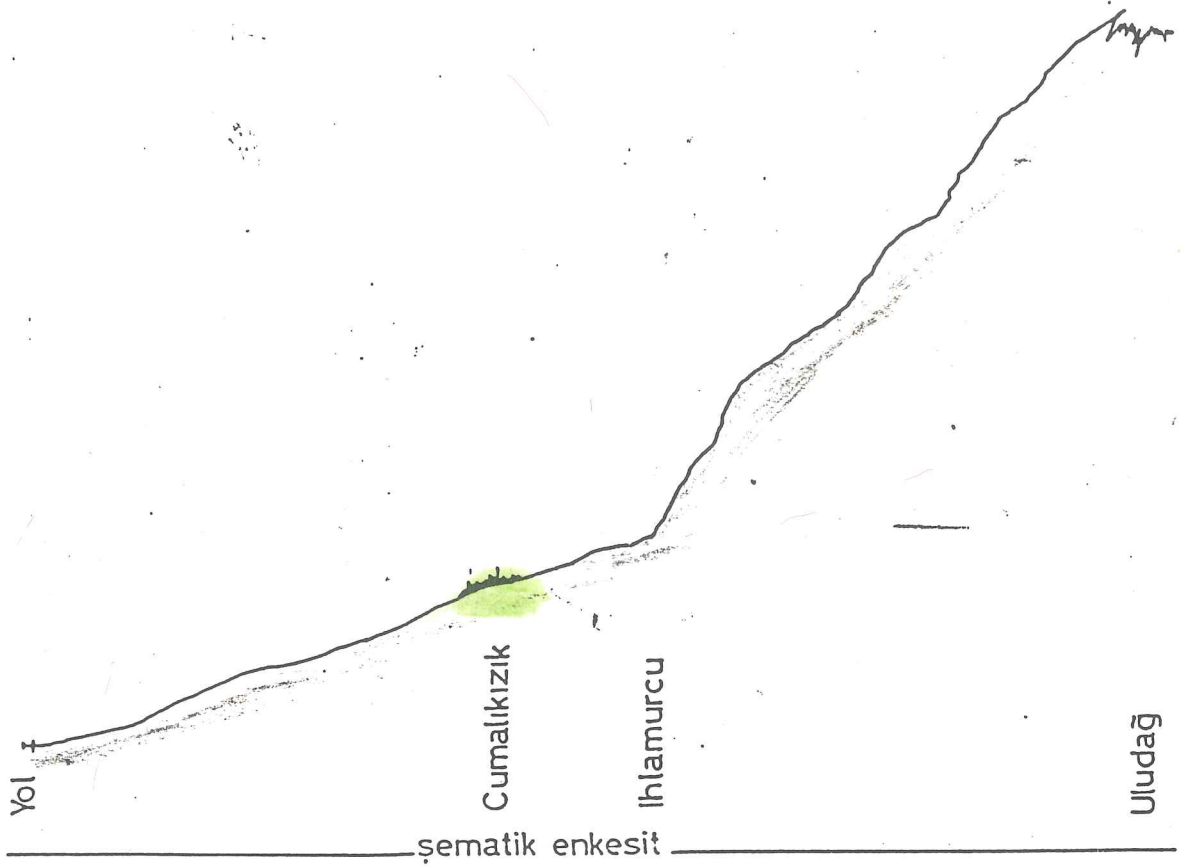
Köy yerleşiminde dikkati çeken dar sokaklar ve bu sokaklardaki yapıların birbirine bitişik olarak biçimlenişleri, lodostan korunmak amacıyla taşır. Böylece birbirleri ile kenetlenmiş yapılar rüzgarları kontrol edebilmektedir.

Bitki örtüsü: Cumalıkızık Köyü'nün bitki örtüsü iklim özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Köy çevresinde nemli ormanlar geniş bir alana yayılmıştır. Uludağ'ın eteklerinde, köknar, kavak, ardıç ağaçlarına rastlanırken 1200 metrenin yukarısında ise titrek kavak, köknar, karaçam, bodur ardıç gibi ağaçlara rastlanmaktadır. Ayrıca kestane, meşe, kayın ağaçlarının yanı sıra yer yer de gürgen, kızılâğaç, ıhlamur, dişbudak gibi yayvan yapraklı ağaçlara rastlanır. Köyün çevresi yapı sınırlarına kadar ağaçlar ve tarım alanları ile çevrilmiştir. Bahçelerde ise muşmula, çilek, kiraz, armut, ayva gibi meyveler yetiştirilir. (Harita 4) (Resim 4)

Demografik yapısı: Cumalıkızık'ın nüfusu devamlı düşmektedir. Nüfus, çok eskidenberi köy dışı göçlerden oldukça az etkilenmiş ve gelenler de köy yaşantısına ve geleneklerine hızla uyum sağlamıştır. Bu ailelerle asıl aileler arasında olan kız alış verişi sayesinde bağlar daha da sağlamlaşmıştır.

(Şekil_1)

(Şekil I)

1940 yılında hükümetçe köye gönderilen bir aile, kısa sürede oraya uyum göstermiştir. Yunan işgali sonrasında, komşu köy olan Hamamlıkızık Köyü'nün yanmasından dolayı 6 ev bu köye yerleşmiş, sonradan 4 ev geri dönmüştür. Köy nüfusunda dışarıdan gelenlerin pek rolü yoktur.

1940 yılında köy nüfusu.....	927-----	448	Erkek	-	479	Kadın
1955 " " " 984-----	484	"	-	500	"
1970 " " " 872-----	437	"	-	435	"
1975 " " " 869-----	435	"	-	434	"
1980 " " " 851-----	423	"	-	428	"
1985 " " " 843-----	426	"	-	417	"
1990 " " " 830-----	420	"	-	410	" dir.

Bu tabloda da görüldüğü gibi 1955 den sonra köy, devamlı nüfus kaybetmektedir. Özellikle yeni neslin şehirlere akını ve fazla kar getiren işlere yönelmeleri, köyden şehire göçe neden olmuştur. Göçenler şehirde emlakçılık, tornacılık, elektrikçilik vb. işler yapmaktadır.

Nüfusu: Cumalıkızık 350 hanelidir. Bu hanelerin ancak 207 sinde oturulmaktadır. Devamlı nüfus düşüşü olan bir köydür. Oysa Osmanlı İmparatorluğu döneminde çevresindeki köylere merkez oluşturan, oldukça fazla nüfuslu bir köydü. Cuma namazları eskiden merkez köyde kılınırdı. Bu amaçla çevre köylerden namaz için bu köye gelirlerdi.

Bu köy nüfusunun giderek azalmasının nedeni, yeni neslin çalışmak için köy dışına gitmeleri, şehirlerde yaşamaya başlamaları ve beraberlerinde ailelerini de götürmeleridir. (Harita 5)

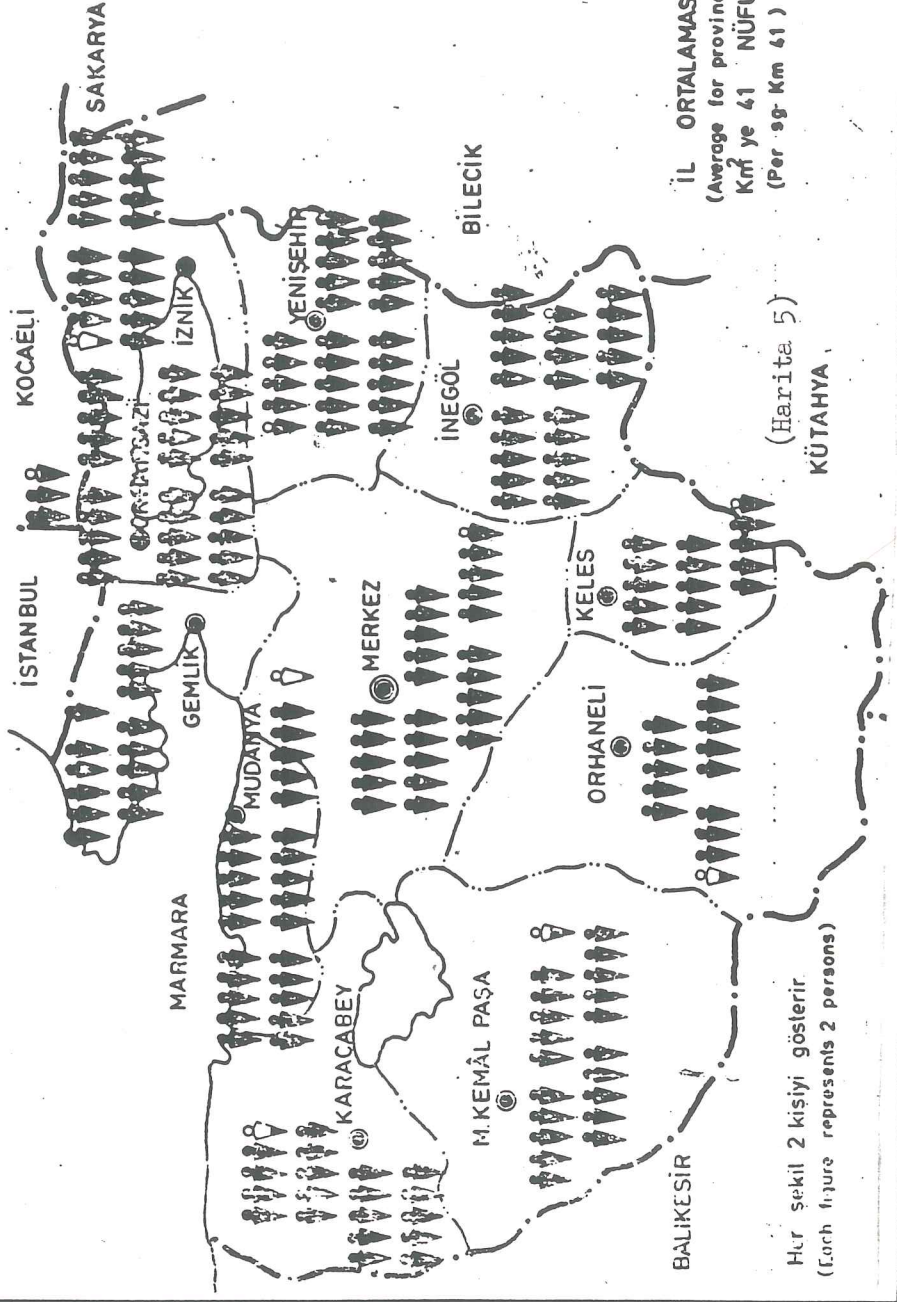
Ekonomisi: Cumalıkızık Köyü kuruluşundan Cumhuriyet dönemine kadar olan süre içerisinde oldukça zengin bir köydü. Bu dönemlerde yurdumuzun en iyi ipeğini çıkartan köy durumundaydı. En iyi ipeğini çıkarttığı gibi meyve, sebze, tütün üretiminde de önemli bir yer tutuyordu. Bunların yanında

BURSA İLİ

(Bursa Province)

Km² ye DÜŞEN NÜFUS

(Population density per sq km)

(Harita 5)

köylüler hayvancılıkla da uğraşarak her yönden gelir seviyelerini yükseltmekteydiler. Gelir seviyelerinin yüksek oluşu, köyde yapıların biçimlenişini de etkilemiş ve çevrenin en zengin köylerinden biri olmayı başarmıştır. Bursa ve diğer şehirlerin doyurucu köyü durumunu almıştır. 1955 e kadar köyün arazisinin hemen hemen yarısı tütün üretimi için kullanılmaktaydı. Fakat tütünden elde edilen paranın diğerlerinden düşük olması bu üretimden vazgeçilmesine neden olmuştur.

Kestanecilik, Cumhuriyet döneminde ve özellikle 1940 - 1950 li yıllarda köyün en önemli kazanç sektörünü oluşturmuştur. Sanayinin gelişmesi ile tarımda motorlu araçlar kullanılmaya başlanmıştır. Böylece araziden alınan verim oranında da önemli artışlar olmuştur. Cumalıkızık Köyü de daha uzun süre zengin köy olma özelliğini korumuştur. Fakat 1955 yılında köyün önemli geçim kaynaklarından biri olan kestanelere gelen "mürekkep hastalığı" köyün ekonomik yapısı için önemli bir darbe olmuştur. Kestane ağaçlarında görülen hastalıktan sonra gelir seviyesinde bir düşüş gözlenmiştir. Bu hastalık köye İtalya'dan gelen ve uçucu bir özelliği olan bir hastalıktır. Mürekkep hastalığı kestane ağaçlarının bir günde yapraklarını sarmakta ve dökmektedir.

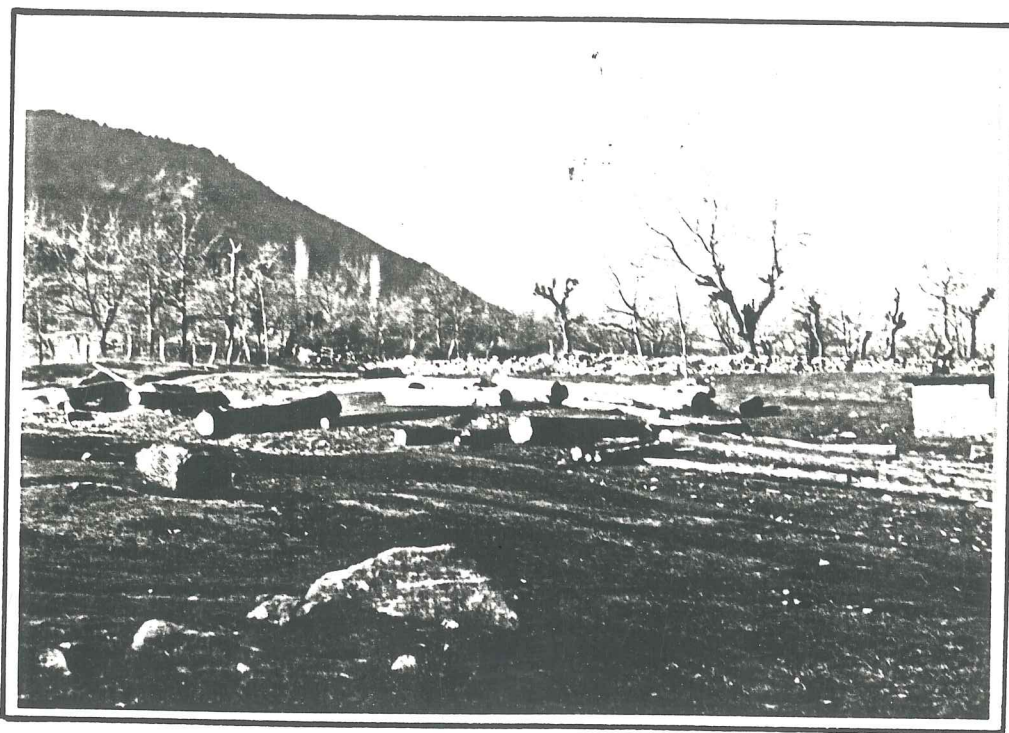
Ayrıca Cumalıkızık Köyü'nün verimli topraklarında mevsimine göre çilek, kiraz, şeftali, kıvılcık, vişne, erik, elma, armut, üzüm gibi meyvelerle domates, biber, patlıcan gibi çeşitli sebzeler de yetişmektedir.

Köyün geliri genelde hasat sonunda toplanır. Cumalıkızıkta hayvan beslemeciliğinin de çok önemli bir yeri vardır. Evin günlük gereksinimini karşılamak amacı ile inek, at ve kıçmes hayvanları beslenmektedir. Köyde uzun zamandır yapılan odunculuk da ek bir kazanç sağlamaktadır. (Resim 5,6)

Altyapısı: Cumalıkızık Köyü'nün kuruluşundan günümüze ulaşan çok eski bir kanalizasyon tertibatı vardır. 1978 yılında köyün aşağı kısmındaki bazı yerler göçtüğü için, 40 m. lik bir uzunluğa 60 m. lik bir kırk eklenmiştir. Köy, 10 - 40 derece arasında yer yer değişen meyilli bir arazide-

(Resim 5)

(Resim 6)

dir. Bu meyilli sokaklardan gelen yağmur ve kanalizasyon suyu, köyün aşağı kısmındaki bağ - bahçelerde sulama amacı ile kullanılmaktadır. (Resim 7)

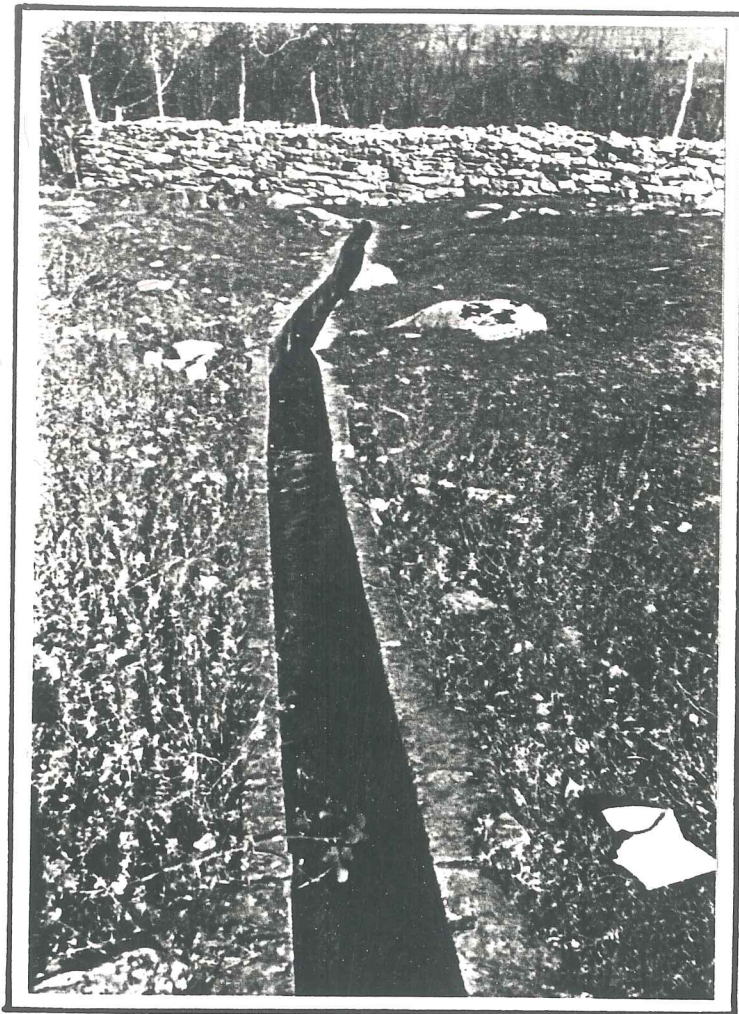
Su durumu - Köyün yan taraflarından geçen derelerin suyu pek kullanılmamaktadır. Kilise Deresi pis olduğu için içilmemektedir. Balıklı Deresi temiz olduğu için içmeye elverişlidir. Ayrıca köyün içme suyu, köyün üst tarafındaki 1952 yılında yapılmış çeşme ile Köy İşleri Bakanlığının 1965 de yaptırdığı 8 adet çeşme ve su deposu ile sağlanmaktadır. Fakat köy evlerinin hepsinde çeşme olduğu için evlere ulaşan su ile de ihtiyaç görülmektedir.(Resim8)

Elektrik - Köye 1935 yılına kadar elektrik getirilememiştir. Bu döneme kadar aydınlatma gaz lambaları, kandillikler ve mum ile sağlanmaktaydı. Halen bazı sokaklarda, özellikle köşe yapıların kapı üstlerindeki nişlerde sokak kandillerinin kalıntı - iskeletleri mevcuttur.

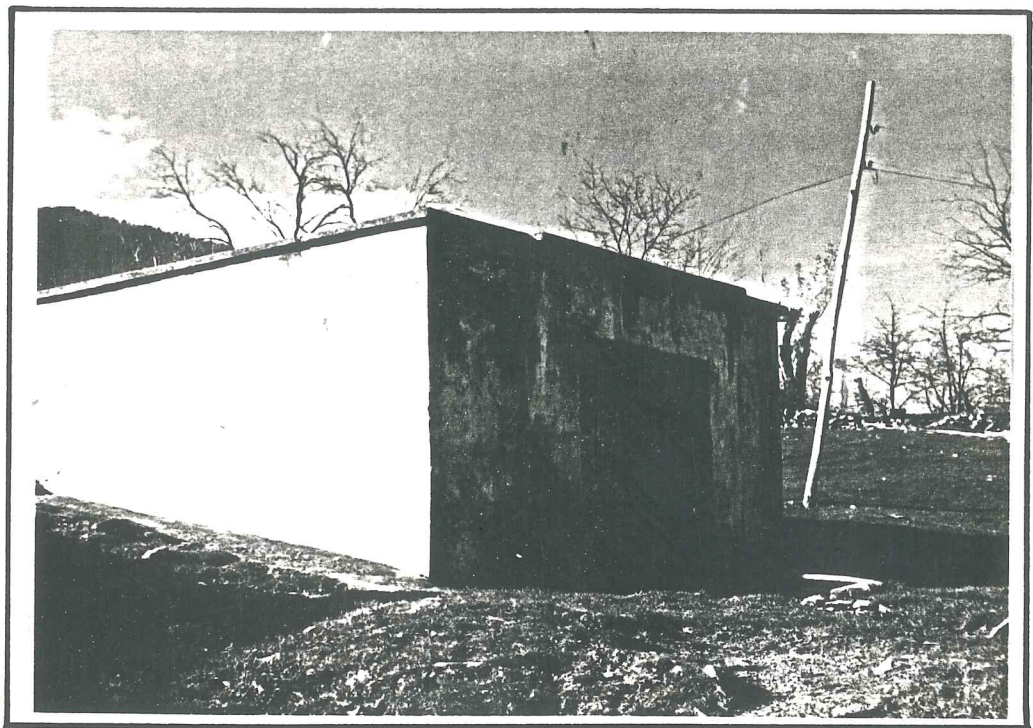
Köye ilk elektrik, 1935 yılında köyden bir şahsın kendi gayreti ile köy yakınlarında bulunan Balıklı Deresi'nde bir elektrik tesisatı kurması ile getirilmiştir. Bu tesisat yardımıyla elektrik kullanılmaya başlanmıştır. Fakat elektriğin köye getirilmesinde rolü olan şahıs ile köylüler arasında çıkan bazı anlaşmazlıklar nedeni ile zaman zaman elektrik kesintileri olmuştur. Bu elektrik enerjisi 1942 yılında kaldırılmıştır. Daha sonra 1970 yılında TEK aracılığı ile getirilen elektrik kullanılmaya başlanmıştır. Köyün kahyası tarafından yakılan kandiller ise, 1960 lara dek kullanılmış ve bugün daha önce de bahsedildiği gibi çoğu kırılmış durumda köşe başlarında boynu bükük durmaktadır.

Isıtma - Köyün ısıtma gereksinimi soba ve ocaklarla sağlanmaktadır. Bu arada mangalı da unutmamak gerekir. Mangal ile ısınırken üzerinde yapılan kahvenin tadını da unutmak mümkün değildir. Çok soğuk günlerde soba üzerlerinde ısıtılan tuşlalar da ısınmada bir araç durumundadır.

Bu tür ısıtmaların yanında hayvanların barındıkları ahır ve dam

(Resim 7)

(Resim 8)

olarak adlandırılan yerlerin üzerlerine gelen odalar, kırsal mimarimizin pratik ısıtma çözümü olarak Cumalıkızık'ta da görülmektedir.

Aile düzeni: Önceleri Cumalıkızık Köyü'nde babaya bağlı bir aile düzeni gözlenmekteydi. Bu düzende erkek çocukların evlenip eve sığınması halinde, baba evinin yanına evler ya da ekler yapıp, ortak kullanım avlusuna açılmıştı. Bu şekil babaya bağlı aile düzeninin temel taşlarını oluşturdu. Anne, baba, evlenmiş oğulları, eşleri, torunları ve evlenmemiş kızlardan oluşan geniş aile topluluğu, Cumalıkızık evlerinin biçimlenmesinde en önemli faktördür.

Cumalıkızık Köyü'nde bugün bile aynı sokakta ve aynı mahallede akrabaların çok olması, geçmişteki bu sosyo-ekonomik yapının günümüze yansımalarıdır. Bu geniş aile topluluğu için yapılan çok odalı, iki üç katlı Cumalıkızık Köyü yapılarında şu an hane başına ancak 3,4 kişinin düşmesi, bu sosyal eskimenin yapılara, onların bakımlarına ve korunmalarına ne kadar şanssız olarak yansıdığını gösterir.

Tarımsal toplumdaki geniş ailelerin sanayi toplumunda kendi işlevlerini kaybettiği, aile yapısının değişmesi ile gözlenmektedir. Sanayi öncesi geniş aileler büyük evlerde otururlardı ve buna göre de birey sayısı fazlaydı. Birey sayısının giderek azalması ile, birlikte oturma oranı günümüzde düşmüştür. Bugün köydeki ortalama aile 4-7 kişi arasındadır.

Köyün Bursa'ya olan yakınlığı ve Bursa'nın da diğer şehirlerle olan yakın ilişkileri nedeni ile özellikle genç kuşağın şehirde yaşama özlemini kamçılamış ve babaya bağlı, toprağa bağlı düzenin yıkılmasına neden olmuştur. Genç kızların söylediği "Asri pencere-düdüklü tencere" sözleri, bu sosyal eskimeyi anlatan ilginç bir örnektir.

Sanayi öncesinde kadın tüm vaktini evde geçirmekteydi. Buna bugün de kısmen uyulmaktadır. Özellikle Nisan - Kasım ayları dışında kadın-

ların ev içi yaşamları, çalışmaları çok daha yoğundur. Erkeklerin bir kısmı kahveye, bir kısmı dağa odun kesmeye, bir kısmı da şehire çalışmaya gider. Köyde kadınlar ile erkekler pek bir arada görülmezler. Kadınlar birbirlerine oturmaya, kestane ayıklamaya yardıma giderler. Erkekler ise kadınları rahat bırakmak ve yalnız kalmaları için dışarıdadırlar. Yemek saatlerinde evlerine gelen erkeklerin günlerinin büyük bir bölümü dışarıda geçer. Bağ-bahçe ile uğraşanlar ise öğleye doğru bahçeye gider, akşam dönerler. Kahve, her zaman köyün toplanma merkezidir. Köyde üç adet kahvehane vardır. İkiisi cami meydanında, biri de caminin arkasındadır. 100-110 yıl öncesinde köyde bir tek kahvehane vardı. Bu, köy girişinde solda, ilkokulun karşısında bahçe içindeki iki katlı evin alt katı idi. Bugün sadece bu alan ahır ve samanlık olarak kullanılmaktadır.

Köydeki kadınlar ve kızlar elişleri ile uğraşırlar. Akrabalık ilişkileri sıkı sıkıya bağlılık göstermektedir. Bu bağ devamlılığı da Bursa - köy arasındaki sıkça rastlanan ziyaretlerle perçinleşir.

Kayrak taşlarla kaplı iç mekanda duğun hazırlıkları yapıldığı gibi, ekme de bu bölümdaki ocakta yapılır, çamaşır yıkanır ve odun istiflenir. Hanımlar ev işlerini yaparken evlerde yaygın kullanımı olan fırınlı sobalarda yemeklerini hatta ekmelelerini de yapmaktadırlar.

SÜNNET DÜĞÜNÜ

Köyde, Mustafa Turan'a ait evdeki çalışmalarım sırasında kızı Tilay Aş'tan dinlediğim ilginç sünnet düğününden bahsetmek istiyorum. Sünnet düğünlerinde perşembe akşamından sünnet olacak çocuğun döşeği (yatağı) hazırlanır. Cumartesi gecesi kına gecesi yapılır. Çengi tutulur ve eğlenilir. Pazar günü camide mevlut okunur. Çocuk camiden çıkınca bir ata bindirilerek eve getirilir. Attan inmeden önce çocuğun varsa dedesi, yoksa babasının çocuğa bir yer (arsa, mülk vb.) bağışlaması adettir. Bağışlamazsa, çocuk attan inmez,

başılayana kadar atta kalır. Nihayet başı yapıldıktan sonra çocuk attan iner. Sonra sünnet edilir. Eğer sünnet olacak çocuk bir tane ise yanında bir de horoz kesilir. Sünnetten sonra lokum dökülür ve yenir. Böylece sünnet düğünü sona erer.

KÖY DÜĞÜNÜ

Yine Tılay Aş'tan dinlediğim bir köy düğünü anlatmak istiyorum. Bir kız isteneceği zaman evvela dünürbası kız evine gidip, gelecek kimseleri haber verir. Oğlan evinin büyükleri kararlaştırılan günde kızı görmeğe giderler. O gün kızı beğenirlerse ikinci defa oğlan hariç ev halkı tekrar gider ve isterler. Kız tarafı niyetli ise oğlanın da kızı görmesi sağlanır. Kız ve oğlan birbirlerini beğenirlerse, o akşam takılar hakkında konuşulur ve ertesi gün söz kesmelik (kız ve ailesi için öteberi) ve nişan yüzükleri alınır. O gece nişan yüzükleri takılır ve şerbet içilir. Nişan ayrıca yapılacaksa başka bir gün çengili eğlence yapılır. Nişandan sonra kız evi de oğlan evindekilere öteberi alır. Düğün zamanı geldiğinde perşembe günü kızın çeyizi oğlan evine okunarak götürülür. Komşularla birlikte çeyiz yerleştirilir. Arkasından yenilir, içilir ve oynanır. Cuma günü kız evinde büyükler lokum dökerler. Kız da hamama götürülür. Hamamda yıkanılır, oynanır. Hamam dönüşü lokma ve kahvaltı yenir. Cumartesi günü berbere gidilir ve gecesinde de çengili kına gecesi yapılır. Pazar günü kız ve oğlan evlerinde yemekler yapılır, yenilir. Gelin ve kızlar oynarlar. Sonra gelini bir odaya koyarlar. Kaynana gelip gelini görür, ona para verir. Daha sonra kaynana ve kaynata gelini alırlar, götürürler. (Eskiden atla götürülürmüş, şimdi ise araba ile götürülüyormuş) Oğlan evine gelince, gelini arabadan oğlan indirir. Kolkola girerler. Buna "koltuk" denir. Sonra kolkola odalarına giderler, şerbet içerler. O gece evlenirler. Ertesi pazartesi günü de öğleden sonra "paça" yaparlar. Yani çalar oynarlar. Ve böylece de bir köy düğünü sona erer.

Sosyal yapısı: Köyün geçmişten günümüze gelene kadar (Cumhuriyet öncesi ve sonrası gözlemlere dayanarak) İslam felsefesinin derinliklerini de beraberinde getirdiğini görmekteyiz. Kuruluş yıllarında birkaç hane iken büyüyen köye, gerek duyuldukça yeni evler, sokaklar, çeşmeler yapılmıştır. Bu nedenle köyün oluşmasında hiçbir zaman belli bir plan göz önünde bulundurulamamıştır. Köyün ana caddesi yoktur. Birbirini gönyeli kesen sokaklara rastlanmaz. Sokakların görevi, zamanla yapılan evlerin diğer sokak ve evlerle ilişkisini sağlamaktır. Yapıların hepsi birbirine kenetlenmiş olarak düzenlenmiştir. Yapılar birbirleri ile omuz omuzadır. Tüm yapılar kendi içine döndüktür. Bu da yaşam tarzının meydana getirdiği mahremiyetten ve İslam topluluğunun günümüze yansımalarından oluşmuştur. Cumbalar, bütün vaktini evde ev işleri ile geçiren kadınların sokağı rahatça görebilmesi için yapılmıştır. Bu, İslam geleneklerine göre erkeğin kadına verdiği önemi simgeler. Bu verilen önem de mimarimizde cumba ile şekillenmiştir. Yani, evlerin hemen hemen hepsinde görülen cumbalar sosyal yapının gereği dışarı ile münasebeti sınırlı olan kadının, sokağı ev içinden de olsa rahatça gözlemesini sağlamaktır.

Köyde evlerin kendi içlerine döndük olmasını, avlu duvarlarının yüksekliği de kanıtlar. Bu duvarların yüksek olması, sokaktan geçenlerden içerideki yaşantıyı gizlemektir.

Cumalıkızık Köyü sosyal yapısında görülen Cumhuriyet öncesi İslami yaşama biçiminin izleri, ayrıca kapıların birbirleri ile kenetlenmiş olması, sıklaştırılmış saflar halinde içe döndük yaşama biçimleri ile kendini belli eder.

Cumhuriyet sonrasında Cumalıkızık Köyü'nün sosyal değişimi, henüz tarımda makinanın etkin olmadığı 1945 - 1950 yıllarına kadar pek hızlı değildi. 1950 sonrasında özellikle son yirmi yıl içinde bölgedeki hızlı sanayileşme ve bunun getirdiği kentleşme, teknolojik değişim gibi etkenler ve köylünün bundan çok çabuk etkilenmiş olması, asırlardanberi toprağa bağlı olan Cumalıkızık köy-

lilerini kente göç etmeğe zorlamıştır.

Cumalıkızık Köyü'nde eğitim durumu sorunludur. Köyün büyük ve verimli arazilerinin olmasınedeni ve bu arazilerin de bakıma ihtiyacı olduğundan erkek çocukların genelinde rastlanan özellik, ilkokulu bitirip bağ-bahçe işlerine girişmektir. Günümüzde köyde bir adet ilkokul bulunmaktadır. Öğrenci sayısı da 89 dur. Köylülerin genel anlayışına göre ilkokulu bitirmiş çocuk okumuş demektir. Fakat bu düşünceye karşı fikir yürüten aileler de vardır. Bunların çoğu köy dışına açılmış ve bir ayakları dışarıda olan ailelerdir. Son yıllarda dışa açılan aileler başta olmak üzere okuma oranında hızla artış olmuştur. Hatta artık ilkokulu bitirenlere okur gözü ile dahi bakılmamaktadır. Hızla gelişen köyün tek eksiği Ortaöğrenim Kurumudur. Ortaöğrenim gören çocukların ulaşım sorunu ve zaman kaybı oldukça büyüktür. Amaç, bu ihtiyaca da en kısa sürede bir çözüm getirebilmektir.

I . 2 . Tarihsel oluşumu - Gelişimi - Tanımlaması

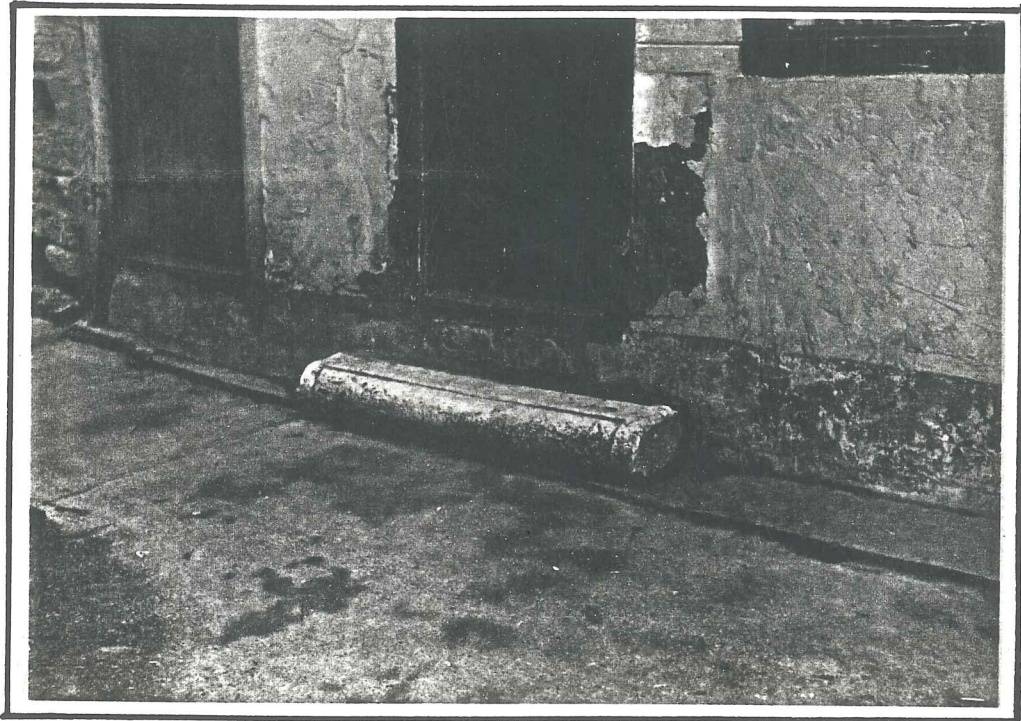
Kızıklar, Oğuz boylarındandır. Asya'dan kopup Anadolu'ya gelmiş ve yayılmışlardır. Bu dönemde önce Tokat dolaylarında yerleşmiş, buradan da Bursa'ya gelip Uludağ'ın eteklerine yayılmış, yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Bursa'ya geldikten sonra Kızıklar boyunun önde gelenleri, " Yaşadığımız yer yurdumuz ola, bize konaklayacağımız bir yer göster, yurt edinelim, seni de kendimize ağa bilelim, bey bilelim " diyerek Ertuğrul Gazi'nin huzuruna çıkmışlardır. Karakeçili aşiretinin önde gelenleri Kızıkların bu isteğine karşı çıkarlar ve Ertuğrul Gazi de düşmanlık çıkmasın diye Uludağ eteklerine onların yerleşmelerine izin verir. Ayrıca " yeni dostluklar kurulsun, kurulan dostluklar daim olsun " diyerek Kızıklı Beyinin yedi oğlunu Karakeçili aşiretinin yedi güzel kızı ile evlendirir. Düşün dernek olur. Beyler muratlarına ererler. Her birinin adına yedi ayrı köy kurulur. Bu yedi köyden Cumalı Bey'in köyüne Cumalıkızık, Fethi Bey'in köyüne Fethikızık, Hamlı Bey'in köyüne Hamamlıkızık, Dal

Bey'in köyüne Dallıkızık, Bayındır Bey'in köyüne Bayındırkızık adı verilir.⁽⁴⁾
Derelikızık ve Değirmenlikızık köylerinin adlarının nereden geldiğine dair kesin bir bilgi yoktur.

Bir başka rivayete göre bu, köylerin değirmeni olduğu için Değirmenlikızık, Osmanlı döneminde fidyeye verdiği için Fidyekızık, hamamı olduğu için Hamamlıkızık, dere kenarında olduğu için Derekızık ve Bursa'nın fethinde ilk cuma namazı kılındığı için Cumalıkızık olarak anılmıştır.

Köyün kuruluşu ile ilgili daha birçok rivayet vardır.

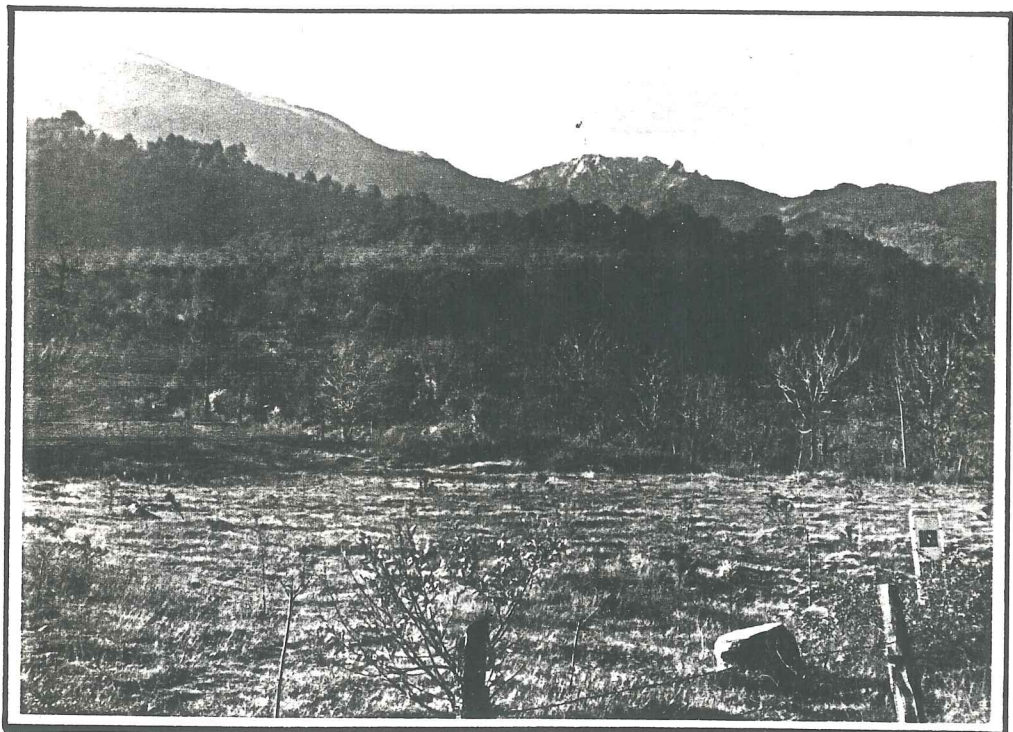
Köyün 2 km. yukarısında İhlamurcu denen bölgede Bizans kalıntıları bulunmaktadır. Kalıntılar arasında da kilise ve çeşme olduğu belirlenmiştir. Hatta Bizans dönemine ait bu kalıntılardan bazı parçalar köyün kayraktaşlı dar sokaklarının döşemelerinin arasına da girip kaynaşmıştır. Yapılan çalışmalar sırasında irice bir Bizans taşının Meydan kahvesinin yanındaki dükkanın eşik basamağı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, köyün çevresinde çok eskidenberi bir yerleşme dokusu olduğunu göstermektedir. (Resim 9, 10, 11, 12)

(Resim 9)

(Resim IO)

(Resim II)

(Resim I2)

(Resim I3)

(Resim I4)

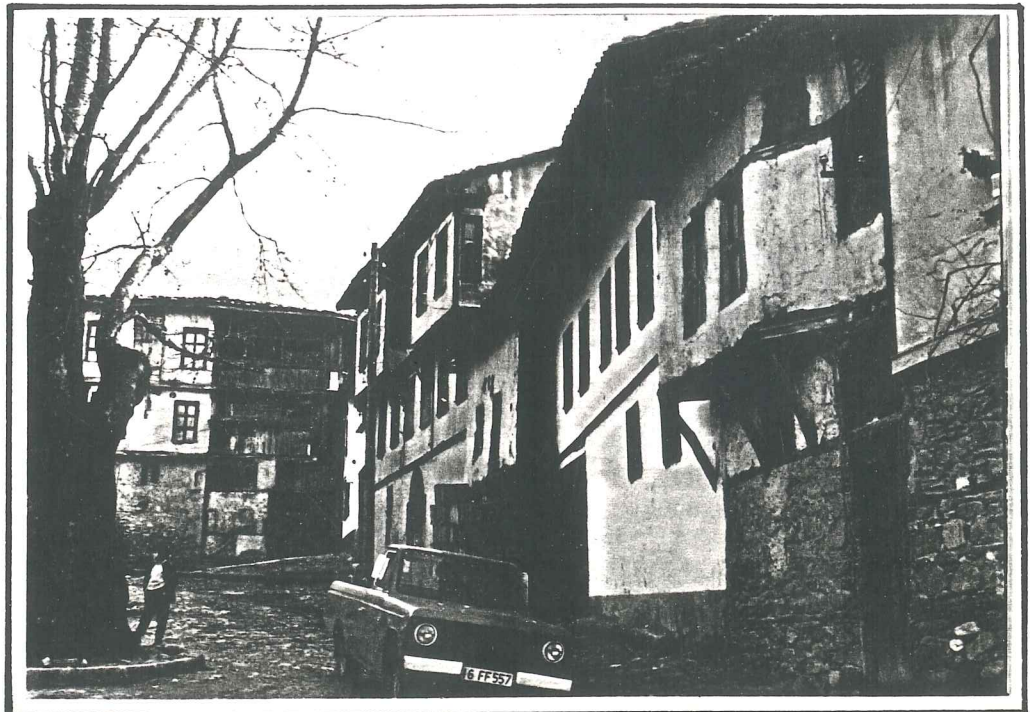
M.S. 1300 de Oğuzlar'ın kızık boylarının Kafkaslardan gelerek bu yörede yerleşmeleri bu dokuya can katmıştır.⁽⁵⁾ Böylece zaman tüneline geriye baktığımızda, Bizans, Selçuklu, Osmanlı yerleşimlerini izleyebilmekteyiz.

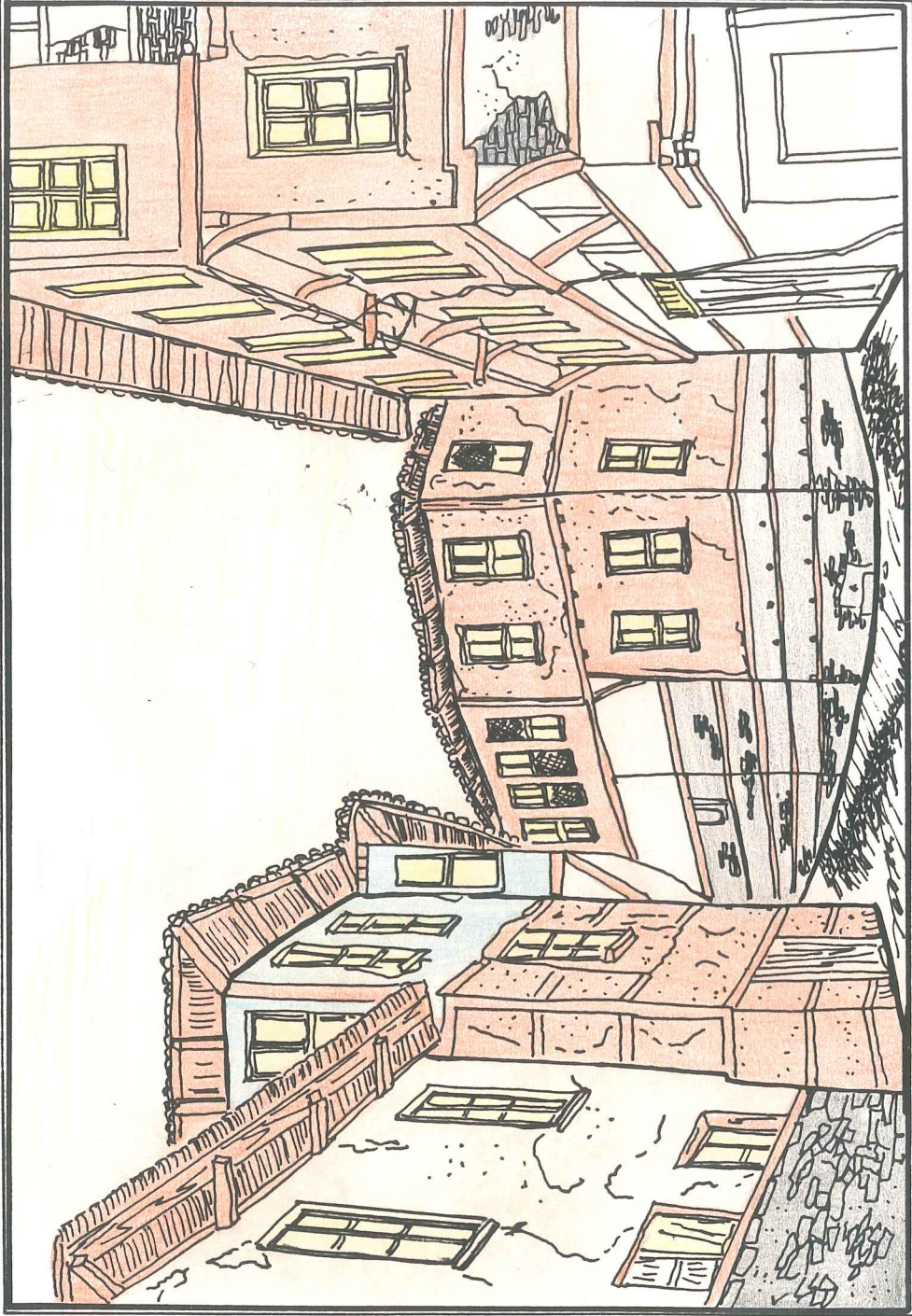
Kurtuluş savaşı döneminde daha kuytu ve ağaçlar arasında gizli kaldığı için zarar görmeyen ve günümüze dek bozulmadan gelen özelliğini, karakterini yitirmeyen tek köydür diyebiliriz.

Köy halkı ile yapılan sohbetlerden de köy dokusunun oluşumu hakkında şu bilgiler edinilmiştir: Sokakların dar, binaların sık ve omuz omuz oluşu, eşkiyalara karşı komşuların birbirlerini rahatlıkla koruma amacını gösterir. Yapılan başka bir sohbette de işgal yıllarında Uludağ'ın eteklerinde çetelerin bulunduğu ve Yunanlıların da bu çetelerden korktuğundan bahsedilmiştir. Yunan ordusu kaçarken civar köyleri yakmış ve sıra Cumalıkızık'a geldiğinde bir köylü çocuğunun, dağdan çetelerin inmekte olduğunu söylemesi üzerine korkup kaçmışlardır. Bu da köyün fazla tahrip olmamasını anlatan bir başka olaydır.

Cumalıkızık Köyü, hamamı ile, camisi ile, konutları ile tarihi süreç içerisinde İslam tarihinin özelliklerini ve yaşantısını günümüze dek sürdürmüş ve sürdürmekte olan bir köydür. (Resim 13, 14, 15)

(Resim 15)

KÖY ÇIRIŞINDEN İÇERİYE YÖNELME

(Şekil 2)

II - MEKANSAL YAPISI, ANALİZLER VE ÇALIŞMA ALANINDAKİ TESPİTLER-BELGELER

II. 1. Dış mekan biçimlenişi

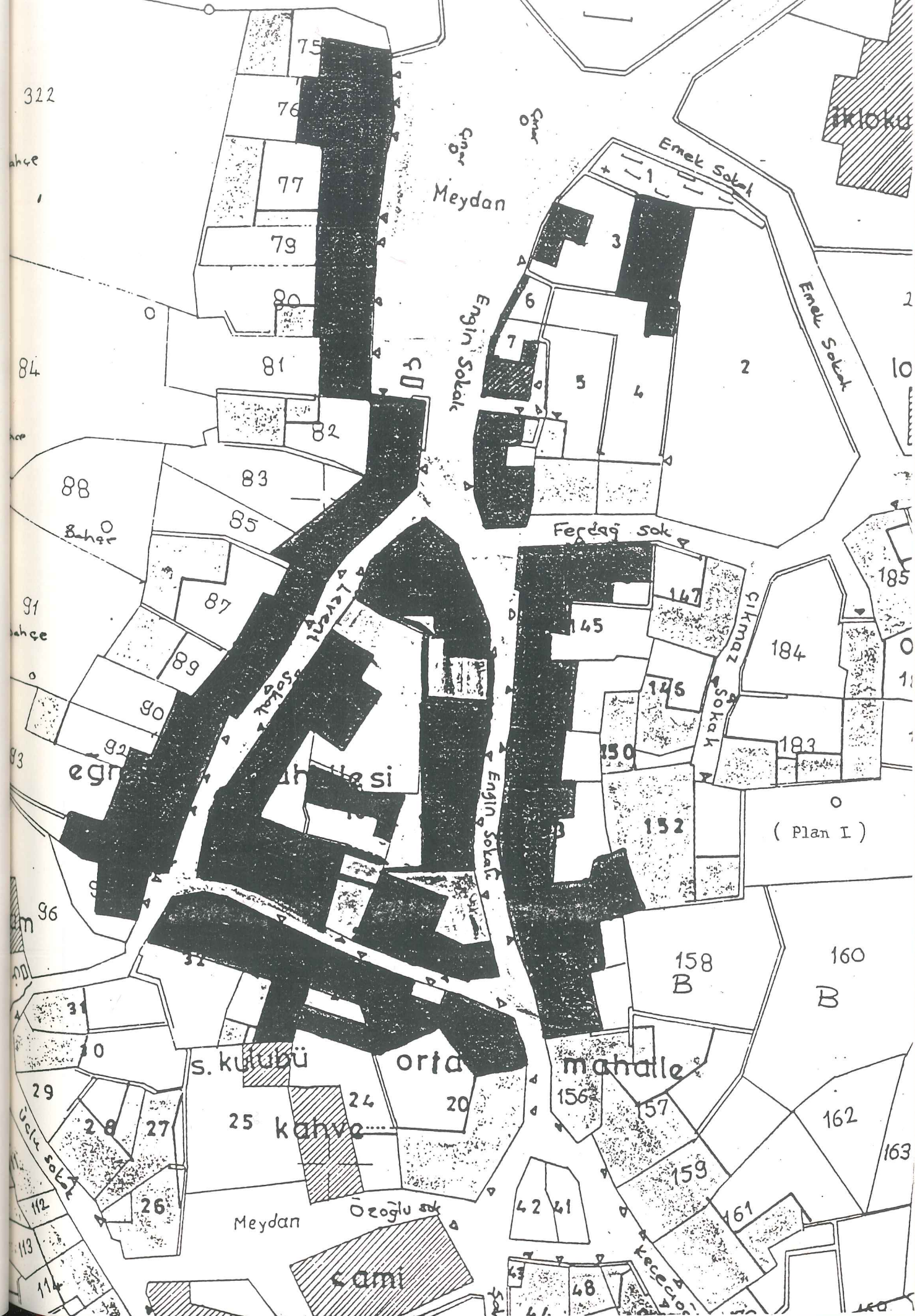
Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak genişlemesine paralel olarak, dar çerçevede sıkışıp kalan mimari geleneğimiz Anadolu'ya da yayılma göstermiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun idare merkezleri olan Bursa, Edirne ve İstanbul'da abidevi sayılabilecek örnekler yaratan bu gelenek, Anadolu'da kırılık kesim hayat şartlarının beraberinde getirdiği konut tipini biçimlendirmiştir. Bu konut tipi aynı zamanda babaya bağlı aile düzeninin temel taşları üzerine kurulmuştur.

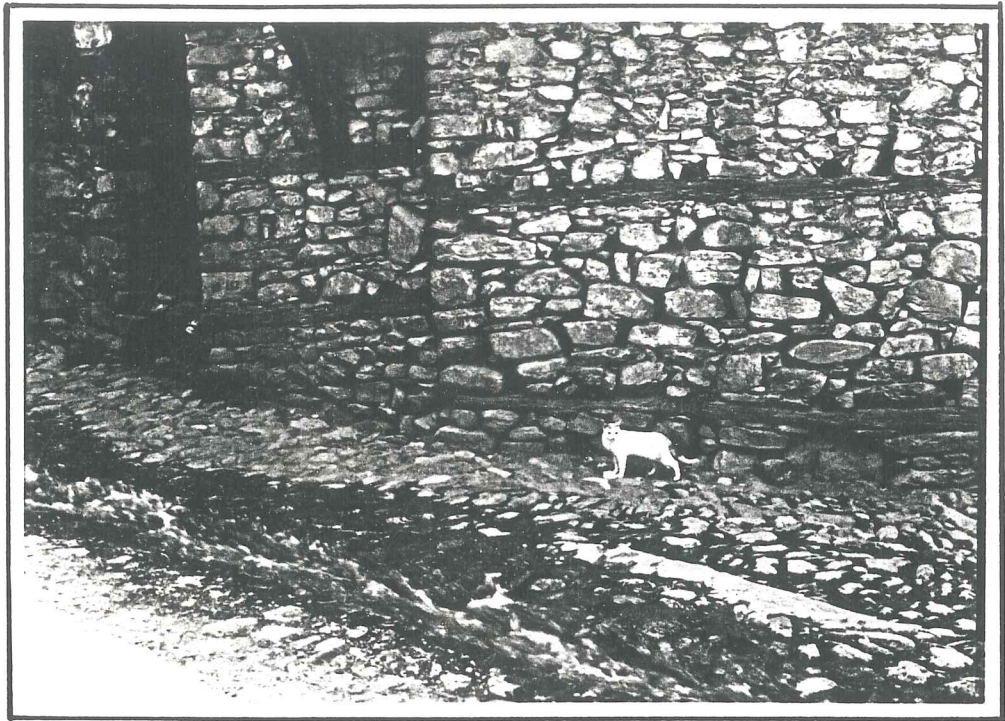
Cumalıkızık Köyü'ne eski mezarlıklar arasından süzülerek geçmişiyansitan kayrak taşlı yoldan girilir. Köye dağılım, bizleri karşılayan tarihi çınarın bulunduğu birinci meydandan başlamaktadır. (Plan I) Buradan Engin Sokak, Levent Sokak, Emek Sokak ile üç kol ve onların bağlantıları ile köyün en uç noktalarına ulaşmak mümkündür. Birkaç sokağın kesiştiği yerlerde de oluşan ufak meydancıklar köye hareket vermektedir. (Şekil 2)

Sokağı örten taş, bazı evlerin çatısına kadar tırmanarak sokak ile yapının birliktesini güçlendirmiştir. (Resim 16) Hatta bu taş doku çatıya da taşınmıştır. Minareden çevreye bakıldığında çatı örtüsünü oluşturmak için kullanılan alaturkaki kiremitlerin rüzgar karşısında savrulmalarının önlenmesi için, üzerlerine taşların konduğu görülmektedir. Böylece yer döşemesi olarak kullanılan kayrak taşlarının cephede, zemin ve üst kat dış duvarlarında, son olarak da çatıda takviye olarak kullanılması taşın, köy mimarisindeki rolünü açıkça göstermektedir. (Resim 18)

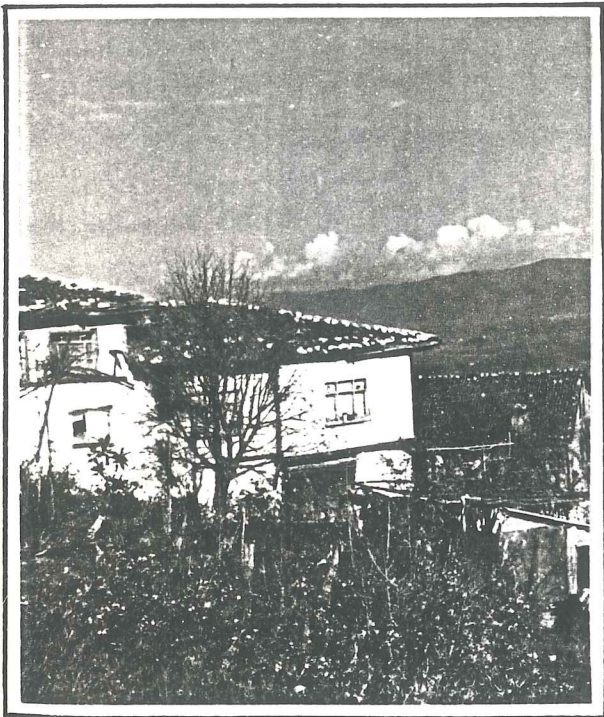
Zemin katlarda köşelerin organik yerleşmeye uygun olarak dönüşleri de mimaride bir özellik taşımaktadır. (Resim 19) Köşelerdeki dönüşlerde

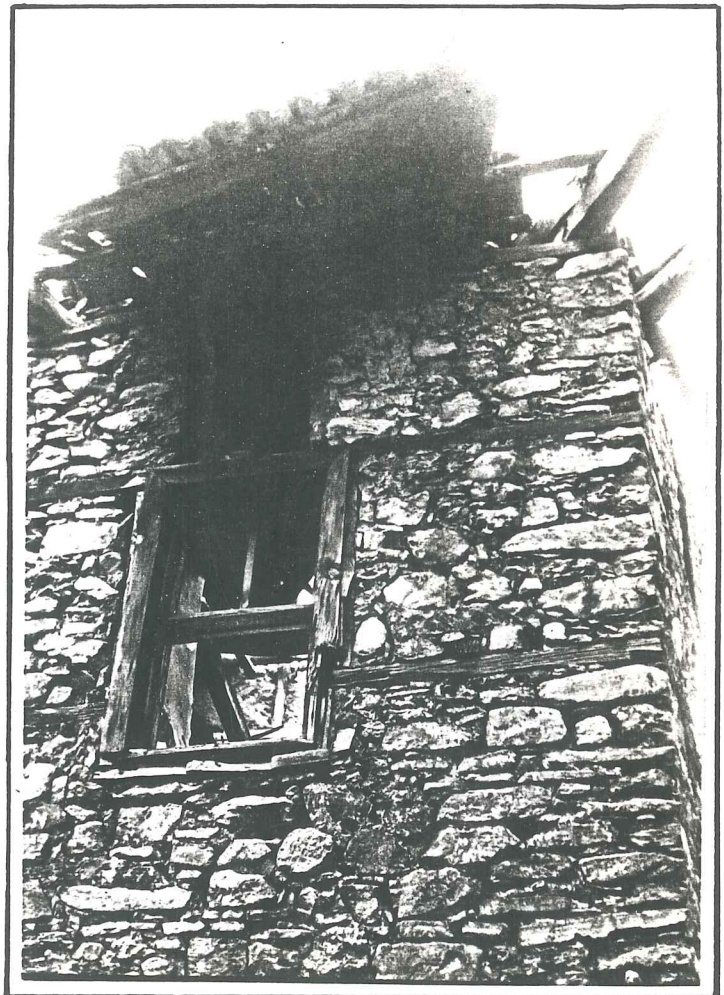
(Plan I)

(Resim I6)

(Resim I8)

(Resim I7)

(Resim 19)

(Resim 20)

(Resim 21)

gözlenen farklılıklar, çoğu evlerin farklı dönemlerde moda olan farklı üslupsal özelliklerine göre değişen üst katlarındaki tarihsel eskiliklerini hatırlatır. Evlerin ne kadar eski olduğu çok kesin değildir. Oniki kadar tepe pencereli ev vardır. (Resim 22,23) Bu tepe pencereli evlerin üslupları III.Selim dönemini yansıtmaktadır. (Resim 24,25)

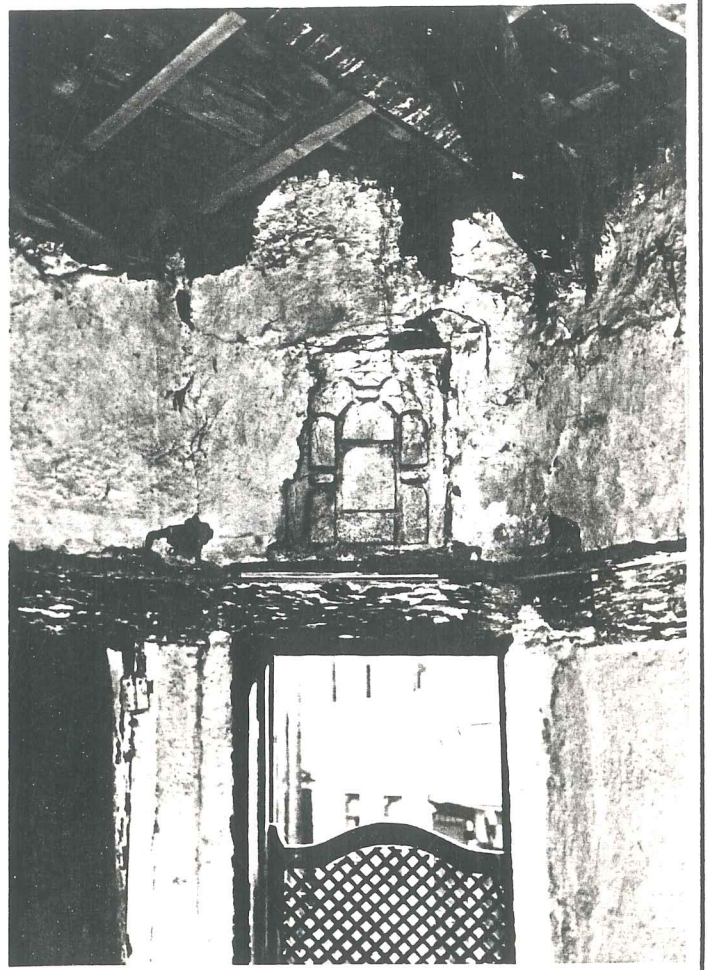

(Resim 22)

Minareden köye bakıldığında sokaklar, yokmuş gibi görülmektedir. Bunun nedeni de sokakların oldukça dar ve maksimum 2.5 metre olması ve saçakların birbirine değecek kadar yanaşmasıdır. Bir yük hayvanının geçebileceği şekilde dar sokaklar ve bunların bitmesi ile oluşan çıkmaz sokaklar vardır. Bu sokaklar eğimli arazide, topoğrafyaya uygun bir şekilde uyumlu organik mimarimizi yaşatmaktadır. Sokaklar köyde birbirlerini dik olarak kesmezler. Köşelerde, dönüşlerde yapıların pahlannmaları sureti ile sokak dönüşleri rahatlatma gösterir.

(Resim 23)

(Resim 24)

(Resim 25)

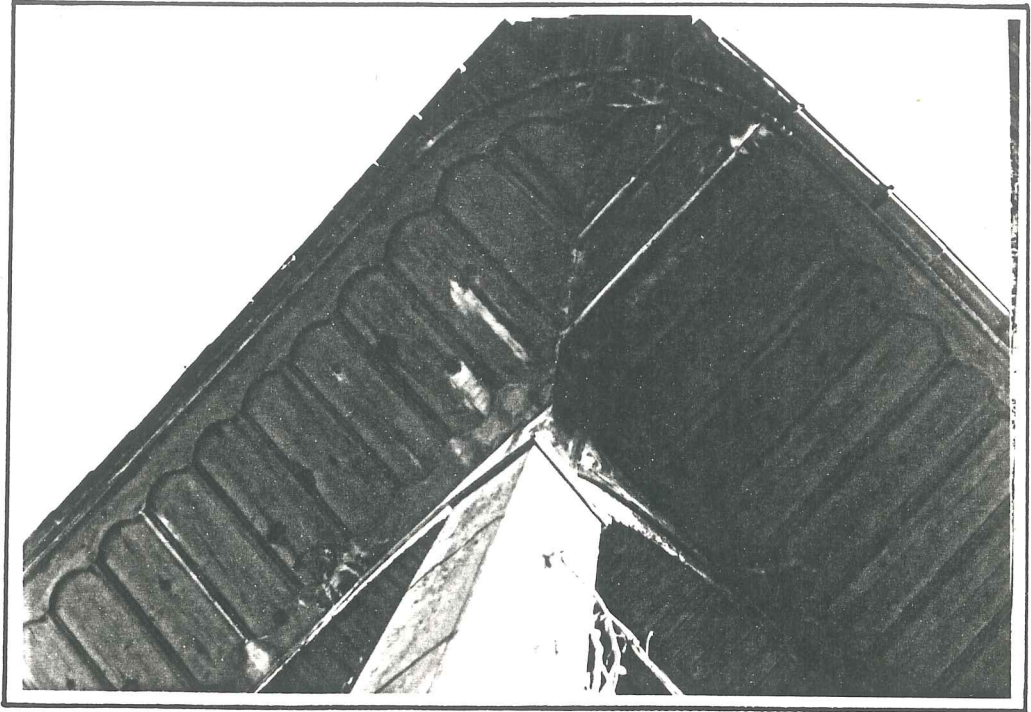
Yeşilin, tarihle bezediği kahve kiremitli Cumalıkızık evleri, günümüze yüzyılların ötesinden kopup gelen sıcak bir mimari doku, sınımsız bir merhabadır. Bu doku, yaklaşık altıyüz yılın, taş duvarlı Cumalıkızık evlerinin usulca soluk alışması, heyecanlı yürek çarpıntısıdır.

Evler iç oyluma yöneliktir. Sokağa taştan cumbalar, evlerin ikinci katının düzgün olmayan parsellerde düzgün bir forma kavuşmasını amaçlamaktadır. Alt kattaki düzgün olmayan gönyesiz duvarların üstündeki çıkıntılarla üst kat planlarında bir rahatlama gözlenir. Çıkıntılar hem gönyeli düzgün odaları, hem de bu çıkıntılara açılan pencerelerle sokağın görülebilmesini sağlamaktadır.

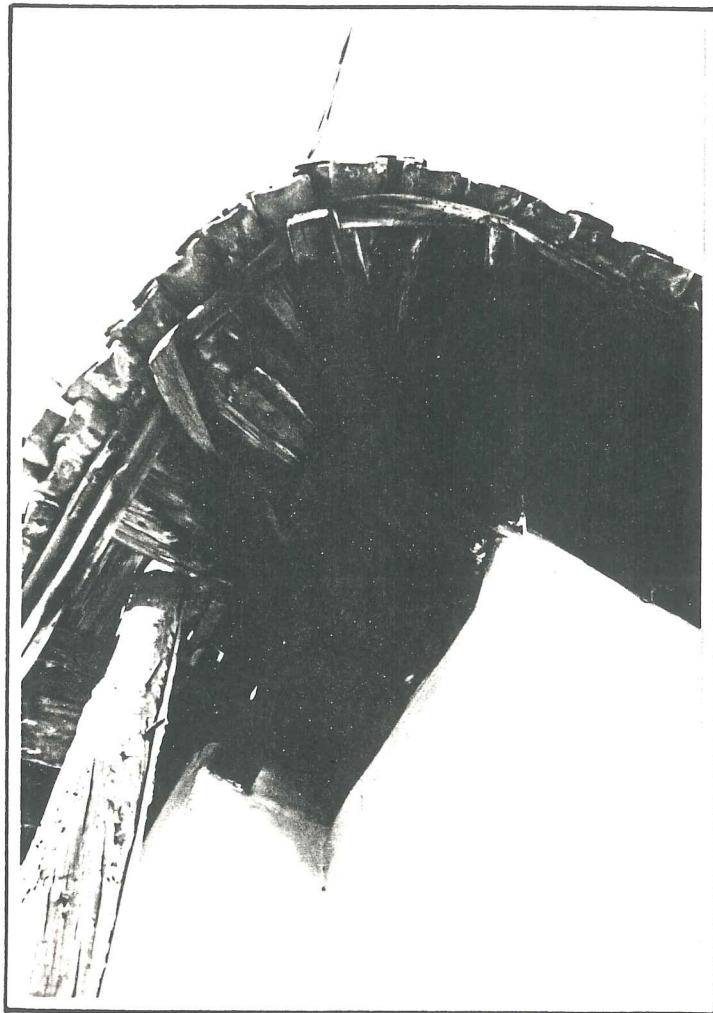
Pencerelerde göze kafesler çarpılmaktadır. Pek çok evin penceresinden bakıldığında sokağın sonunun görülmesi mümkündür. Pencerelerin konumlanış sistemi sayesinde sokağın eve taşınması sağlanmıştır. Burada kafesler de İslam toplumunun mahremiyet olgusunu temsil etmektedir. Bu olgu, sokağı kafes arkasından seyreden Cumalıkızık'lı kadınlar ve kızlar arasında devam etmektedir.

Dış cepheyi süsleyen bir eleman da asma dır. Asma, şan demektir, yeşil demektir, gölge demektir. Ayrıca pencere önlerinde bulunan saksılar ve içlerindeki baharda açan zambaklar, menekşeler, güller, kasımpatılar, renk renk küpe çiçekleri bu bütünlüğü tamamlar.

Beraber yaşama biçiminin şekillendirdiği dar sokaklar belki de, Uludağ'ın kuzey eteklerinde ve yaklaşık 40 derecelik bir açıda konumlanan köy evlerinin bundan dolayı kuzeye kapalı olan güney ya da doğu oylunlu Türk konut mimarisinin özelliklerini sergilemektedir. Bu kenetlenmiş yapılar topluluğu rüzgarların binalara olan etkisini, bilerek ya da bilmeyerek kontrol altına almaktadır. Saçaklar 60 - 130 cm. liktir. Çatıları da genellikle 4 eğimlidir. Saçakların köşe kıvrımları yumuşatılarak rahat bir dönme sağlanmıştır. (Resim ²⁶/₂₇) Yağmurlu günlerde yayalar saçak altlarından yürüterek ıslanmaktan korunurlar.

(Resim 26)

(Resim 27)

Ayrıca saçaklar sayesinde aşağıya dökülen yağmur suları da yere çarparak duvarlara zarar vermez.

Anne, baba, evlenmiş erkek çocukları, onların eşleri ve çocukları ve evlenmemiş kızlardan oluşan geniş aile topluluğu Cumalıkızık evlerinin biçimlenmesinde en önemli faktördür. Babaya bağlı aile düzenine göre biçimlenen Cumalıkızık Köyü evlerinde, erkek çocukların evlendikten sonra eve sığılamaması halinde, baba evinin yanına evler ya da ekler yapılmıştır. Bu ekler ve merkez olarak kabul edilen baba evi ortak kullanım avlusuna açılmıştır.

Bu şekilde gelişen yerleşme planı ekonomik güçlüklerin minimuma indirgenmesi amacı ile yapılmış ve uygulanmaktadır.

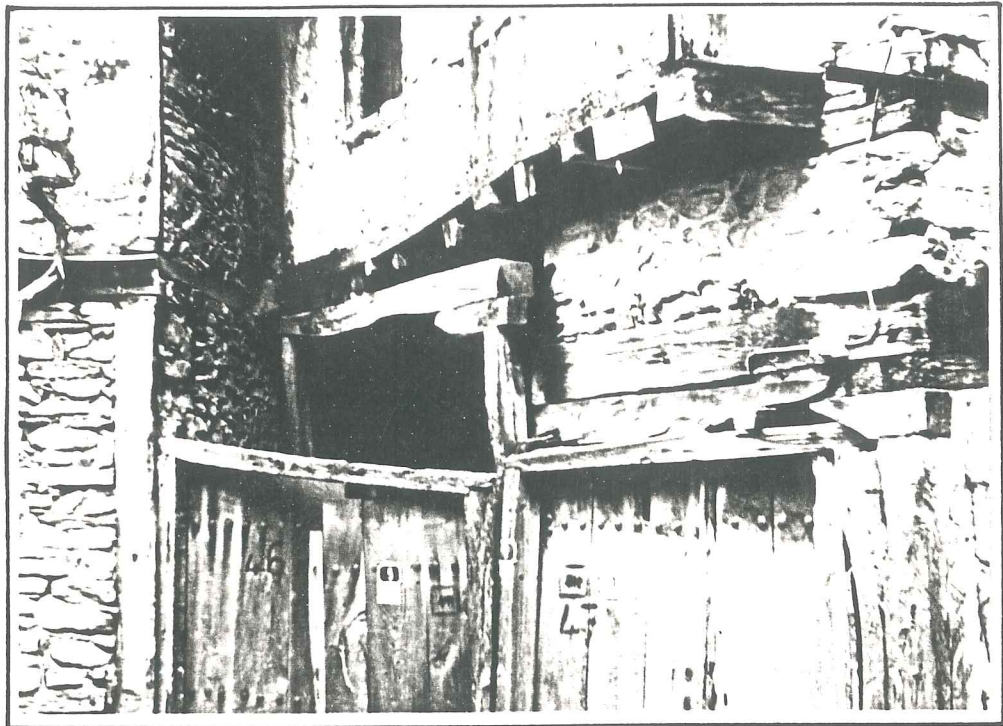
Cumalıkızık Köyü'nde bugün dahi aynı sokakta ve aynı mahallede akraba sayısı oldukça fazladır. İşte bu sayının yoğun olması, geçmişteki bu sosyo-ekonomik yapının günümüze yansımalarını göstermektedir.

Cumalıkızık Köyü sosyal yapısında görülen Cumhuriyet öncesi İslami yaşama biçiminin izleri günümüzde de sürmektedir. Ev-bahçe giriş kapılarının birbirleri ile kenetlenmiş olmaları, sıkıştırılmış saflar halinde birbirlerine omuz vermeleri ve iç içe döngü yaşama biçimleri, bu yaşama biçiminin özünden kaynaklanan mahremiyet prensibinin günümüze yansımalarıdır.

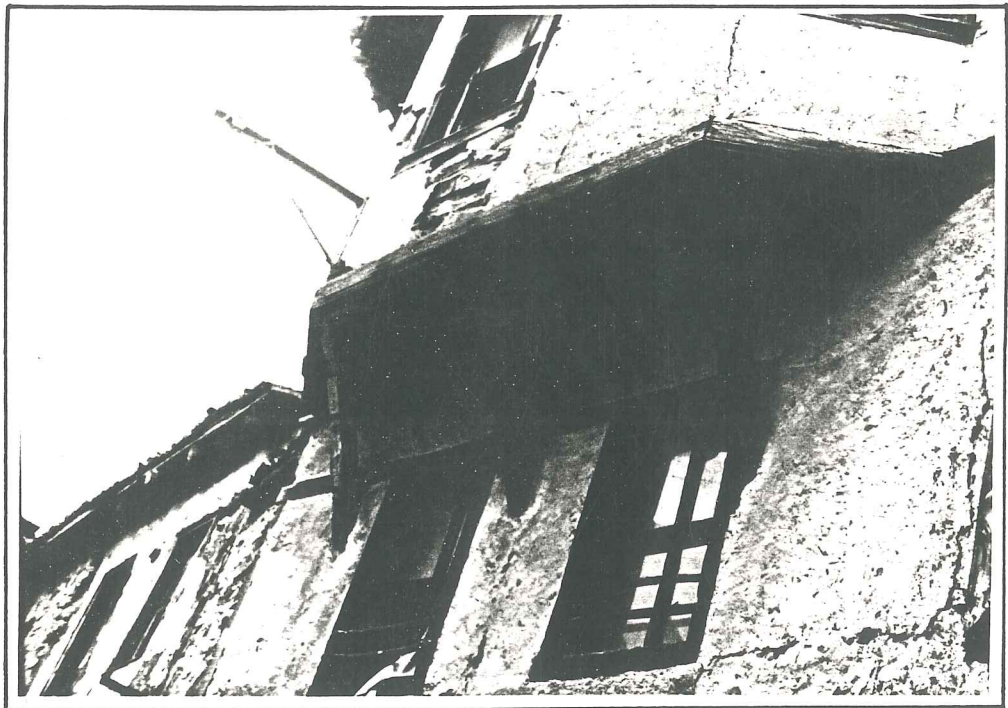
Yüksek avlu duvarları da sokaktan geçenlerden içerideki yaşantıyı gizlemektedir. Evlerin genelinde gözlenen cumbalar, evlerin dışarı ile bağlantısını sağlamaktır. Dışarı ile ilişkisi sınırlı olan kadının, sosyal yapının gereği olarak sokağı ev içinden de olsa rahatça gözlemesini sağlar. Tabii cumbaların diğer önemli bir özelliği de, yol durumuna göre arazi konumundaki evlerin dike aykırı şekilde yerleşmelerinin yola doğru konsol çıkılarak düzeltilmesidir. (Resim 28,29)

Köyün yedi mahallesi vardır:

I- Orta Mahalle

(Resim 28)

(Resim 29)

- 2- Eğrek Mahallesi
- 3- Hamam Mahallesi
- 4- Okul Mahallesi
- 5- Dere Mahallesi
- 6- Köyüstü Mahallesi
- 7- Değirmenyeri Mahallesi

Köyün merkezi, cami ve iki kahvenin bulunduğu bölgedir. Bu merkeze son bir yıl içinde bir kahve daha eklenmiştir. Köy nüfusuna göre bu kahve sayısı oldukça fazladır. Köyde bir anayol yoktur. Anayol olmadığı için de bu yolun merkeze açılması diye de bir kavram yoktur.

Cumalıkızık'ta yağmur sonrasında köy sokakları toprak kokmaz, taş kokar. Bu koku ciğerler dolusu buram buram tarihtir.

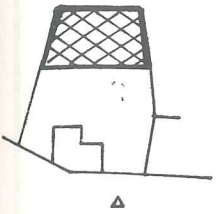
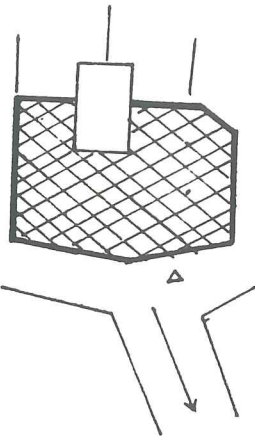
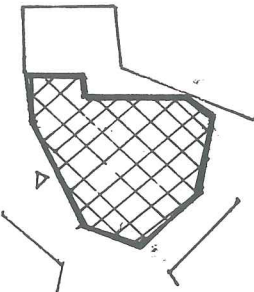
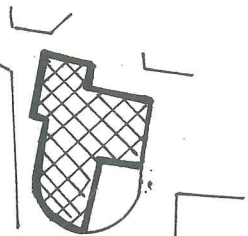
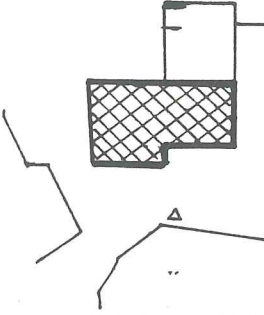
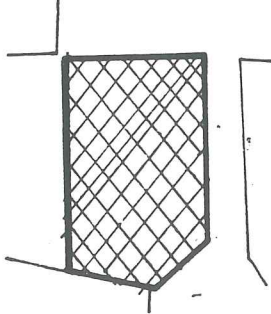
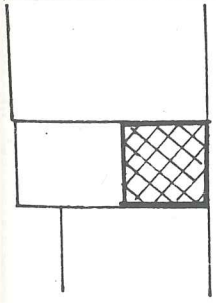
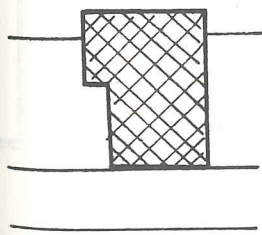
Konutların parsel ile yerleşim biçimleri incelendiğinde, sokağa cepheli, bahçeli ve az da olsa bahçe içinde sokağa cephesi olmayan konutların çoğunlukta olduğu görülür. Parsel bölüntüleri ve konutun parselde kapladığı alan genelde büyüktür. Bu da ilk yerleşimde büyük-geniş ailelerin çoğunlukta olduğuna kanıttır.

Genellikle parseller arkaya doğru uzamaktadır. Köşe parseller daha büyük ve yayvandır. Tabloda da görüldüğü gibi çok kenarlı parsellerde konut, parselin büyük bölümüne yayılmıştır. Bazı parselleri de tamamen konutlar kaplamıştır. (Tablo I)

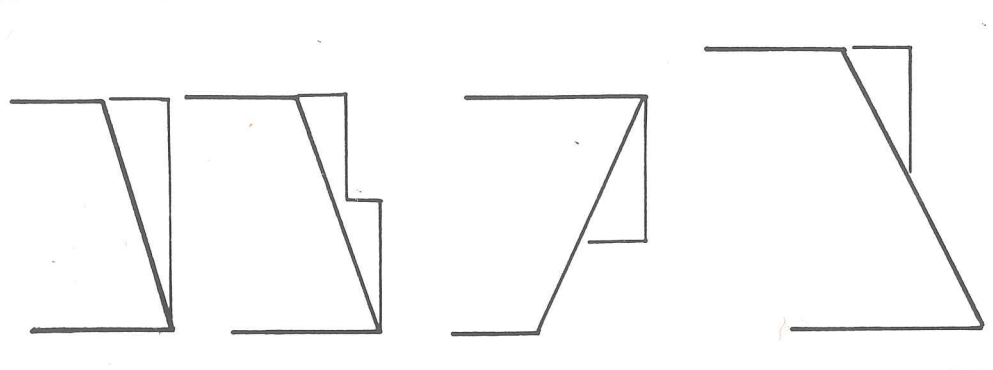
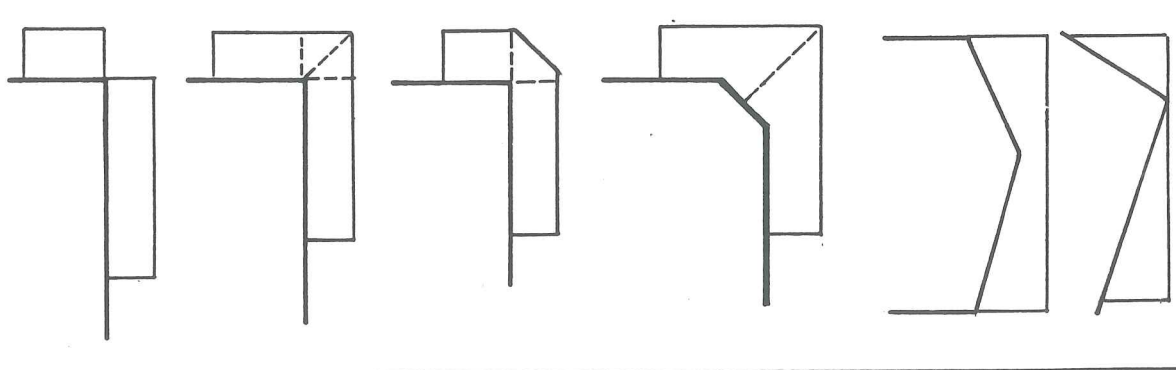
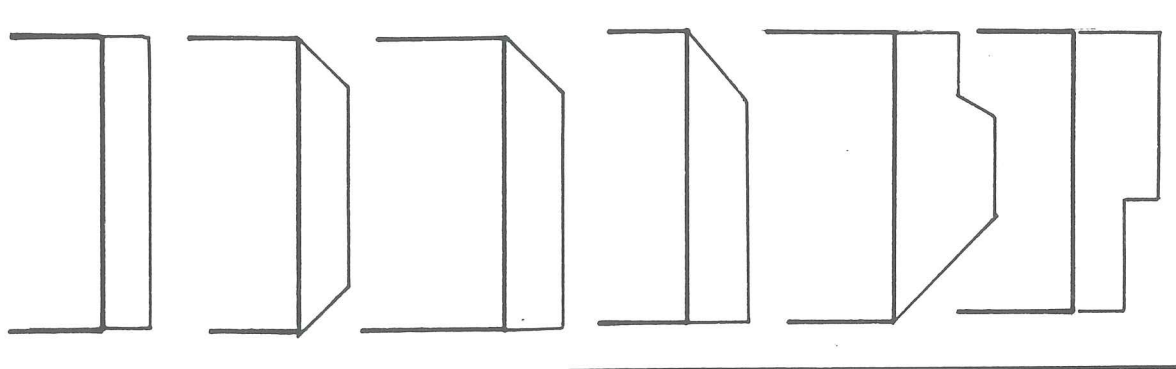
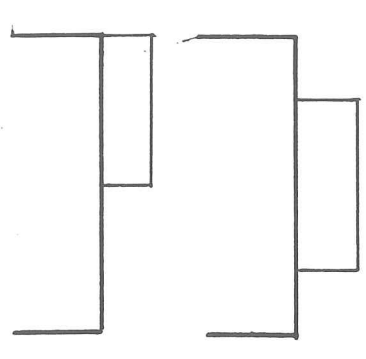
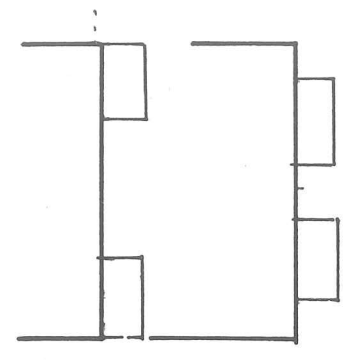
Çıkma kütlelerinde bir oran gözlenmemektedir. Çıkmalar karışık düzendedir. Arazinin ve yapının konumuna göre tamamlayıcı olarak planlanmıştır. (Tablo 2)

Pencereleri genelde çift kanatlı, düşey sürmeli ve kafeslidir. (Şekil 3) (Resim 31, ³⁰32) Evlerin giriş katlarında pencere kullanılmamaya özen gösterilmiştir. Pencereler üst katlarda kafeslerle beraber kullanı-

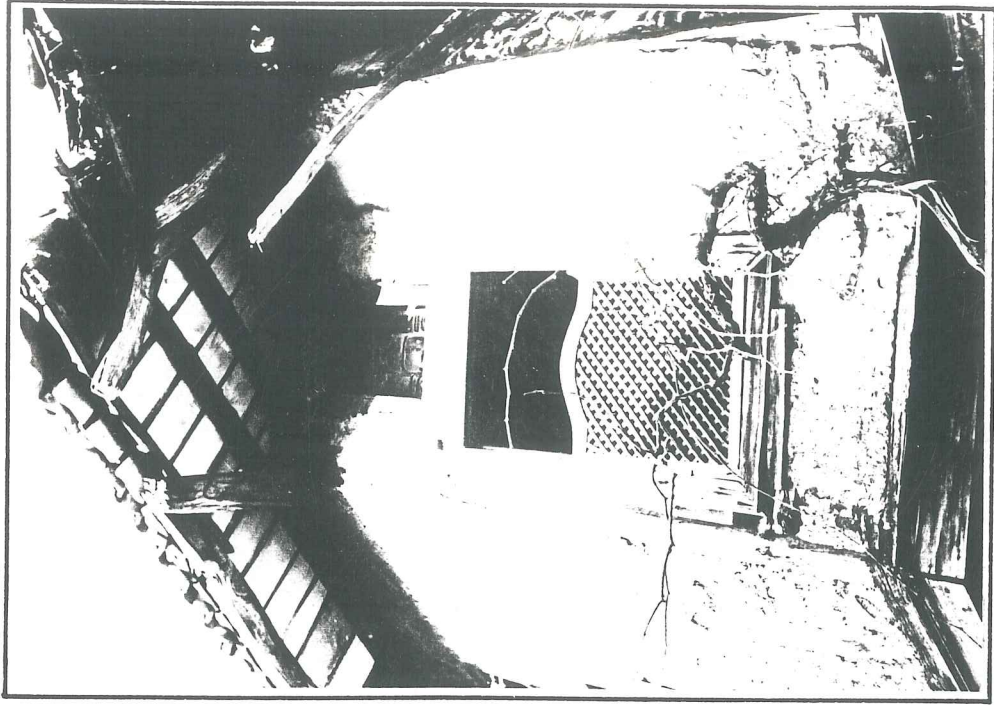
PARSELİN KONUMU

	1 kenarı yol	2 kenarı yol	3 kenarı yol	çok kenarı yol	her kenarı yol
arkasında					
çok kenarında					
üç kenarında					
iki kenarında					
bir kenarında					
famamında					

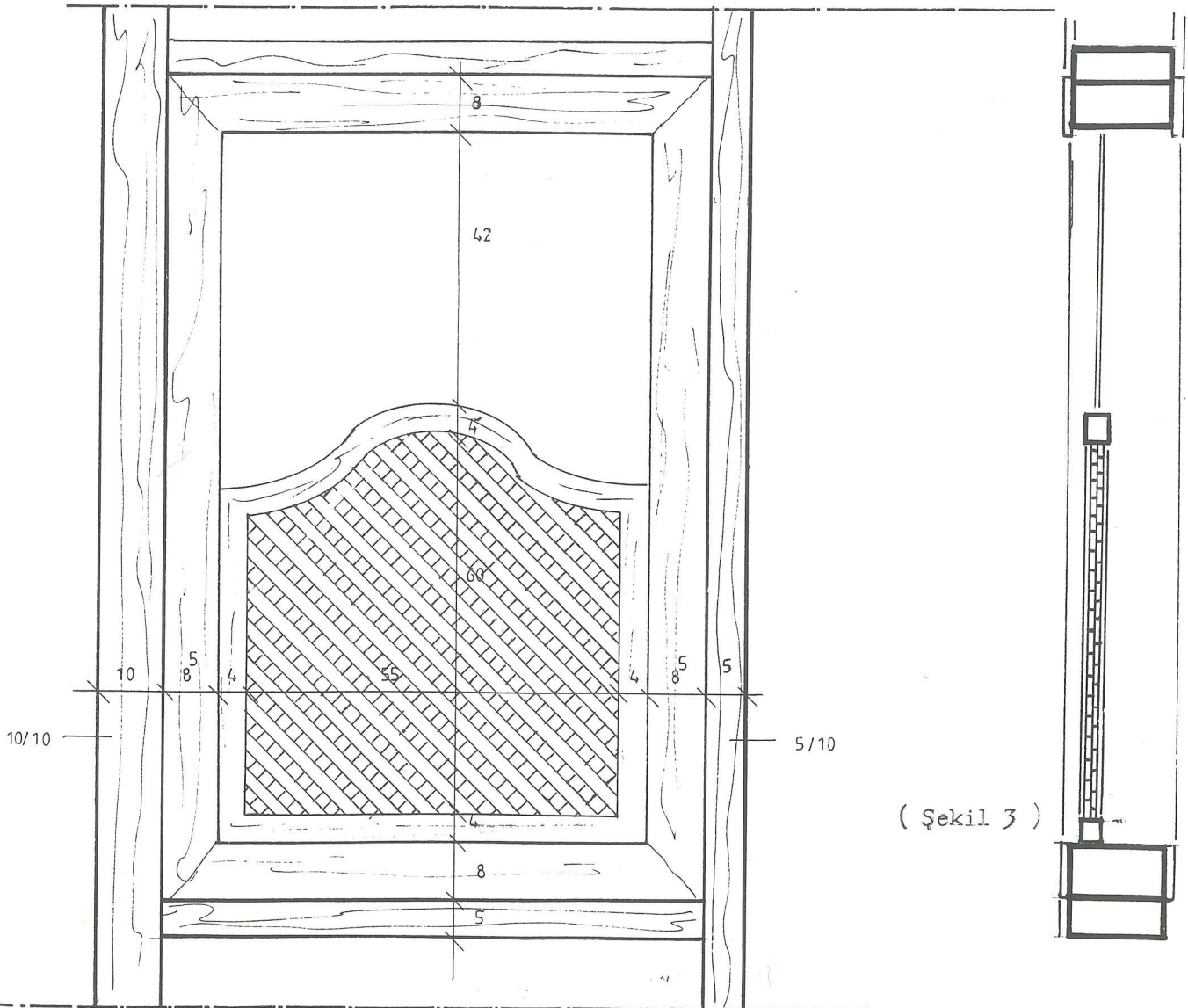
(Tablo I)

KÜTLE		OLUŞUMUNDA ÇIKMA		DÜZENLERİ					
Gönyeli çıkma		2 cephede çıkma		tek cephe boyunca		cephede tekli çıkma		cephede 2'li çıkma	

(Tablo 2)

(Resim 30)

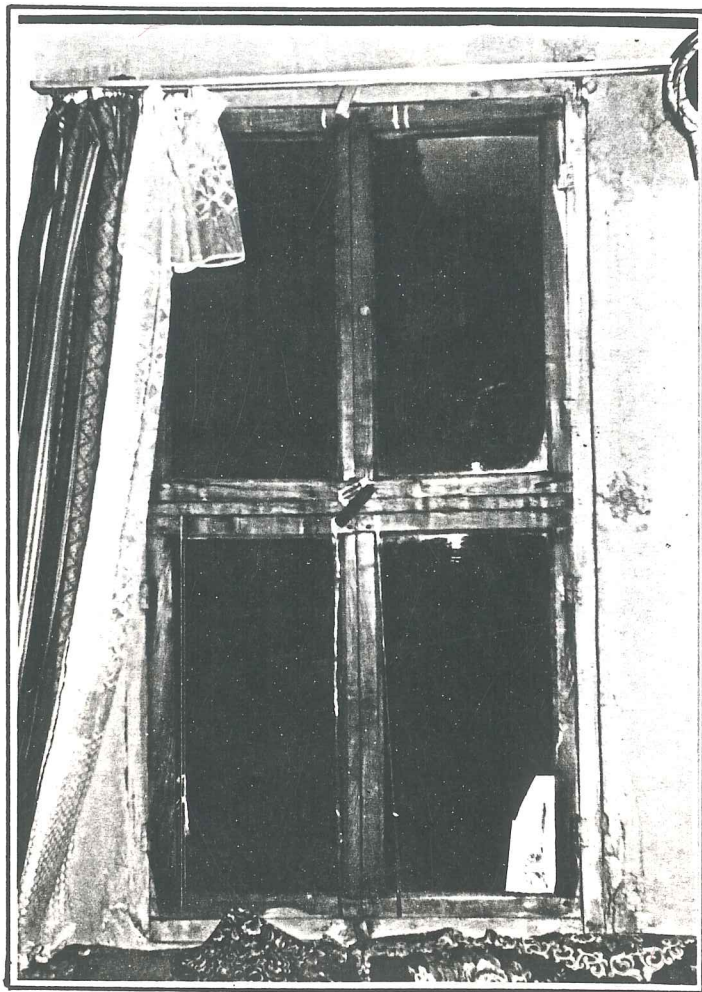

(Şekil 3)

DIŞ PENCERE KAFESİ Ö: 1 / 10

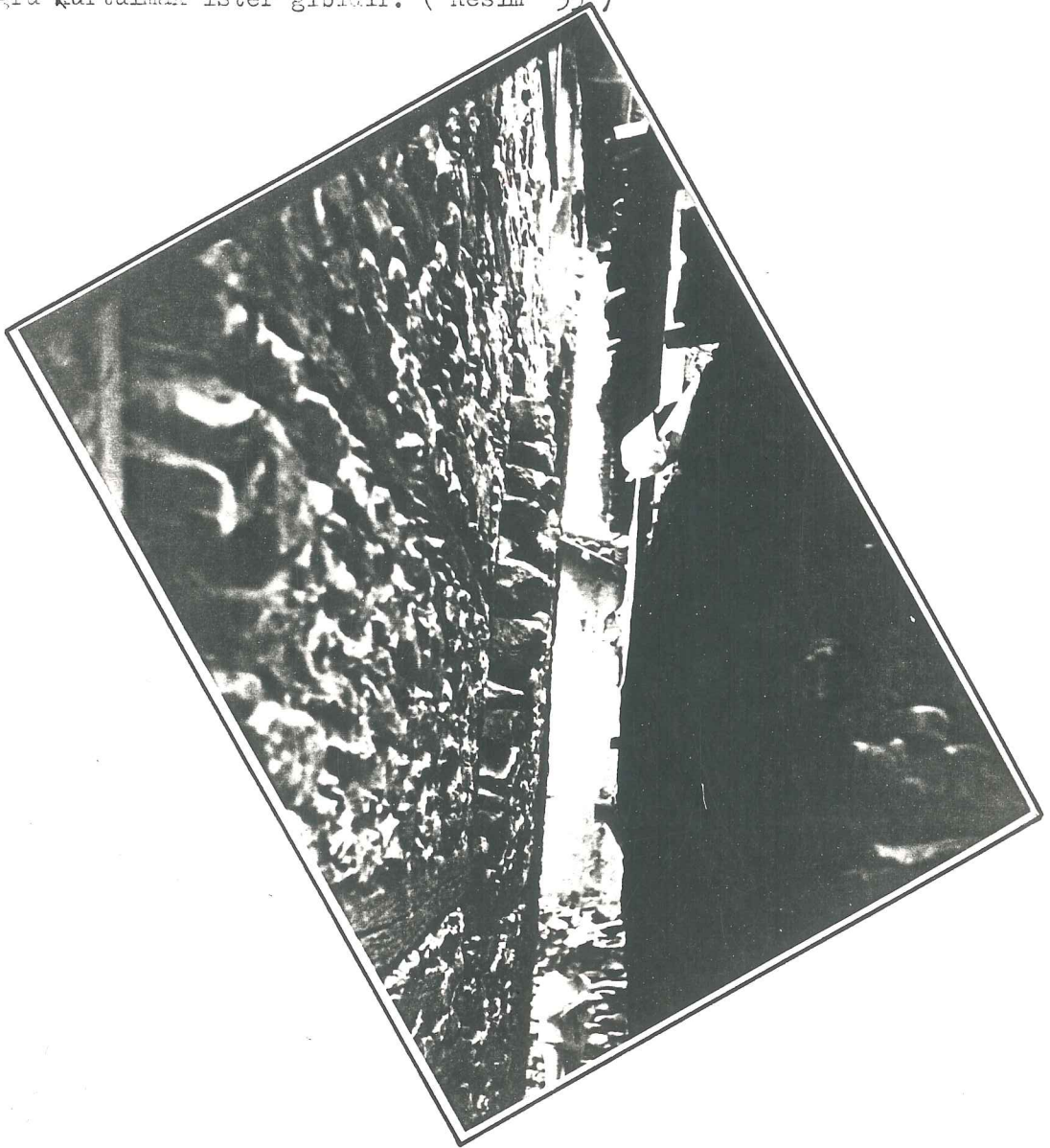
(Resim 31)

(Resim 32)

arak mahremiyeti simgelemiştir. Yapıda açılan pencerelerin yeri ve sayısı, yapının parselde yerleşimi ile de yakından ilgilidir. Köşe parsellerde yapıların en büyük ve görkemli odaları, köşe odalardır. Bu odaların yan yüzlerine belli oranda açılan pencereler, dışarı ile bağlantıyı en iyi şekilde sağlamıştır.

Sokaklar dardır ve özellikle Fatih Çıkma - Cinci Çıkma - Şeytan Çıkma olarak anılan sokak, yaklaşık 55-60 cm. genişliktedir. Aslında çıkma değildir ama dar olduğu için çıkma gibidir. Oysa bu çıkma gibi görünen sokak, sıkışıp kaldığı iki ev arasından ve kültür karmaşasından yeni soluk alışı doğru kurtulmak ister gibidir. (Resim 33)

(Resim 33)

Ve evler...

Oda oda,

hayat hayat,

düşün-dernek evler.

Birbirinin üstüne yıkılan evler,

birbirinin üstüne eğilen,

birbirine omuz veren evler.

Evlerde duvarlar aşı boyalıdır. Aşı boya: Beyaz, sarı ve mavi renklerden oluşur. Bu mavi öyle bir mavidir ki sanki gökyüzü ile kardeştir.

Sokakların dar olması nedeni ile asfalt asla bu köye giremeyecektir. Fakat Cumalıkızık Köyü'nde ilk betonarme binanın yapılması tarihsel dokunun bozulma başlangıcıdır. Sokakların dokuları yassı taşlarla verilmiştir.

Uludağ'ın kuzey eteklerinden yamaçlara doğru tırmandığımızda yeşiller arasında bir köy görürüz: Yaşlı, tarihle iç içe, yorgun, yıkık döktük ve bir yaprak döktümü yaşayan. İşte bu köy CUMALIKIZIK KÖYÜ'dür.

II. 2. İç mekan biçimlenişi

Cumalıkızık evleri planlama bakımından iki ayrı türde toplanmıştır.

I- Sokak kapısından dış avluya geçilen tip.

2- Sokak kapısından direk evin altındaki hayat kısmına geçilen tip.

I- Sokaktan, etrafı moloz taşlarla yüksek şekilde örülmüş bir duvarla çevrili dış avluya geçilir. Buradan da eve giriş kapısına ve hayat deneni kısma girilir. Evin girişi böylece sokakla doğrudan ilişkili değildir. Moloz taşla örülmüş duvar 3 metre yüksekliktedir. Bu tip evler ikinci tip evlerden sayıca daha azdır. (Resim 34,35)

2- Bu tip evlerde dış avlu yoktur. Sokaktan kapı yardımı ile doğrudan hayat kısmına girilir. Bu tip planlanan evlerde gözlenen diğer özellikler ise şunlardır: Dış kapı üzerinde, dikey konulan ağaç hatıllarla ızgara oluşturulmuş,

Ve evler...

Oda oda,

hayat hayat,

düğün-dernek evler.

Birbirinin üstüne yıkılan evler,

birbirinin üstüne eğilen,

birbirine omuz veren evler.

Evlerde duvarlar aşı boyalıdır. Aşı boya: Beyaz, sarı ve mavi renklerden oluşur. Bu mavi öyle bir mavidir ki sanki gökyüzü ile kardeştir.

Sokakların dar olması nedeni ile asfalt asla bu köye giremeyecektir. Fakat Cumalıkızık Köyü'nde ilk betonarme binanın yapılması tarihsel dokunun bozulma başlangıcıdır. Sokakların dokuları yassı taşlarla verilmiştir.

Uludağ'ın kuzey eteklerinden yamaçlara doğru tırmandığımızda yeşiller arasında bir köy görürüz: Yaşlı, tarihle iç içe, yorgun, yıkık dökük ve bir yaprak dökümü yaşayan. İşte bu köy CUMALIKIZIK KÖYÜ'dür.

II. 2. İç mekan biçimlenişi

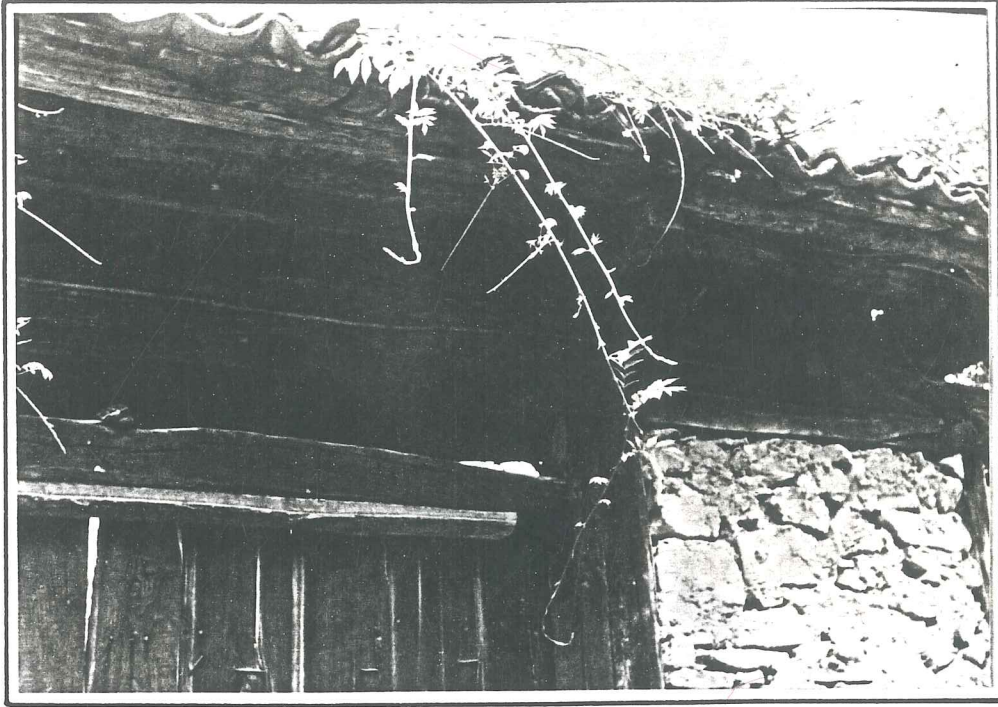
Cumalıkızık evleri planlama bakımından iki ayrı türde toplanmıştır.

I- Sokak kapısından dış avluya geçilen tip.

2- Sokak kapısından direk evin altındaki hayat kısmına geçilen tip.

I- Sokaktan, etrafı moloz taşlarla yüksek şekilde örülmüş bir duvarla çevrili dış avluya geçilir. Buradan da eve giriş kapısına ve hayat deneni kısma girilir. Evin girişi böylece sokakla doğrudan ilişkili değildir. Moloz taşla örülmüş duvar 3 metre yüksekliktedir. Bu tip evler ikinci tip evlerden sayıca daha azdır. (Resim 34, 35)

2- Bu tip evlerde dış avlu yoktur. Sokaktan kapı yardımı ile doğrudan hayat kısmına girilir. Bu tip planlanan evlerde gözlenen diğer özellikler ise şunlardır: Dış kapı üzerinde, dikey konulan ağaç hatıllarla ızgara oluşturulmuş,

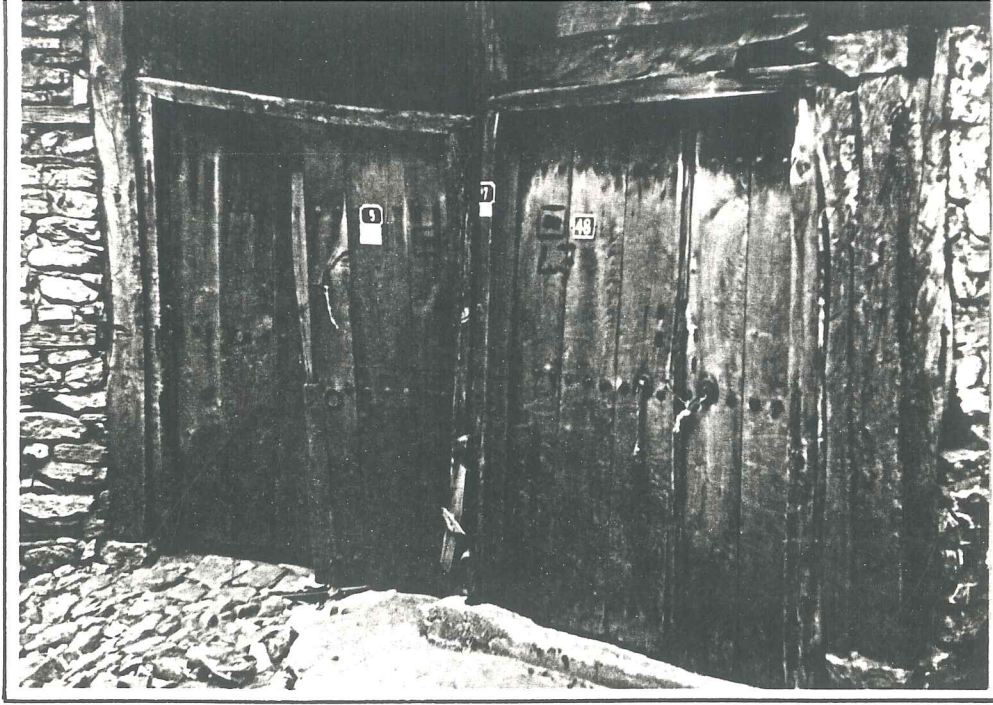
(Resim 34)

çamsız bir aydınlatma ve havalandırma boşluğu yer alır. Kapı üstü ışıklığı 80-100 cm. boyunda ve kapı genişliğindedir. Ayrıca dikine 5 x 5 ağaçlarla bir kedinin geçemeyeceği sıklıkta kapatılmıştır. (Resim 36) (Şekil 4)

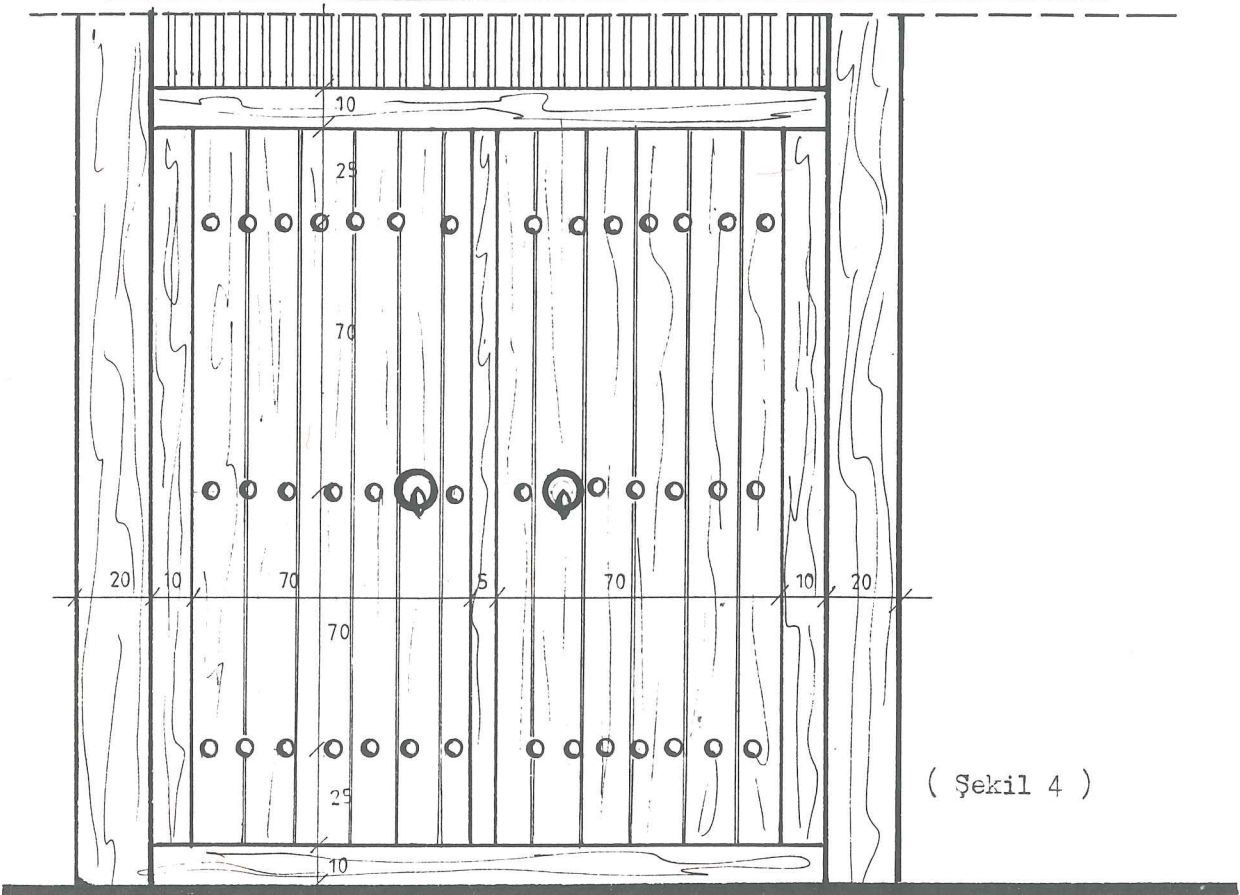
Hayat bölümünden iç avluya, ahıra, depolara ve merdivenlere geçilir. Alt kattaki ahır ve depo amaçlı yerlere ışık almak için bırakılan açıklıklar, bir insanın geçemeyeceği kadar dar olup, 20 cm. eninde 80-100 cm. yüksekliğindedir. Yüksek avlu duvarlarının ve sağır alt katların tek önemli açıklığı kapı boşluğudur. Evlerin ana giriş kapıları çift kanatlıdır. (Resim 36) Bu kanatlar genellikle ceviz ağacından yapılmıştır. Kapılarda döğme demirden alt ve üst kısımda birer adet olmak üzere kuşaklar bulunmaktadır. Bu kuşaklar, iri başlı çivilerle bağlanmıştır. Kapılarda bulunan kapı kulpları, tokmaklar ve bunların kapı yüzeyindeki bağlantı rozetleri de döğme demirdendir. Kapıların çift kanatlı olarak yapılmasının özelliği, elde edilen ürünün, hayvanların ve araçların (özellikle tarım için kullanılan) rahatlıkla içeriye taşınmasını, girebilmesini sağlamak içindir.

(Resim 35)

(Resim 36)

(Şekil 4)

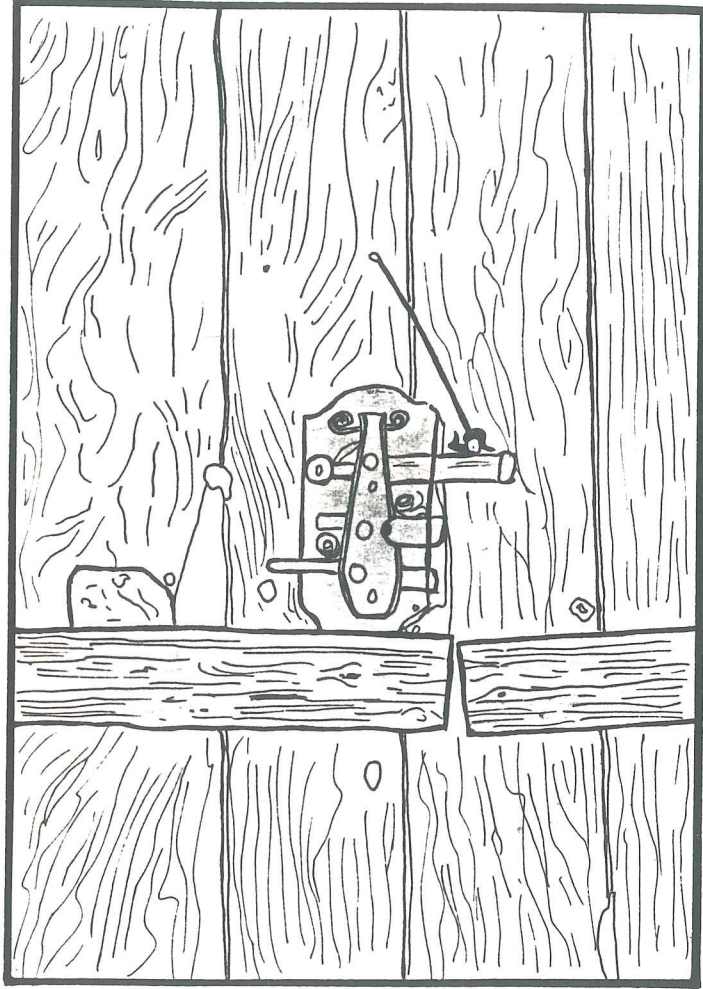
DIŞ KAPI Ö: 1/20

Kapılar genellikle 3-4 cm. kalınlıkta ve 30-35 cm. eninde ahşaplardan oluşmaktadır. Kilitleri de dövme demirden eski sistemlidir. (Resim 37) (Şekil 5)

Kapılardan ister küçük olsun ister büyük olsun her evde yer alan taştan bir avlu-ya girilir. Direkler üzerindeki (2.kat) yapının altındaki bu sirkülasyon ve geçiş makası etrafında, ahır ve depolama işlevlerine cevap veren bölümler bulunmaktadır. Hasat zamanları ürünlerin konulduğu yer burasıdır. Ürünlerin çeşitlerine göre ayırım ve depolama burada yapılır. Zemin, yassı ve geniş kayrak taşlarla döşenmiştir. Hayat kısmı, Cumalıkızık Köyü'nde en çok kullanılan bir bölgedir. Elde edilen ürünler depolanırken kestaneler dikenli kılıflarından burada ayıklanır. Düğün dernek hep burada yapılır. Bir düğün zamanı burada sofralar kurulur. Ahıra gidecek hayvanlar buradan geçer. Ekmeç, bu mekanın bir köşesinde yer alan ocakta pişirilir. Çamaşır da bu mekanda bir bölümde yıkanır. Kazanlarda önce ateş üzerinde su ısıtılıp yanı başında da çamaşır yıkanır. Bazı evlerde, işlerini bitirmiş olan at arabaları da burada bir köşede beklemektedir. Kışlık odun, çalı çırpı burada istiflenip bekletilir. Bu mekanda ayrıca bir de yetiştirilen kütmes hayvanları için bir kütmes bulunmaktadır. Hayat bölümünün yüksekliği fazla olanlarında bir şakne kat yapılmıştır. Burada uzun süre korunacak malzemeler depolanır. Ayrıca bu avluda şaraphane denilen ahşap teknelerde üzümler sıkılır. Kazanlarda pekmezler kaynatılır. Çamaşır yıkandıktan sonra burada kurutulur. Görülüyor ki burada depolar, avlu, mutfak, tuvalet, ahır, kütmes, ocak ve fırın yer almaktadır. (Resim 38)

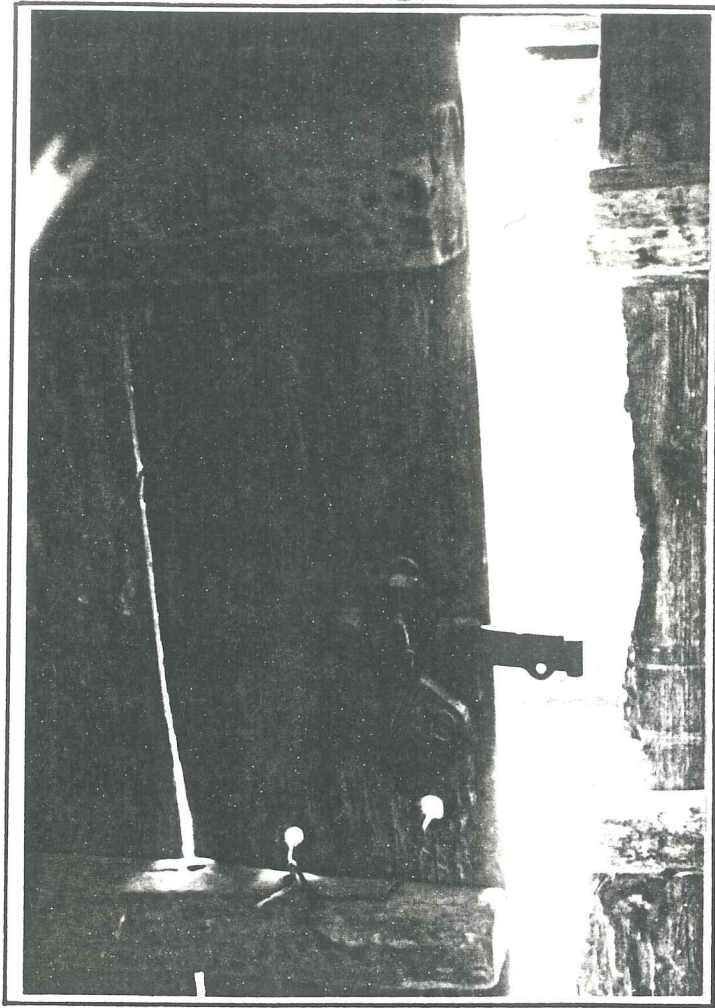
Bir çok işlev burada beraberce yapılmaktadır. Bu mekanda bu kadar fazla işlevin yapılması, metrekare paylaşımındaki özen bakımından önem taşımaktadır.

Günümüze gelene dek bu iç mekanlar, eski köy yaşama şekli süregel-diğinden pek değişim göstermemiştir. Oysa şu an kullanım yetersizliğinden dolayı iç hayata evlenecek oğlan çocukları için ek oda yapılmış, modernize edilmiş, mutfak yapımı için yer ayrılmış ve alan gitgide küçülerek eski işlevini yitirmeye başlamıştır.

(Şekil 5)

BAHÇE KAPISI ORJİNAL KİLİDİ
DETAYI

(Resin 37)

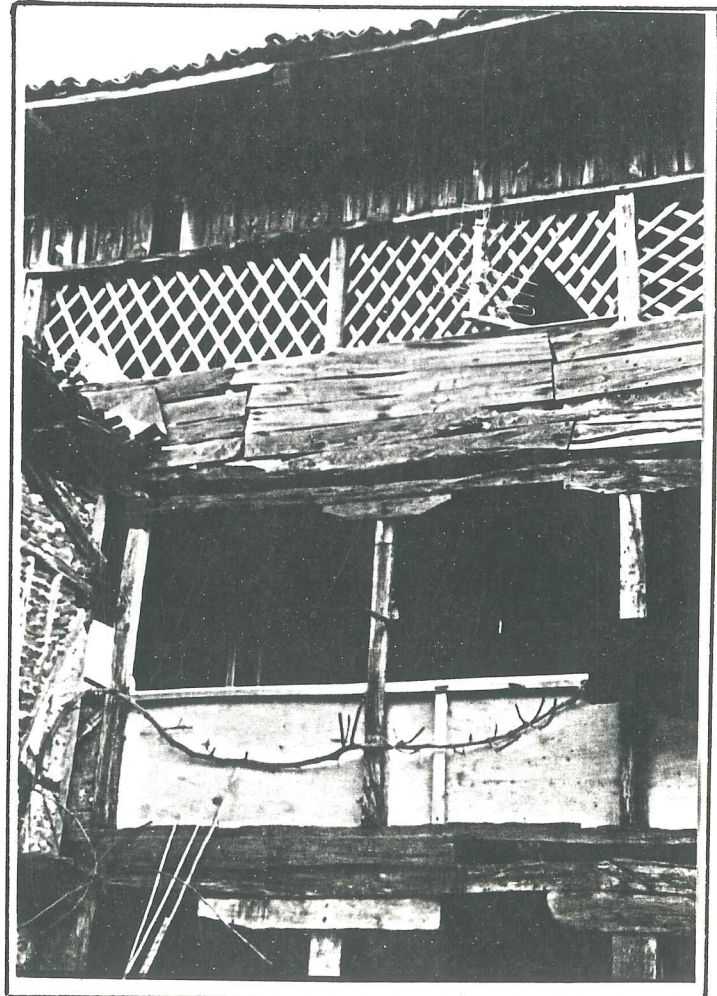

(Resin 38)

Cumalıkızık Köyü'nde gözlenen bu mekanlar, yapının güneyine ve doğusuna yerleştirilmiştir. Özellikle etkin rüzgarın hakim olduğu kuzeye bakan cephelerde mümkün olduğunca pencere, kapı vb. delik açılmamaya dikkat edilmiştir.

Birinci kat: Bu kat kışlık bölümdür ve oldukça yoğun kullanımı vardır. Burada yatak odaları, oturma odaları, banyo ve mutfak bulunur.

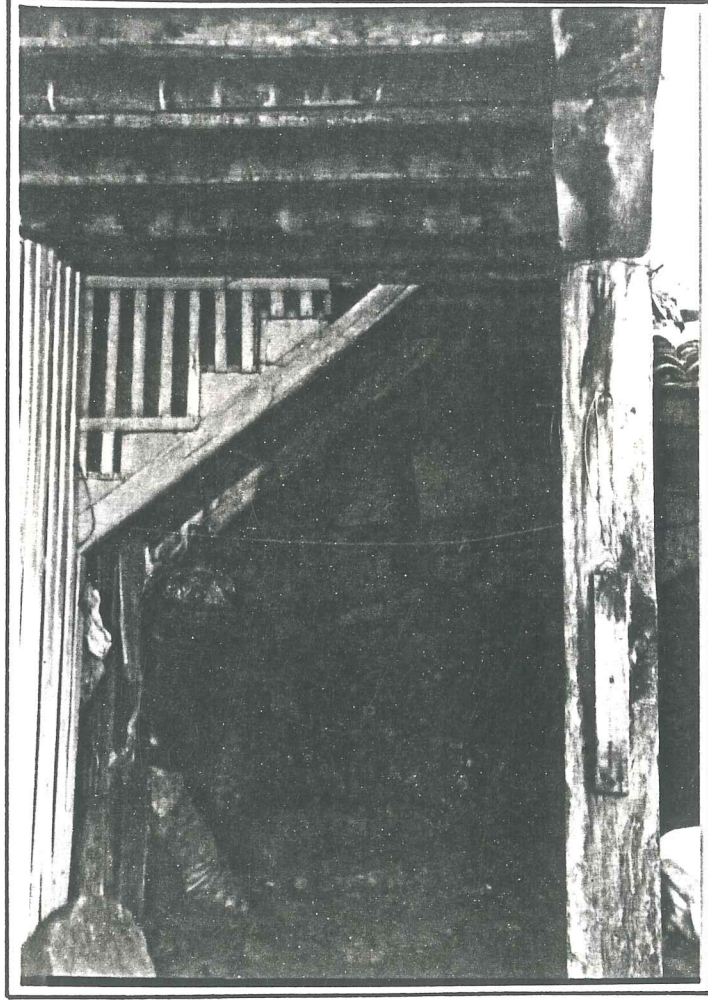
İkinci kat: Bu kat ise yazlık kısımdır. Burada yatak odaları, eyvan, sedirler yer almaktadır. (Resim 39)

(Resim 39)

Bu iki katta da en önemli kısım, baş oda olarak nitelendirilen, hayattan sokağa uzanan odalardır. Bunlar, girişin üzerinde ya da bahçe kısmında günlük yaşamın içinde geçtiği en önemli mekanlardır. Bu odalar öyle bir özelliğe sahiptir ki bütün eve hakim durumdadırlar. Bu konumdaki odalar büyük evlerde

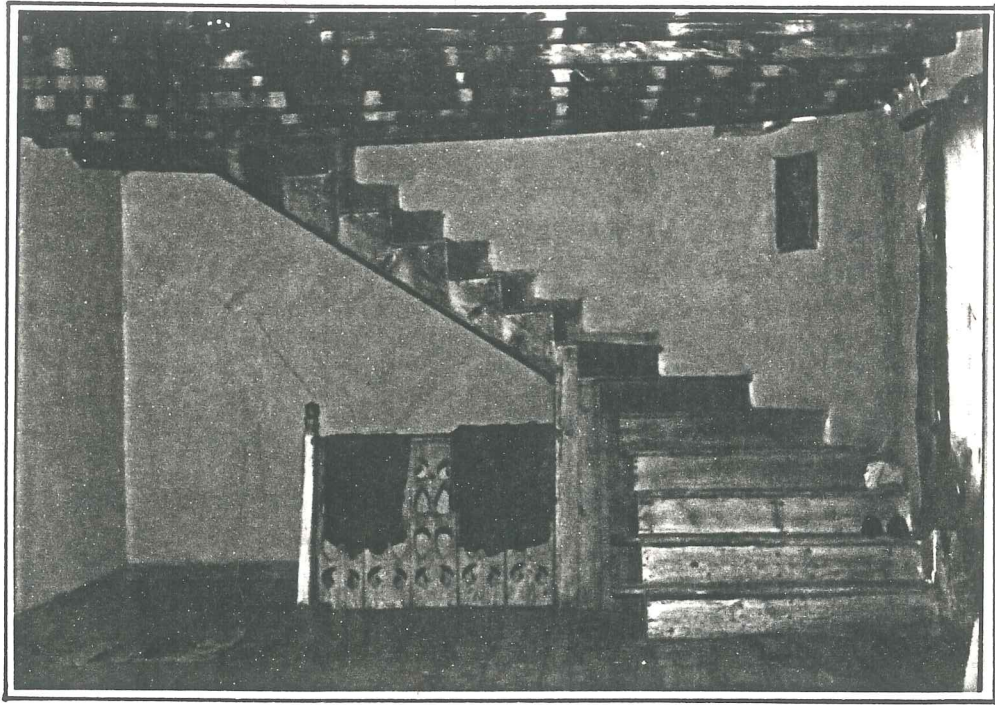
hasat zamanında hayatta çalışan işçilerin denetilmesinde önemli rol oynamaktadır. Genelde üst kattaki yatak odalarına ve diğer mekanlara ulaşım, merkezi merdiven ile sağlanmaktadır. (Resim 40, 41)

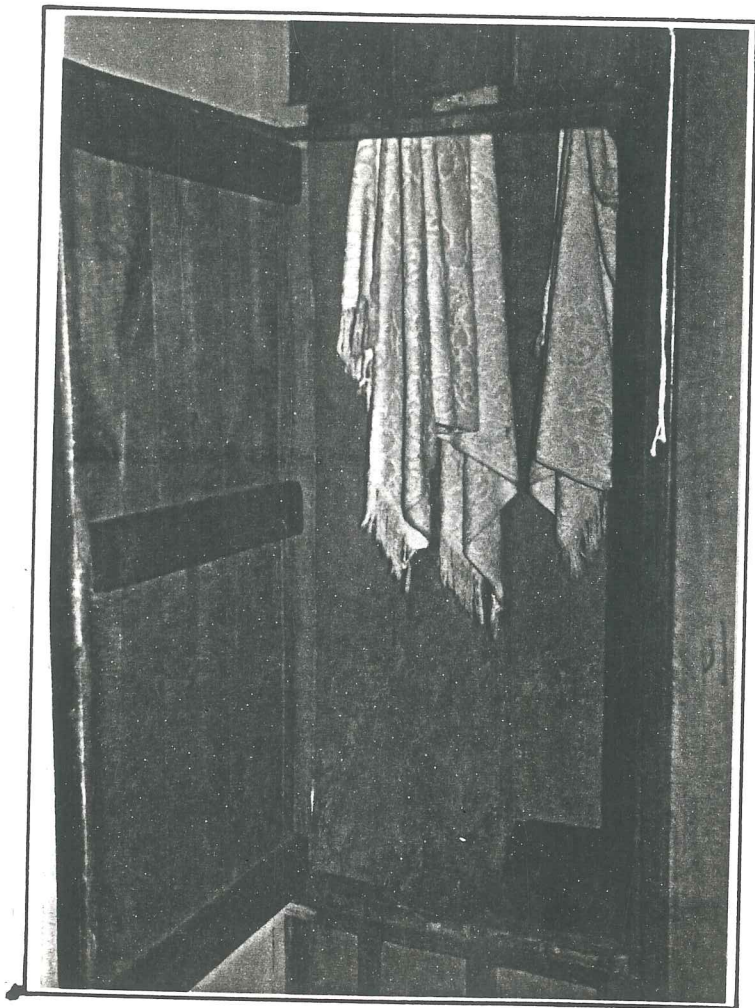
(Resim 40)

Eyvanların açık olan tarafları güney ve doğudadır. Diğer yüzlerinde ise yatak odaları sıralanır.

Ayrıca bu bölgede çeşitli dolaplar, mutfak nişi ve yatak odalarının hepsinde gusülhane yoksa, ortak kullanılan bir de gusülhane bulunur. (Resim 42)

(Resim 41)

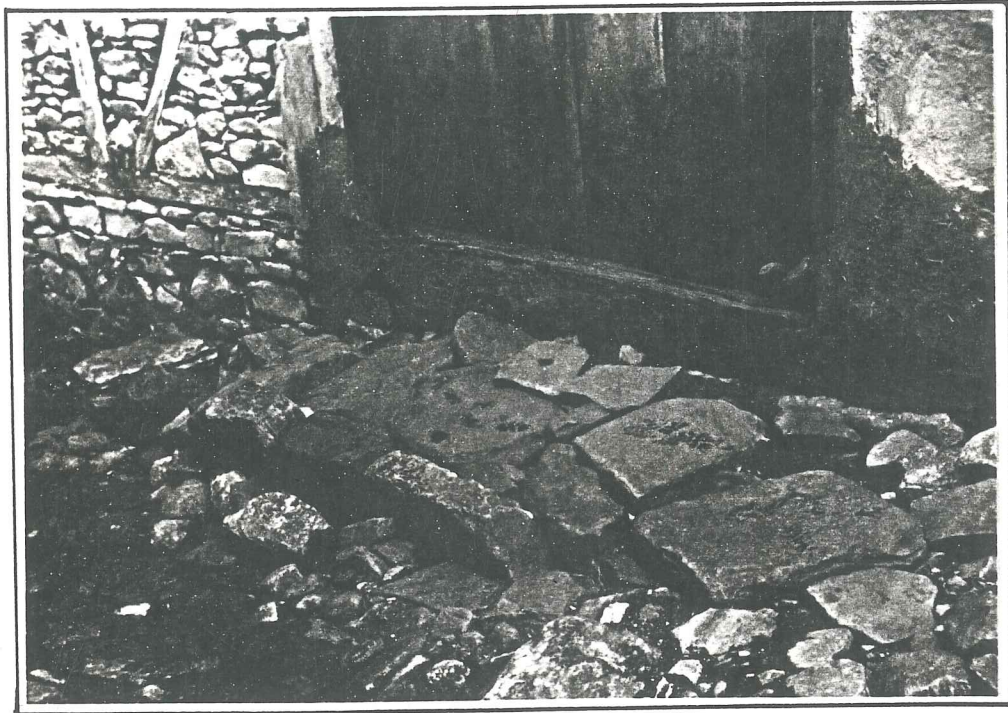
(Resim 42)

Birinci ve ikinci katlardan hayata doğru yapılan çıkmaların üzerine oturtulan köşk odalar da ayrı bir özellik taşır. Buralarda bulunan dolap, seki ve kafesler de yaşamın rahat sürebilmesi için planlanmış mimari detay elemanlarıdır.

Çoğu Türk evinde rastlanan, ışıklandırma ve aynı zamanda bir ss ögesi olarak kullanılan "kafa" ya da "tepe" pencereleri, kırılan renkli camların yerine koyulamaması nedeni ile artık gnmizde işlevini yerine getiremediğinden kapatılmıştır.

Cumalıkıncık evlerindeki mekansal zellikler, Türk evinin genel özelliklerini yansıtmaktadır. Zemin katlardaki avlu, depo, tuvalet ve mutfak gibi bölümlerin yarattığı yalınlık yanında st katlardaki hareket ve sirkülasyondaki ortak çözüm de unutulmamalıdır.

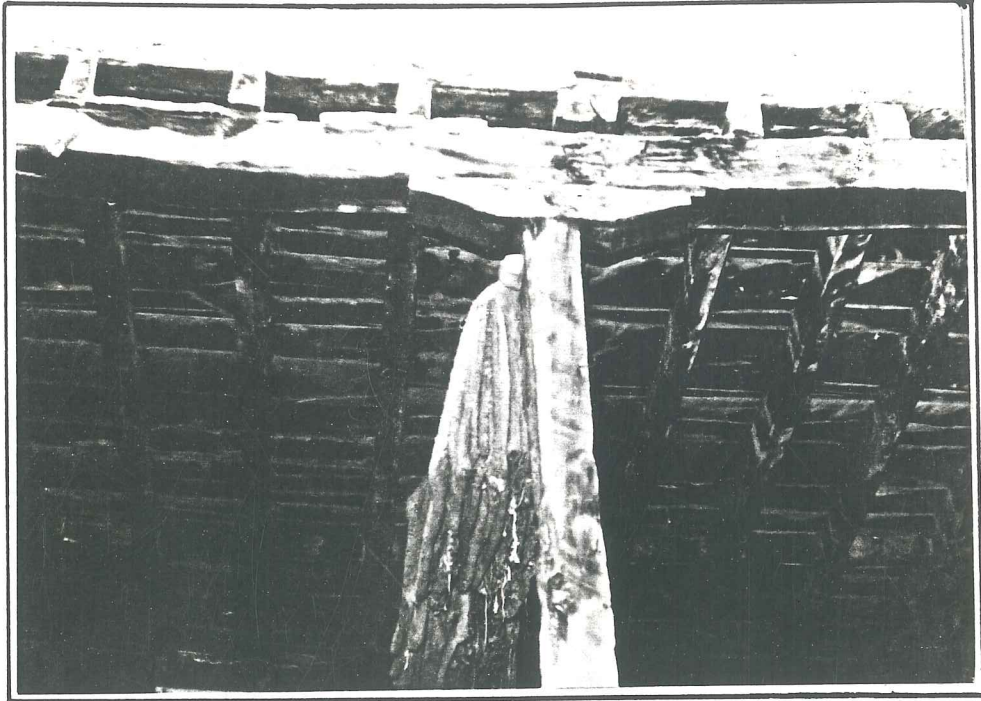
İ avluların dokuları yassı taşlarla verilmiştir. Yol ortasına doğru olan meyil, avluda da pratik bir çözüm olarak kullanılmıştır. Sokaktan girişte de kayrak taşlardan bir set ile sahanlık-eşik oluşturulmuştur. (Resi 43)

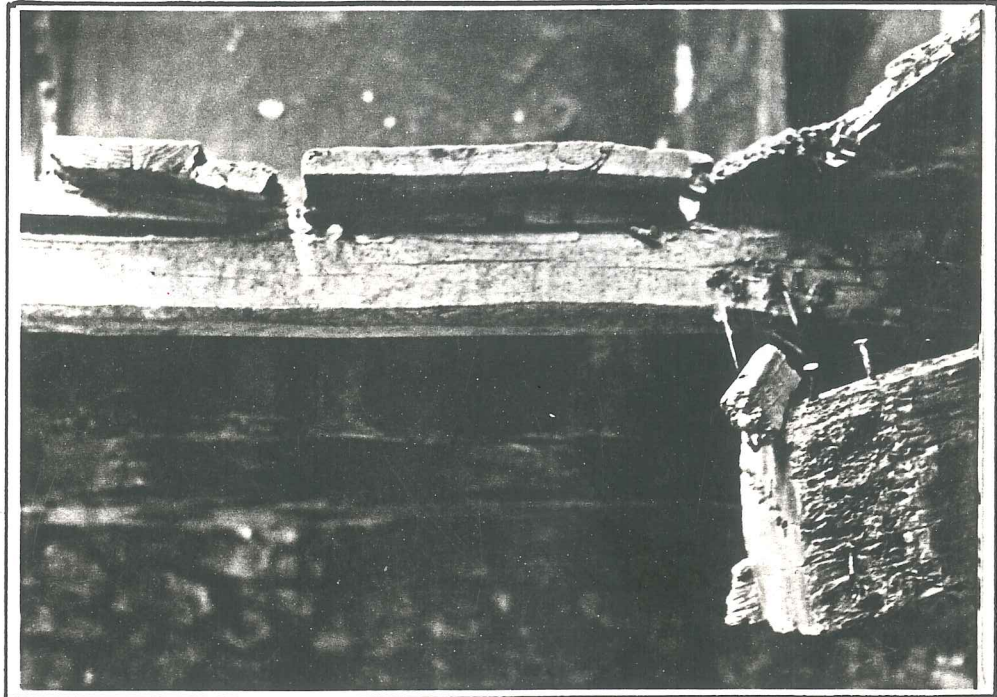
(Resim 43)

Çatıya aşağıdan bakıldığında kirişler, dikmeler, çaprazlar açık seçik görülebilmektedir. Çatının üst katlarda odalara gelen kısmı ise tahta ile kaplanarak tavan oluşturmaktadır.

Üst katların döşemesi 15-20 cm. yuvarlak kesitli ve 60-82 cm. aralıklı döşeme kirişlidir. (Resim 44,45) Bu kirişlerin üzerlerine de 2-3.5 cm. kalınlığındaki kaplama tahtaları gelmektedir. Ve burada kullanılan malzeme de yörede bol bulunan ağaçtandır.

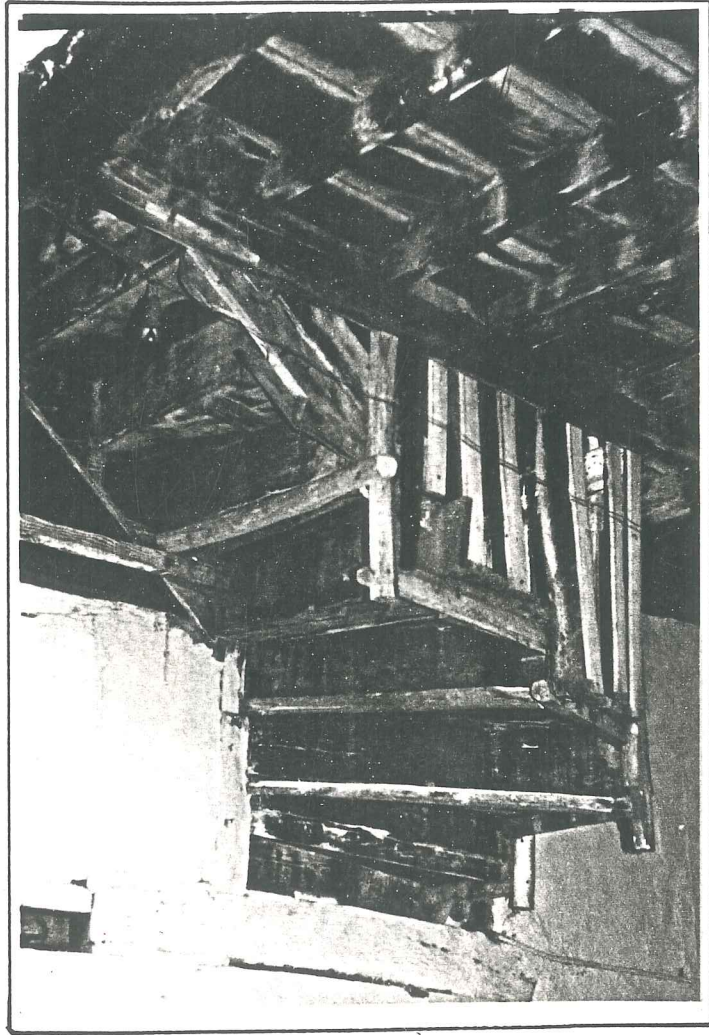

(Resim 44)

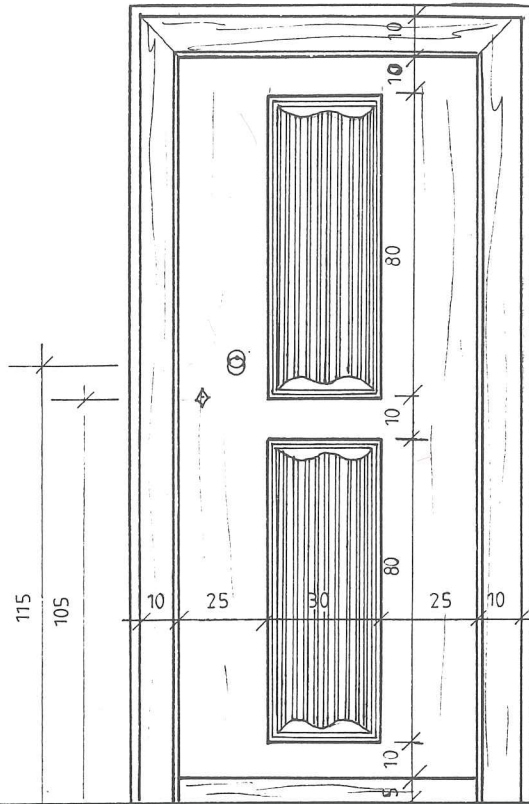
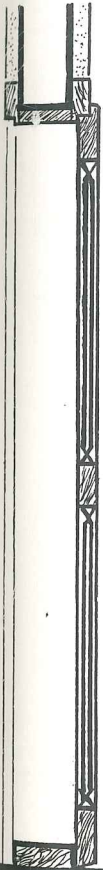
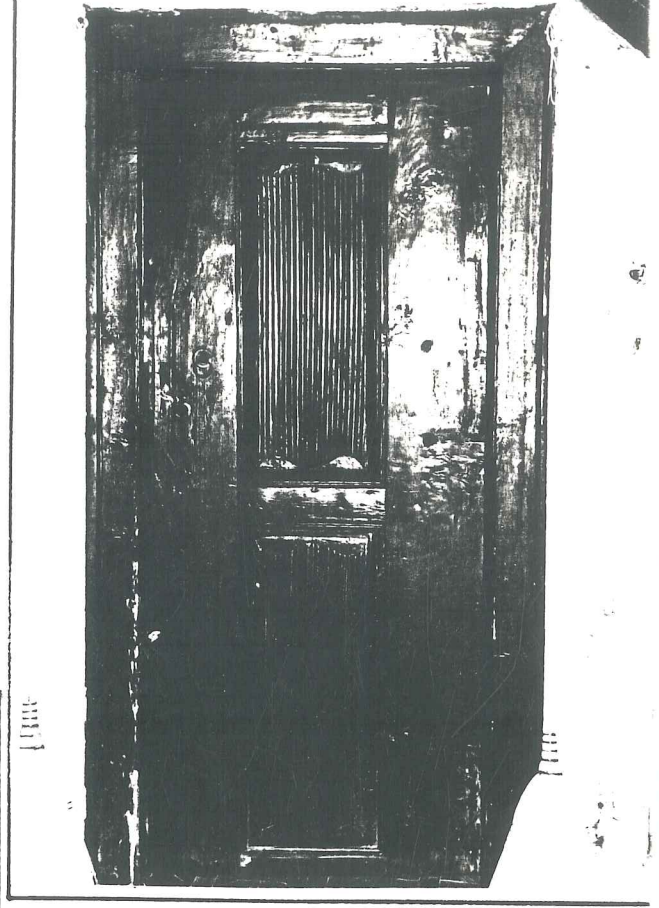
(Resim 45)

Merdivenler hayat kısmından yukarılara uzanır. Merdivenlerin hayattaki başlangıcında çeşitli hayvanların girişini önlemek için bir korkuluk-tahta kapı vardır. Korkuluklar ince çatalı, sık çakılmış ve yüksekçedir. (Resim 45) Merdiven basamaklarının genişlikleri yaklaşık 26-28-30 cm. dir. Yükseklikleri ise 16-21-24 cm. ye çıkmaktadır. Basamaklar iki adet limon giriş üzerine konmuşlardır ve 2-3-3.5 cm. kalınlıktadırlar. Korkuluk olarak da çok daha basit detay seçilmiştir. (Resim 46)

(Resim 46)

(Resim 47)

(Şekil 6)

İÇ KAPI Ö: 1 / 20

Evlerin içinde bulunan kapılar tek kanattan oluşmaktadır. Yaklaşık olarak boyutları 185-200 cm. yükseklikte ve 75-80-90 cm. enindedirler. Her kapı girişinde konstrüksiyon ve kullanım amacına göre bir eşik vardır. (Resim 47)

(Şekil 6)

Pencereler de yazın ve kışın evin içinin korunmasını sağlamaktadır. Bu amaçla sık ve boyutludurlar. Pencereler genelde çift kanatlıdır. Fakat düşey sürmeli olarak detaylandırılmış pencereler de vardır.

Çift kanatlı pencerelerin temizliği daha kolay yapılmaktadır. Bazı pencerelerin önüne örgüli kafesler de eklenmiştir. Kafesler, arkasındaki kişilerin dışarıdakiler tarafından görünmelerini engeller. (Resim 30)(Şekil 3) Buna karşılık içeridekiler kafes olmasına rağmen dışarıyı rahatlıkla görebilirler. Bu nedenle bazı evlerin giriş kapı yanlarındaki pencerelere kafes takılmasının nedeni de bu amacı taşımaktadır.

Pencerelerde gözlenen detaylardan bir diğeri de bölüntü kayıtlarıdır. Pencerelerin eni maksimum 120 cm.den fazla değildir. En çok kullanılan pencere türü çift kanatlı pencerelerdir.

Bazı evlerin yatak odalarında da üstlük pencereler gözlenmektedir. Bunlar alçıdan yapılmış ve renkli camlarla dekore edilmişlerdir. Böylece içeriye renkli ışıkların girmesi sağlanır. (Resim 25)

Cumalıkızık evlerinin ısınmasını eskiden ocaklar sağlardı. Şimdi çoğu harap durumdadır. Artık pek kullanılmamaktadır. Daha çok dekoratif amaçla korunmuştur. (Resim 48,49) Gelişen teknoloji artık bu ocakların kullanılmasını güçleştirdiğinden önemli kısmı iptal edilmiştir.

Çatılarda tavan oluşturulmadığı için detaylar ortada görülmektedir. Çatının üzeri alaturka kiremitle kaplıdır. Cumalıkızık evlerinde çatılar çoğunlukla dört eğimlidir. Bazen iki eğimli kırma-beşik çatı kullanılmıştır. Saçaklar da 50-60-125-130 cm. ye çıkmaktadır. (Resim 50,51,52)

Çatılara, köşe saçaklarında yapılan pahlarla yumuşaklık verilmiştir. Kullanılan alaturka kiremit halen baskındır. Ancak yeni yeni Marsilya kiremiti ile kaplanan çatıları da unutmamak gerekir.

Cumalıkızık evlerinde kullanılan yapı malzemesi, başta moloz

taştır. Bundan sonra da ağaç ve kerpiç gelmektedir. Duvarlarda bağdadi arasında kerpiç ve çamur sıva görülür. (Resim 53) Köydeki evlerin cephelerinde genelde sarı, beyaz, mor, çivit mavisi renkler hakimdir. Genellikle ahşap bölümler boyanmadan çıplak olarak bırakılmıştır.

(Resim 48)

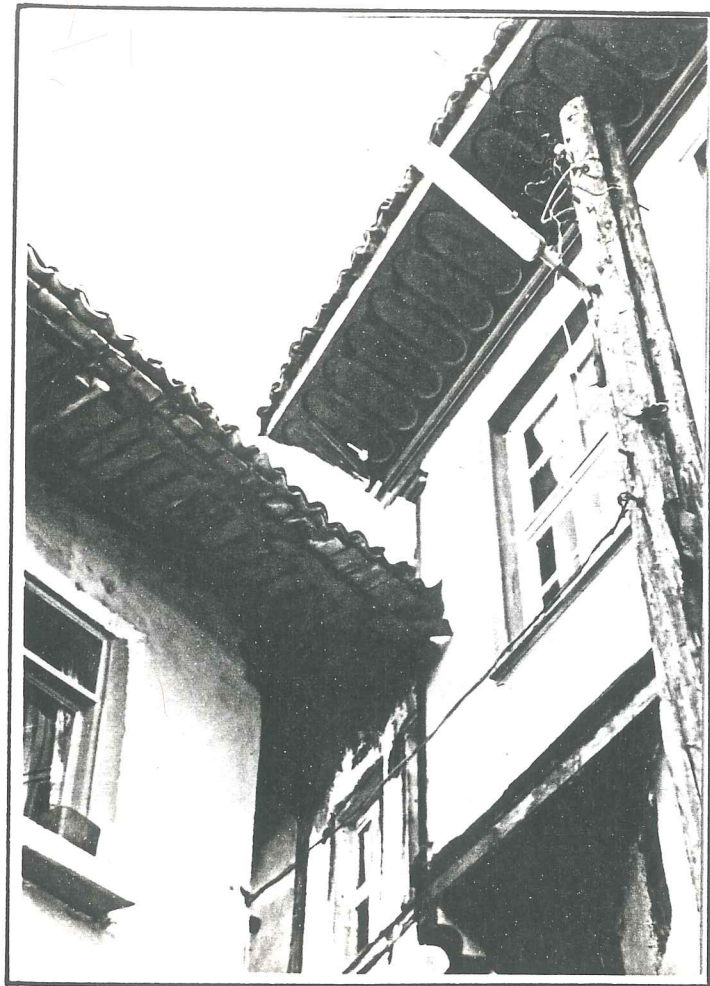
(Resim 49)

III - MALZEME - YAPIM YÖNTEMLERİ

III.1. Malzeme

Köy yapılarında geleneksel malzeme olarak taş, ahşap ve bağdadi aralarında kerpiç kullanılmıştır. (Resim 54)

Sokaktaki yer döşemesi kayrak taş örtüsüdür. Bu malzeme, evlerin alt katında hayatta devam etmektedir. Bu taşlar arazinin konumuna göre döşendiği

(Resim 50)

(Resim 51)

(Resim 52)

(Resim 53)

gibi evlerin alt kısmında da tabii eğimi bozmadan biçimlenir.

(Resim 54)

Taş: Dere taşı - moloz taştır. Civardaki derelerden elde edilmektedir.

Ahşap: Çam, gürgen, kestane, meşe ağaçlarındandır. Kestane ve meşe dışındaki ağaçlarda çürüme daha çok görüldüğünden genelde kestane tercih edilmiştir.

Taşıyıcı sistemde kullanılan malzeme olarak tuğla, taş, kerpiç seçilmiştir. Kerpiçte kullanılan kırmızı toprak köyün üst tarafından getirilmektedir.

Kullanılan harç malzemeleri: Kırmızı toprak - samandır. Saman, bağlayıcı özelliğe sahip olduğu için harca katılmaktadır.

Kırmızı toprak - saman, masa kalıbı adı verilen bir kalıba doldurulur. Bu kalıplar köyün üst çayırına taşınır ve burada dökülüp bekletilir.

Yapılan kerpiçler yazın 15 kışın 20 günde kurur ve kullanıma hazır duruma gelir.

Kullanılan ahşap malzemesi balta ile yontularak hazırlanır.

Oymacılık halk tarafından yapılmaktadır. Bu işle uğraşan dört beş usta vardır. Bu ustalardan biri olan Hasan Çetin, Bursa Valisi tarafından önceki yıllarda takdir görmüştür.

Çatı örtüsü olarak alaturka kiremit kullanılmıştır.

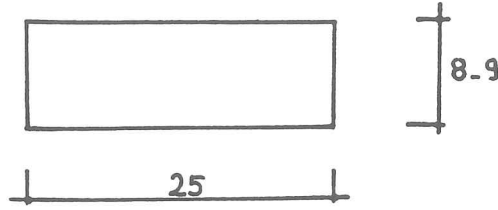
İçte kullanılan sıva 2 cm. kadardır. Kırmızı toprak kullanılmış, üstüne kireç ve çivit renkte boya sürülmüştür. Çivit boya, üzerine plastik boyayı kabul etmediğinden, boyası harap durumdaki evlerde tekrar çivit kullanılmaktadır.

Tespit elemanları olarak da normal ve büyük boyutta çiviler kullanılmıştır. (Resim 55)

(Resim 55)

Kerpiç boyutları da 25 x 8 25 x 9 olarak değişmektedir.

Tepe pencereleri alçıdan yapılmıştır. Günümüzde kullanım dışı bırakılmıştır.

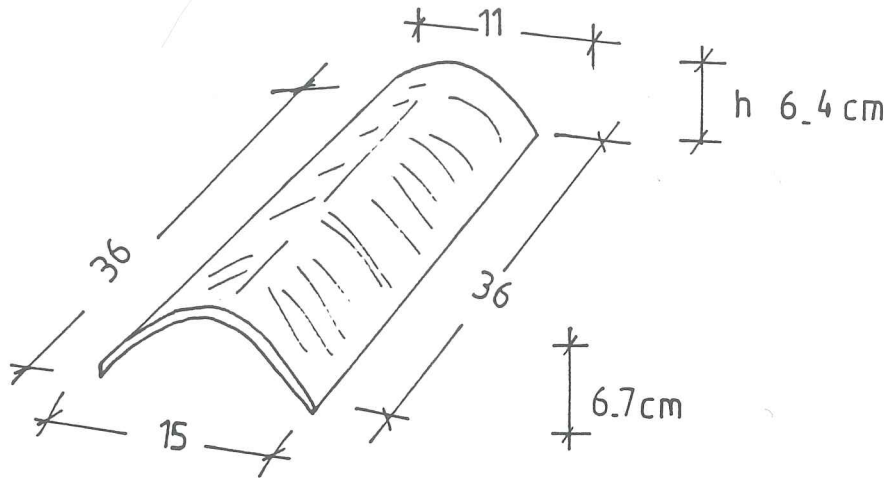
III.2. Yapı ögeleri

Çatılar ve örtüleri: Cumalıkızık evlerinin hemen hemen hepsi kırma çatılıdır. Çatı eğilmesi % 24-28 arasında değişmektedir. Çatı elemanlarının malzemesi olarak yine kestane, meşe ve bazı evlerde de çam kullanılmıştır. Çatıda mertekler serbest olarak görülür. Saçaklar serbest bırakılarak yağmur iniş boruları ve oluklar kullanılmamıştır. Bazı saçaklarda profilli alınlık tahtaları kullanılmış ve estetik bir görünüm verilmiştir. Örtü olarak da kullanılan alaturka kiremit Türk evi mimarisini anlatan bir detaydır. (Şekil 7)

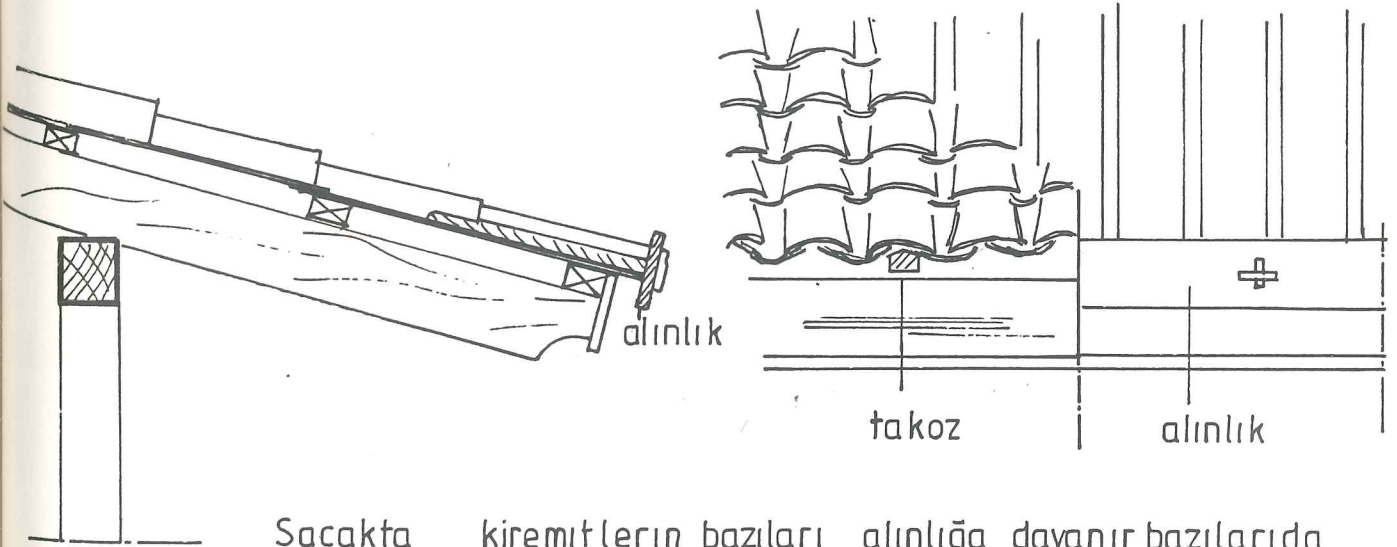
Çıkmalılar: Tablo 2 de de şematik olarak gösterildiği gibi çıkmalılarda bir düzen yoktur. Binayı tamamlayıcı olarak yapılmıştır. Gönyeli çıkmalılar alt katın parseline uygun düzensiz planlamasını yok eder. Bu tip çıkmalılar ya tüm cepheyi tek bir kademe ile ya da cephe genişliğine göre kademeli olarak kaplar. Ayrıca cephenin bir bölümünü kaplayan gönyeli çıkmalılar da vardır.

Köşe yapılarında da her iki cephede çıkmalılar vardır. Bunlar Tablo 2 de görüldüğü gibi ya birbirinden kopuk ya da birbirine bağlı köşe çıkmalılarıdır. (Resim 56,57,58)

Gönyesiz düzgün cephelerdeki çıkmalılar, ya boydan boya dikdörtgendir, ya aynı şekilde yanuk formludur, ya da bunların karışımıdır.

Alaturka kiremit genel çatı örtüsü elemanıdır.

Saçakta serbest

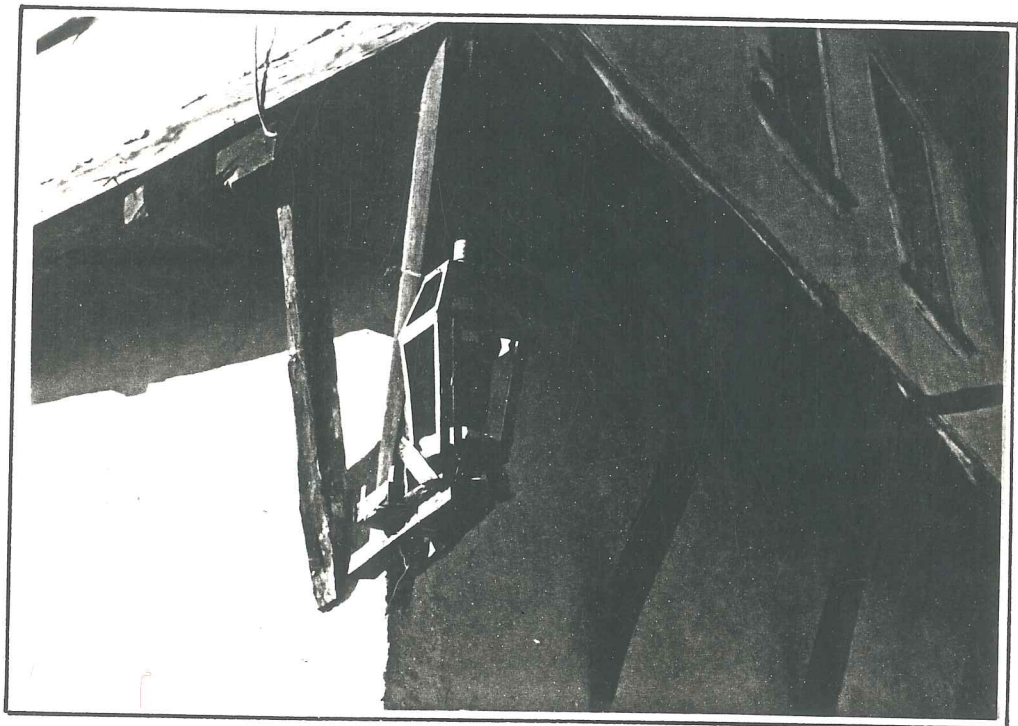
kiremitlerin bazıları kalır

alınlığa dayanır bazıları da

(Şekil 7)

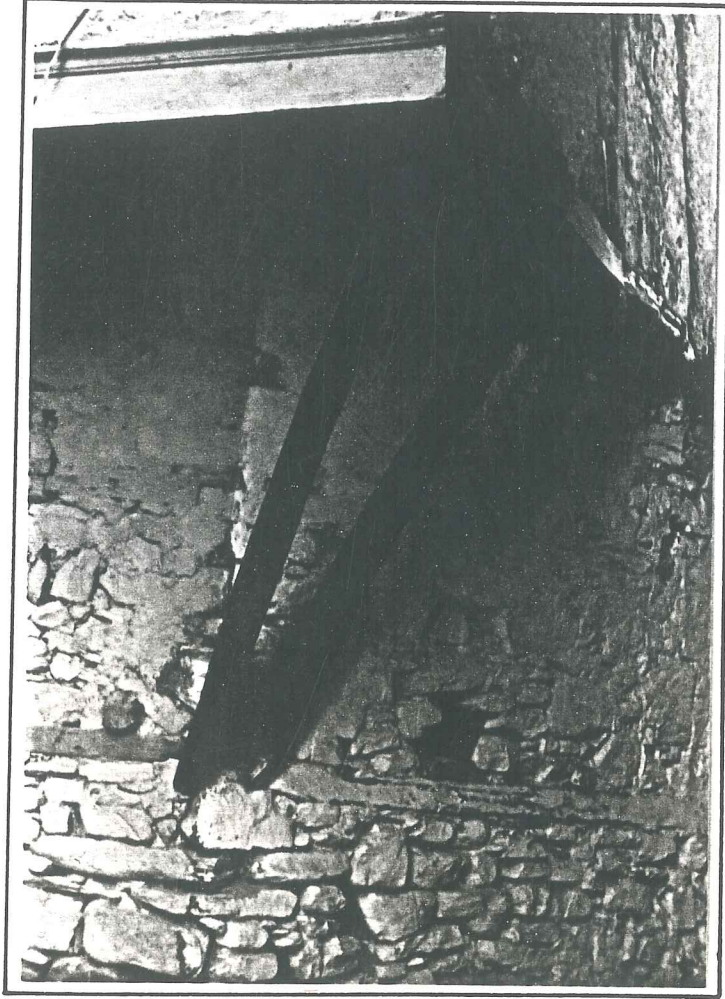

(Resim 56)

(Resim 57)

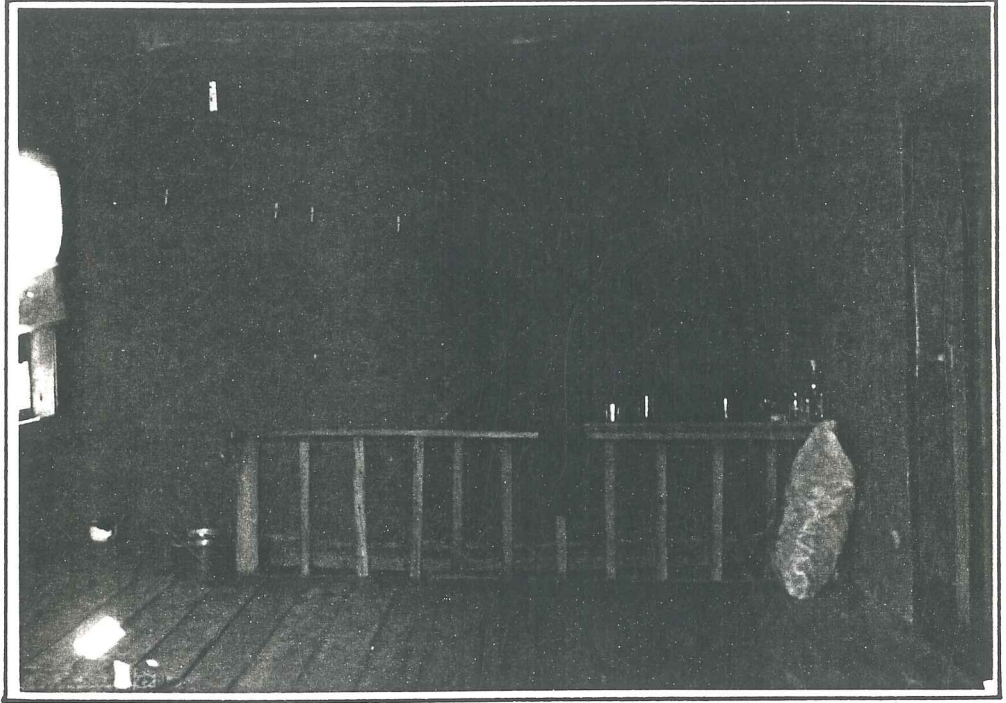
Düztün cephelerdeki müstakil çıkımlar, bina köşelerinde ya da ortalarında dikdörtgen ve yamuk formdadır.

(Resim 58)

Merdivenler: Köy evlerindeki merdivenler dişey sirkülasyonu sağ-
layan bir ögedir. Meşe ve çandan yapılmışlardır. Limon kirişli olan merdiven-
lerin ilk basamakları bir taş basamak üzerine oturtulmuştur. Ayrıca merdiven
altlarında kişmes vardır. Korkuluk olarak basit parçalar kullanılmış ve üst katta
merdiven önlerine tahta kapılar yapılmıştır. Bunun amacı da alt kattaki kişmes

hayvanlarının, evin yukarı katına yayılmalarını önlemektir. (Resim 59)

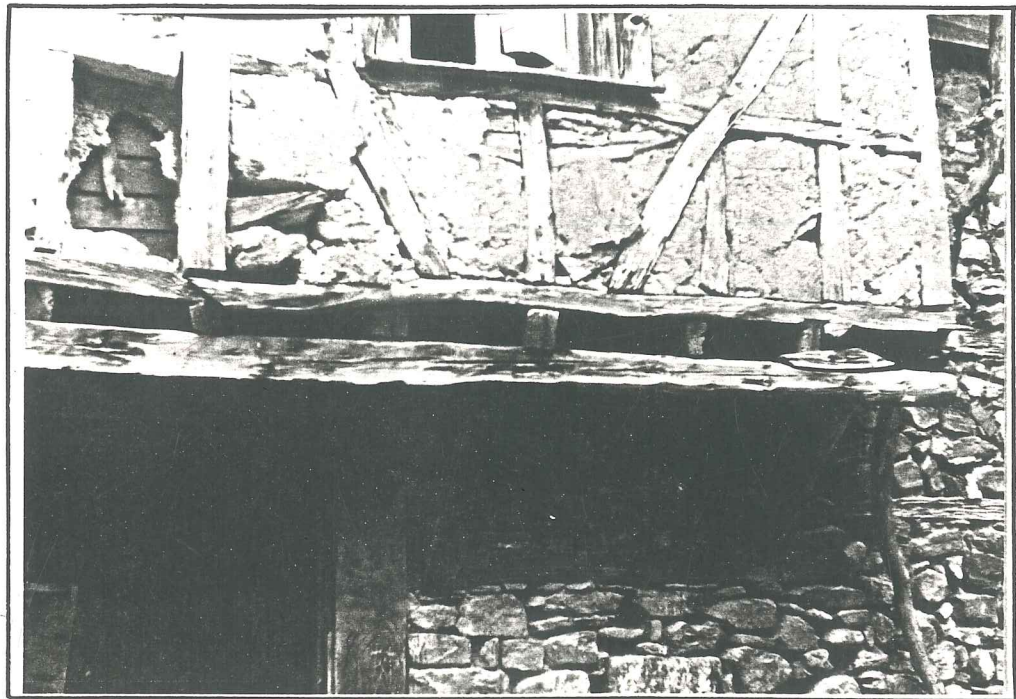
(Resim 59)

Payandalar: Cumalıkızık yapılarında payandalar farklı biçimlerde kullanılarak detaylara hareket verilmiştir. İki ana dikme arasındaki yük dağılımını düşeyden yataya diyagonal olarak aktaran ahşap karkas sistemin önemli öğelerinden birisidir.

İki dikme arasından yükü döşeme kirişine aktaran payandalara, ara dikmeler ve yatay kayıtlar ile yükün dağılımı için takviye yapılır. Malzemesi meşe ve kestanedir. Ara dolgusu taş ve kerpiçtir. Sıvası da horosan benzeri bir sıvadır. (Resim 60,61) (Şekil 8)

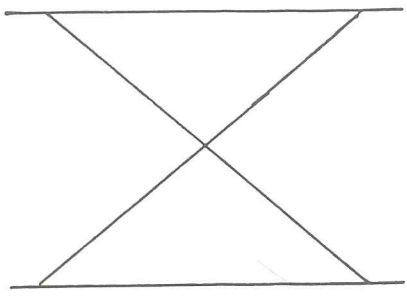
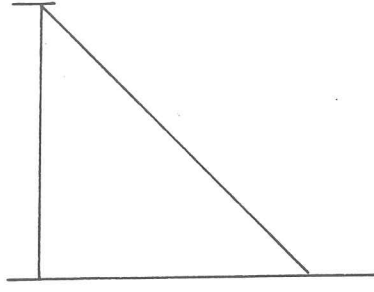
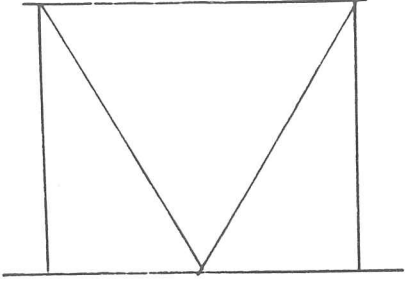
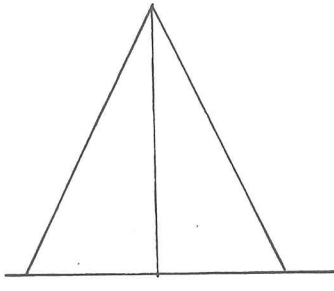
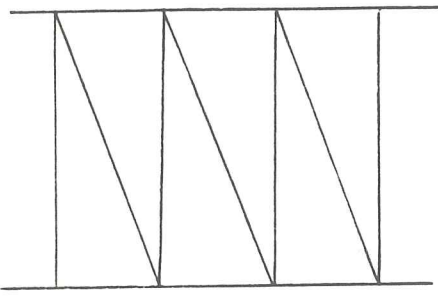
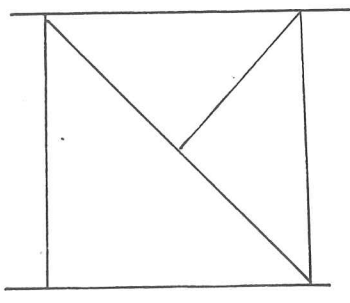
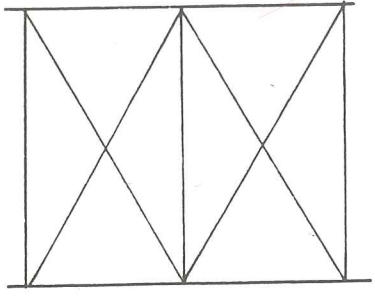
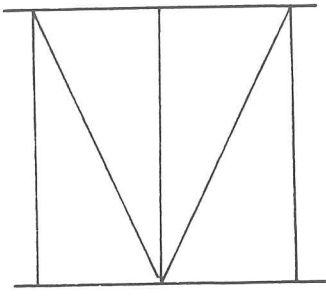

(Resim 60)

(Resim 6I)

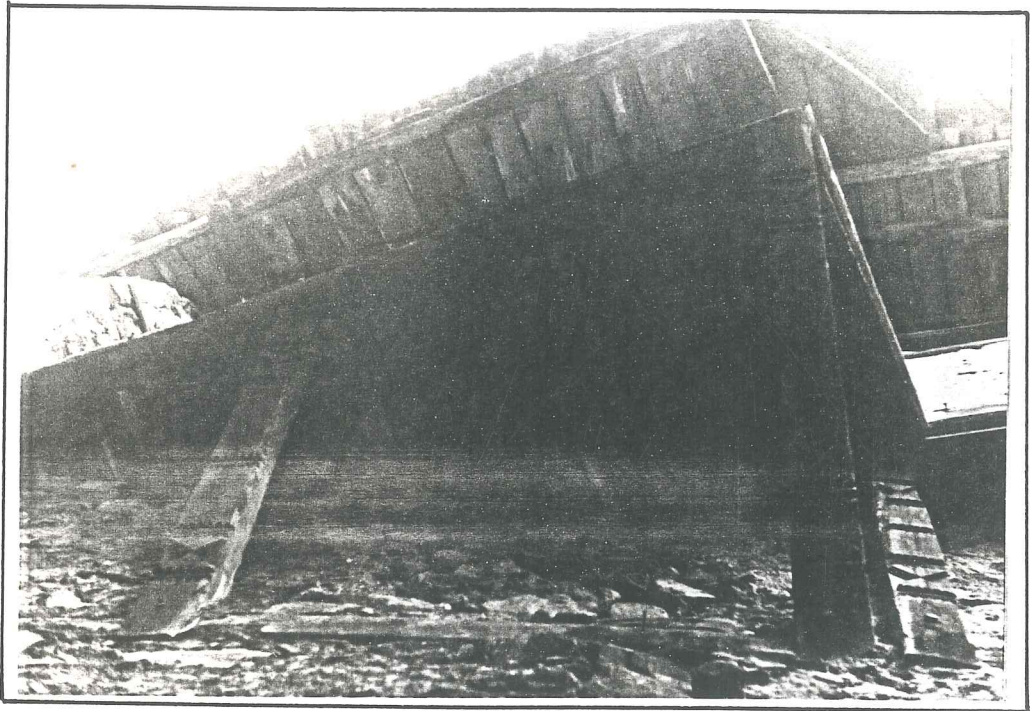
PA Y ANDA KULLANIM KROKI DETAYLARI

(Şekil 8)

Eliböğründeler: Köy yapılarında farklı tip çıkmalarda kullanılan eliböğründeler, boyut, malzeme, tespit şekilleri ve yerleri bakımından da farklılık gösterirler.

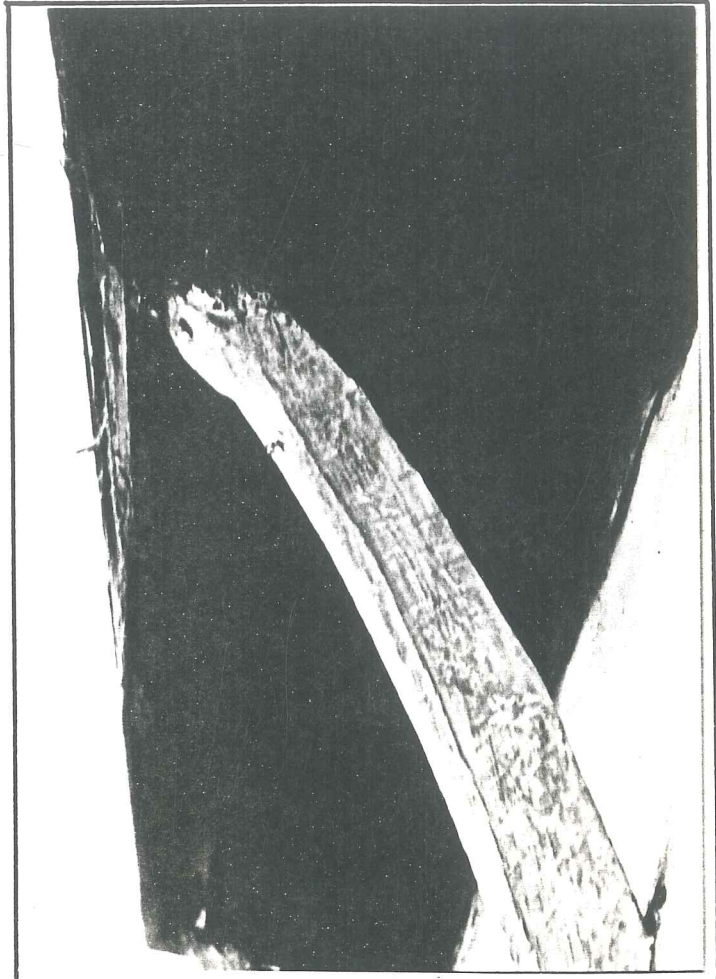
Düzen kesilmiş olanlarının yanında yontularak biçimlendirilen ve taşıdığı yüke göre kesitlendirilenleri vardır. Malzeme olarak yöre malzemesi kestane ve meşe kullanılmış, üzerlerine boya vb. sürülmemiştir. Bazılarının üzerlerine çeşitli basit fakat etkili şekiller oyulmuş, bazılarında da çeşitli profillerle estetik oyunlar yapılmıştır. (Resim 62,63,64,65,66)

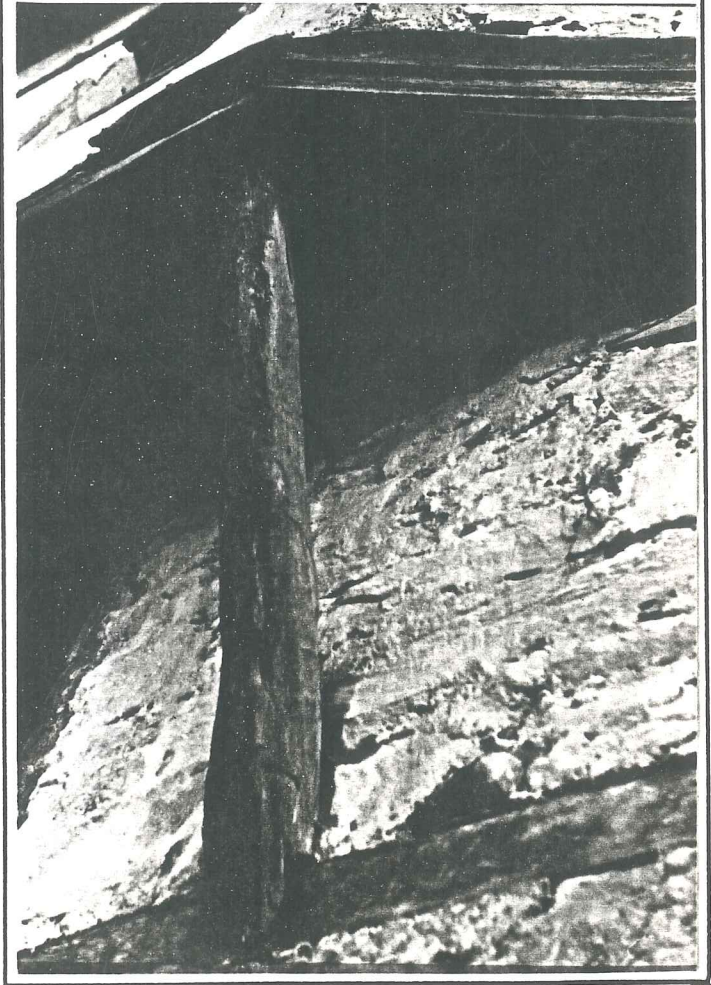
(Resim 62)

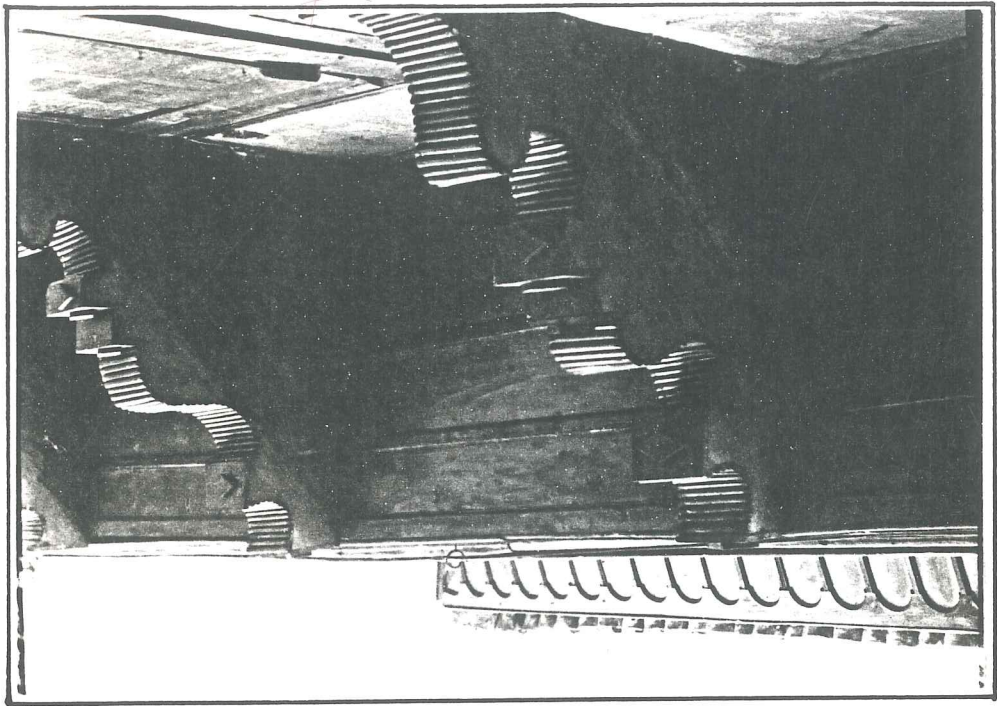
Tespit şekilleri büyük dövmeye çivilerle üstten döşeme taban kirisine, alttan da hatıla başlanmaktadır. (Resim 67,68,69,70) (Şekil 9)

(Resim 63)

(Resim 64)

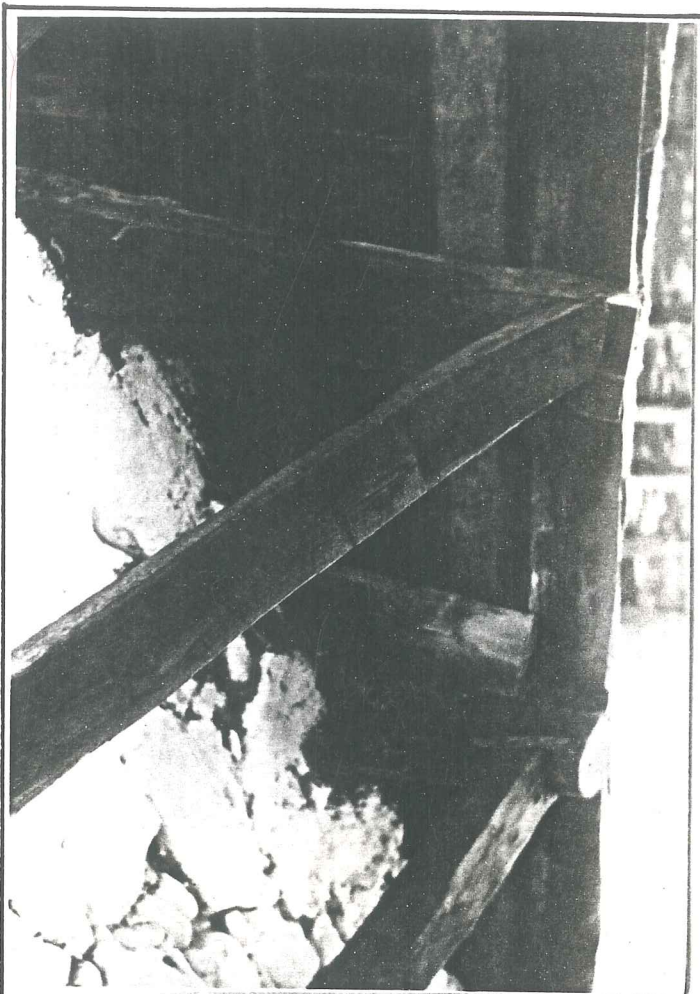

(Resim 65)

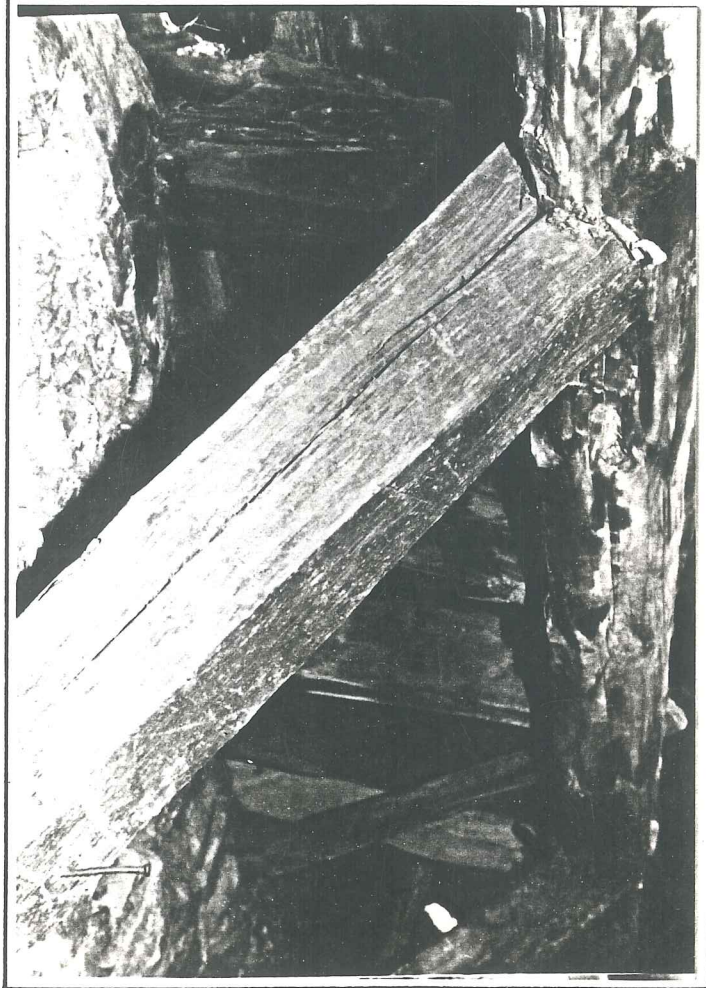

(Resim 66)

(Resim 67)

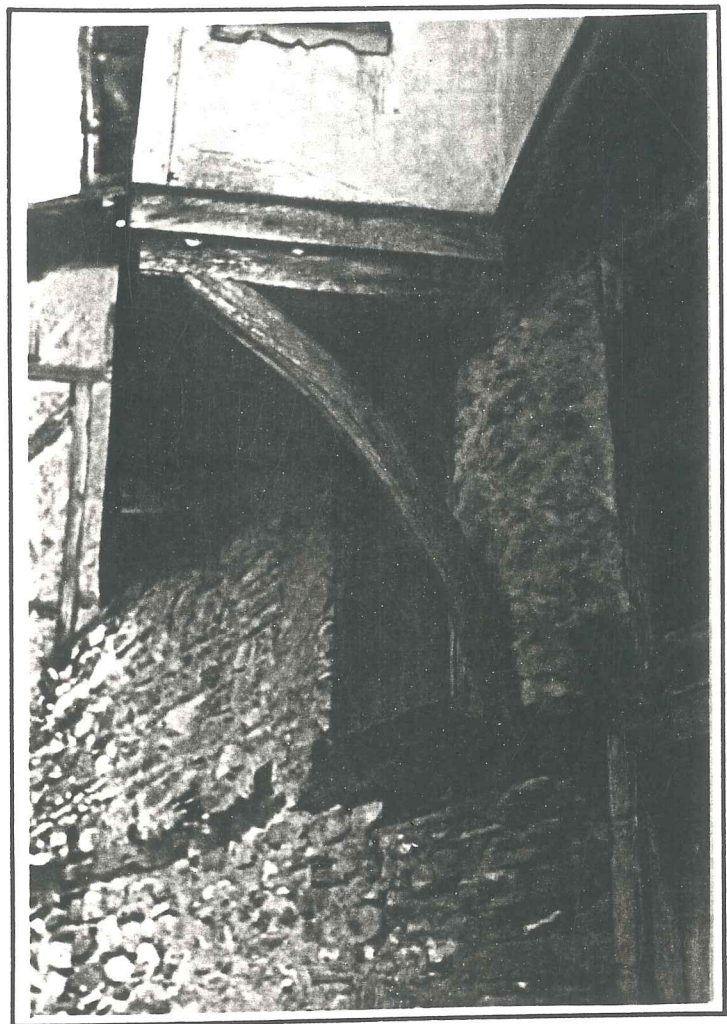

(Resim 68)

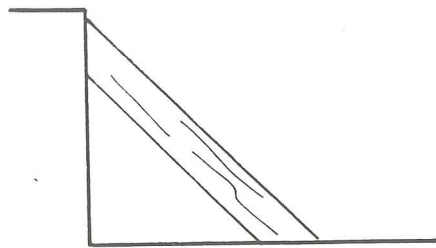
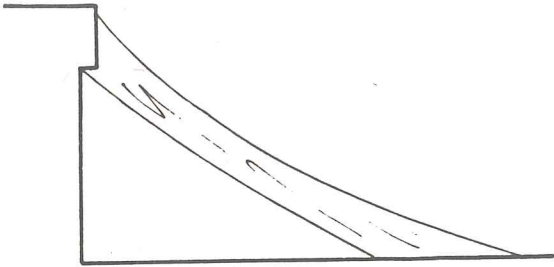
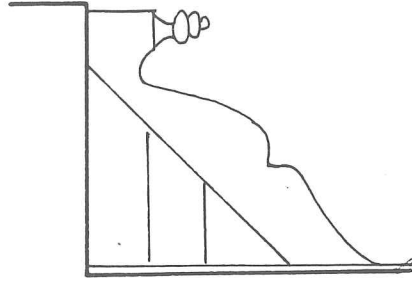
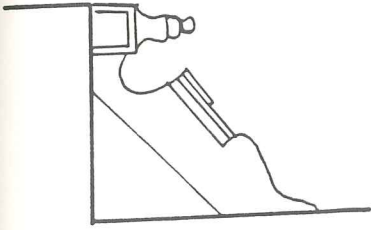
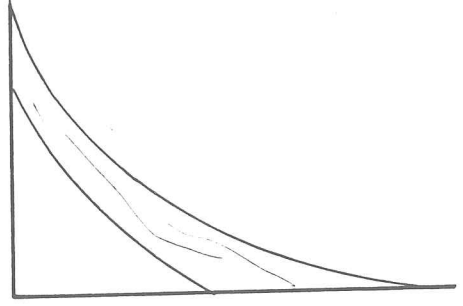
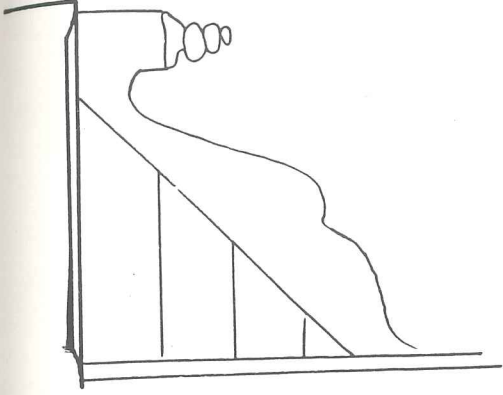

(Resim 69)

(Resim 70)

ELEBÖĞRÜNDELER

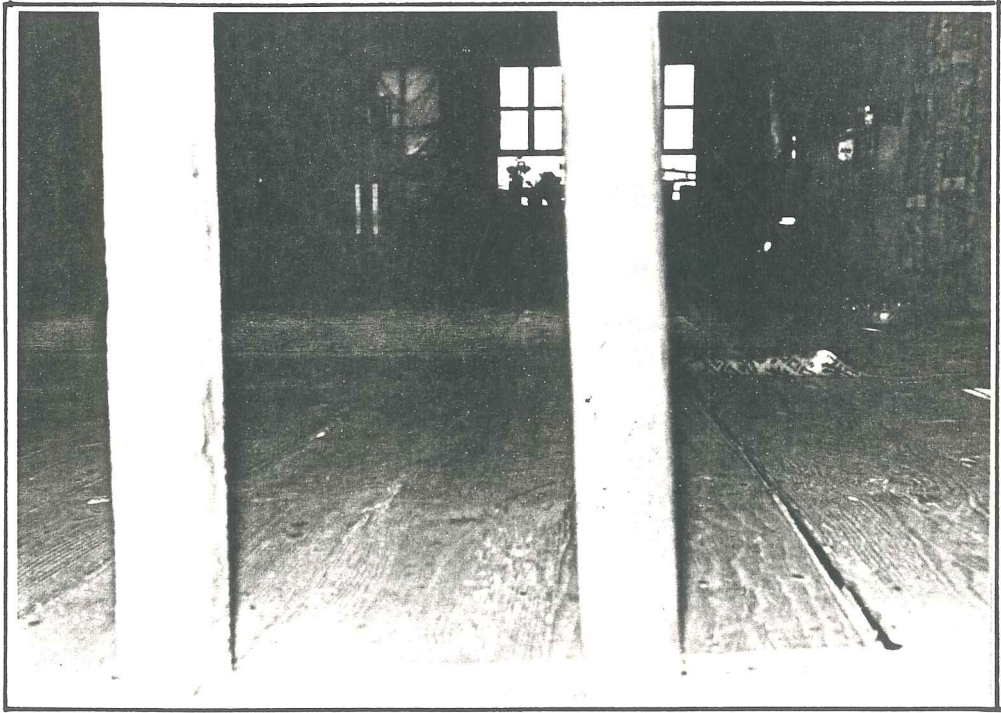

(Şekil 9)

Döşeme kaplamaları: İki çeşit döşeme kaplaması vardır.

1- Avlu-sokak kaplamaları. Bunlar yuvarlaklaşmış yassı kayrak taşlardan oluşur. Sokaktan avluya girişteki zemin taşları geniş yüzeylidir. Bu taşların genişliği bahçeye doğru daralmaya başlar ve taş zemin, alt katta bahçede dövülmüş toprakla son bulur. Giriş katında depo-amber gibi yerlerin de zemin döşemeleri bu tip taşlardan oluşur. Ahırda ise yine dövülmüş toprak zemin vardır.

2- Kiriş üzeri döşeme kaplaması. Yapının üst katında kirişlerin üzerlerinde meşe ve kesteneden yapılmış 2,5-3 cm. kalınlıkta 20-25 cm. genişlikte kaplama tahtaları ile döşeme oluşturulmuştur. (Resim 7I)

(Resim 7I)

Bahçe duvarları: Bahçe duvarları 2,5-3 m.den aşağı değildir. Burada mahremiyeti simgeleyen tarzda pencere boşluklarına rastlanmaz. Duvar kalınlıkları 60-80 cm. hatta 100 cm.ye kadar çıkar. Duvarlar 60-120 cm. de

bir yatayda çift taraflı hatıllarla bölünmüştür. Bu hatıllar da konumlarına dik olarak gelen bağlantı hatılları ile birbirine bağlanır. (Şekil 10)

Bahçe duvarlarının üstü ya direk kiremitle örtülmüş, ya çıplak bırakılmış, ya da ahşap detaylar verilmiştir. (Şekil II) (Çizelge I) (Resim 34)

Kapılar: Cumanlıkızık evlerinde kapıları üç gruba ayırarak inceleyebiliriz.

1- Bahçe kapıları

2- Sokak kapıları

3- Ev içi kapıları

1- Bahçe kapıları: Bu kapılar iki kanatlıdır ve içeri açılır. 20 cm.lik düşey parçaların birleşmesi ile oluşmuştur. 150-160 cm.lik açıklıklara sahiptir. Malzemesi meşe, kestane ve çamdır. Genelde kestane tercih edilmiştir. Alt ve üst kısımlarda geniş dövme başlıklı kısa çivilerle kayıt oluşturulmuştur. Kapının yanlarda oturduğu iskelet, üst tarafta çatı ile biter. Basit bir saçak görevi gören bu konstrüksiyonu en üstte alaturka kiremit tamamlar. (Resim 34) Bu kapılar direk bahçeye açılır. (Şekil 12)

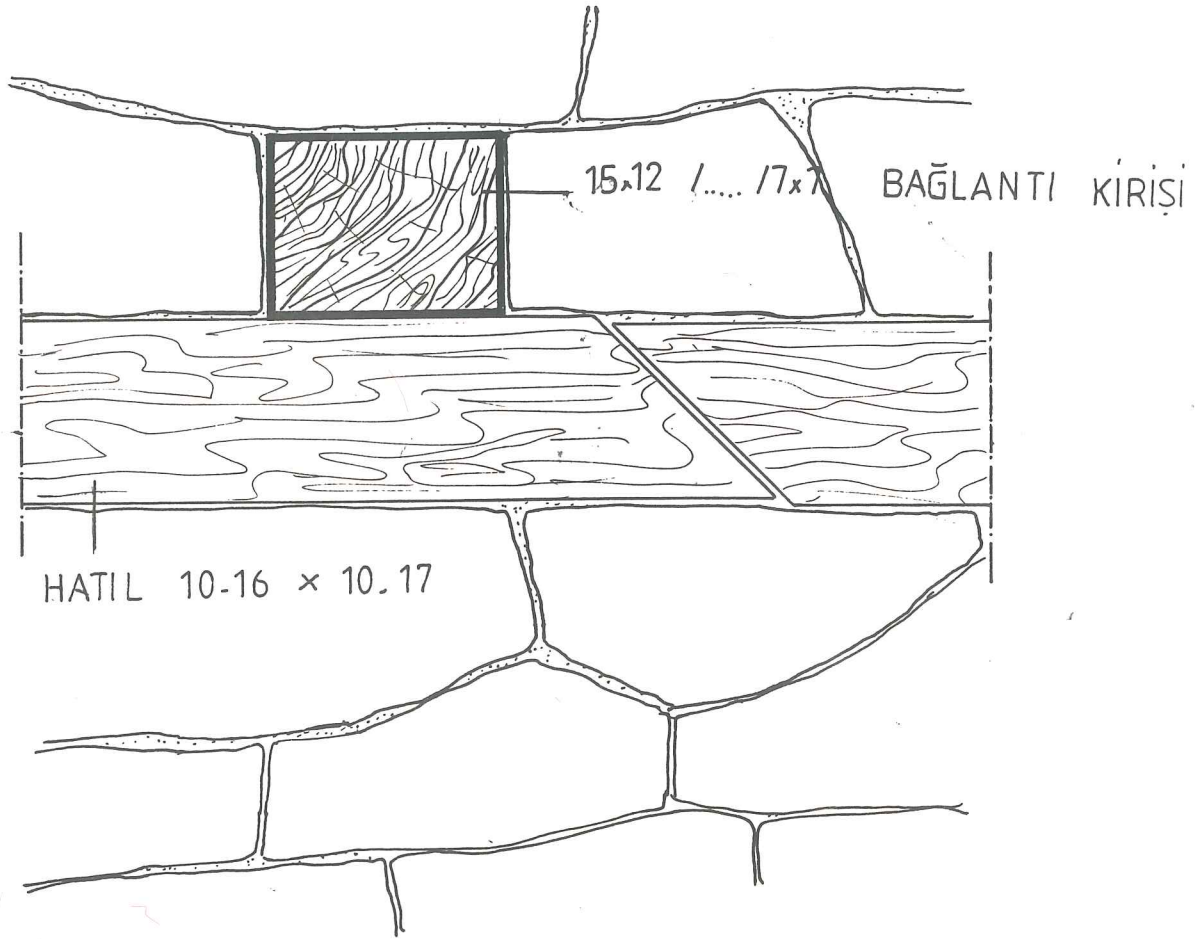
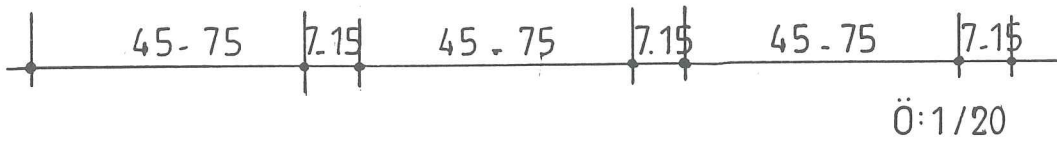
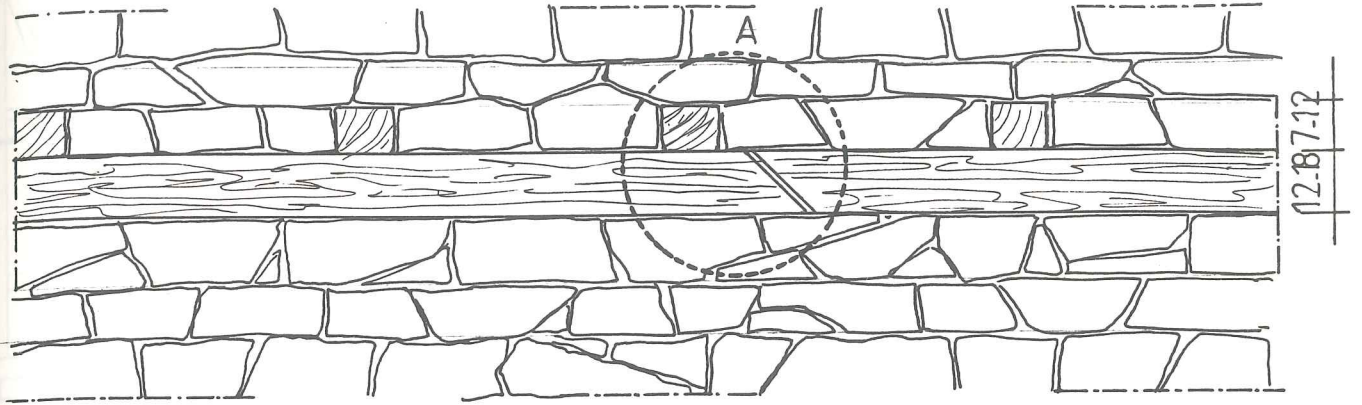
2- Sokak kapıları: Bu kapılar da bahçe kapıları gibi çift kanatlı 140-160 cm. açıklıkta meşe ve kesteneden yapılmıştır. Avluya açılırlar. Kendi malzemesinden bir de eşik vardır. Bahçe kapılarından tek farkları, üstlerinde bir örtünün olmaması ve bina neden duvarında yer aldıkları için buna gerek yoktur. (Şekil 4)

3- Ev içi kapıları: Bu kapılar tek kanatlıdır. 75-80-90 cm. genişliklerde olup meşe ve çamdan yapılmışlardır. Aşırı bir bezemesi yoktur. Tablalı sistemde yapılmış olup eşikleri de aynı cins ağaçtandır. Kapı yükseklikleri 190-200 cm.yi geçmemektedir. Kasalara estetik için ufak profiller verilerek hareket sağlanmıştır. (Resim 47) (Şekil 6)

Pencereler: Köyde pencereler iki tipe ayrılmıştır.

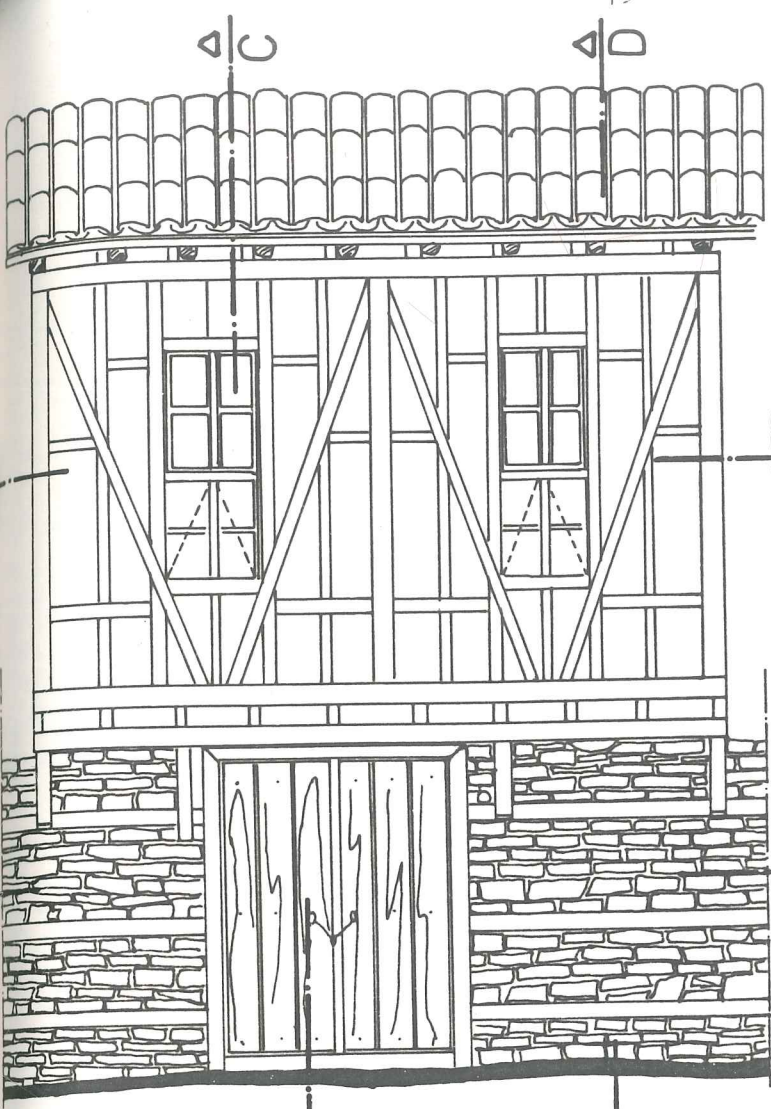
1- Dışerde sürmeli pencereler

ÇEŞİTLİ HATIL BAĞLANTILARI

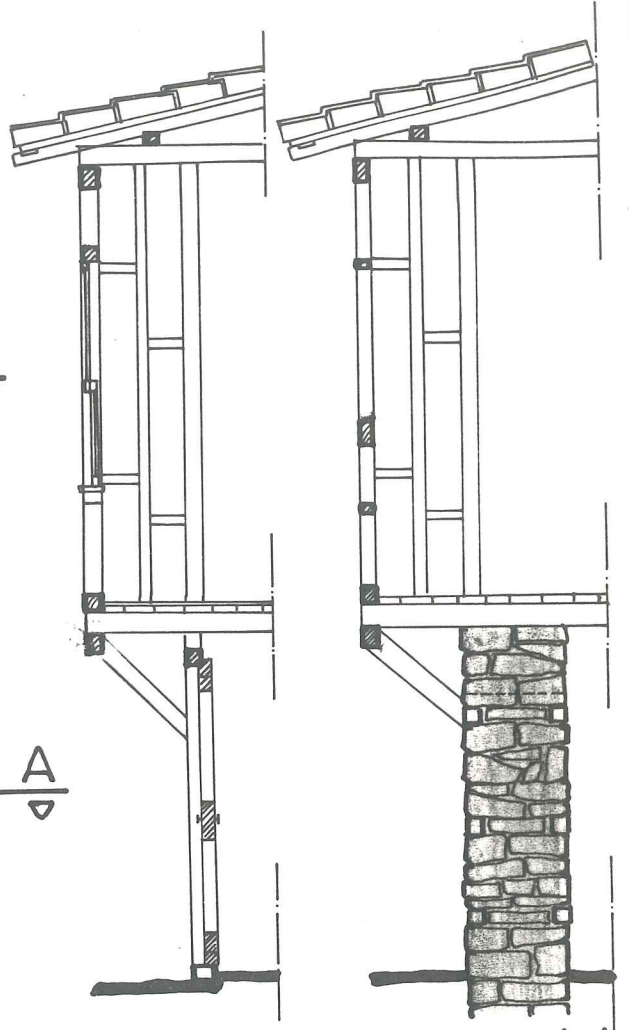

DETAY A

(Şekil 10)

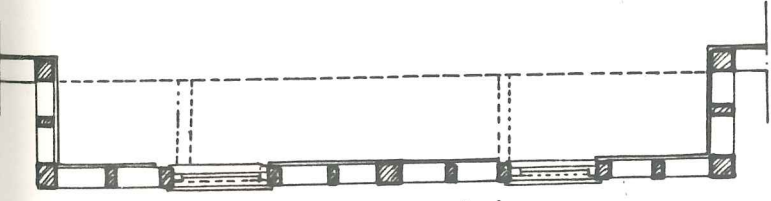

GÖRÜNÜŞ

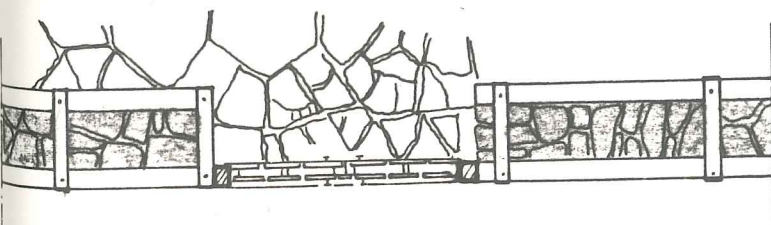

C.C KESİTİ

D.D KESİTİ

B.B KESİTİ

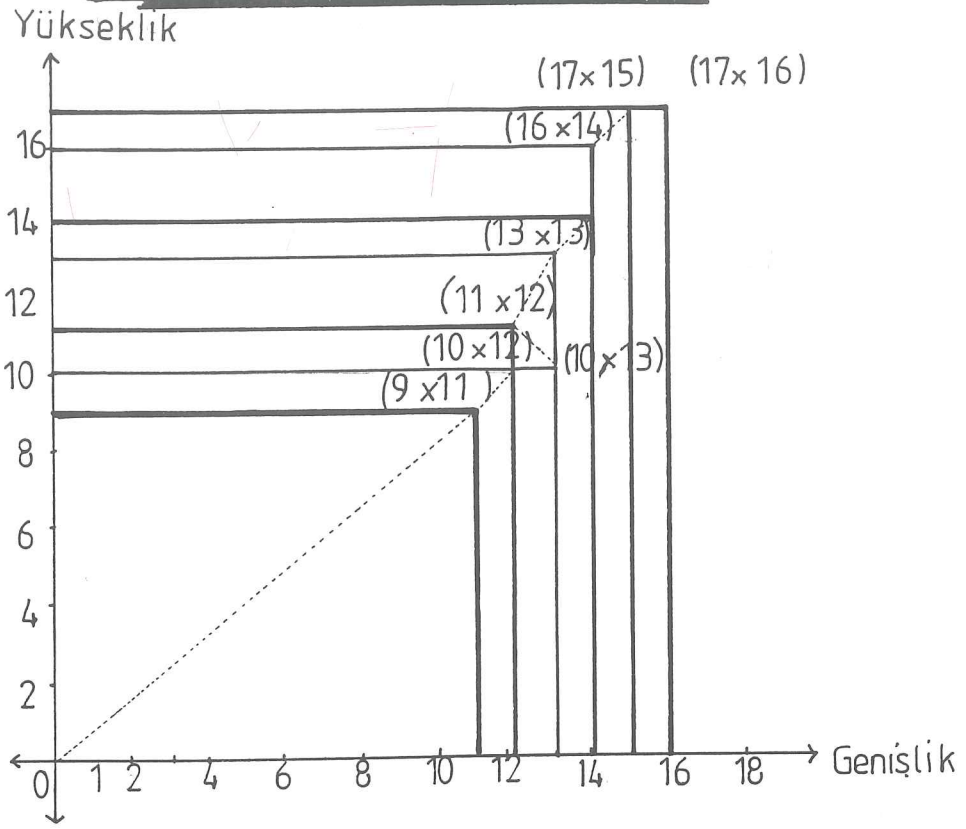

A.A KESİTİ

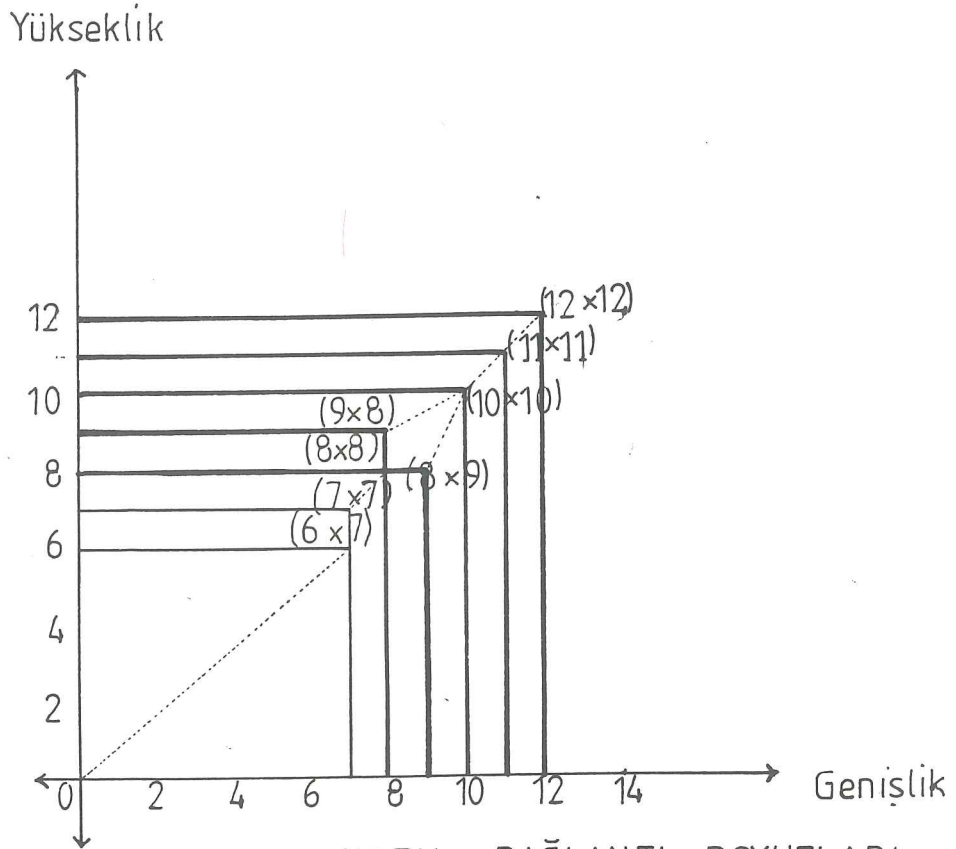
YAPI STRÜKTÜRÜ SİSTEM DETAYI ÖLÇEK=1/50
(Şekil II)

- 76 -

HATIL + BAĞLANTI ÇİZELGESİ

HATIL BOYUTLARI

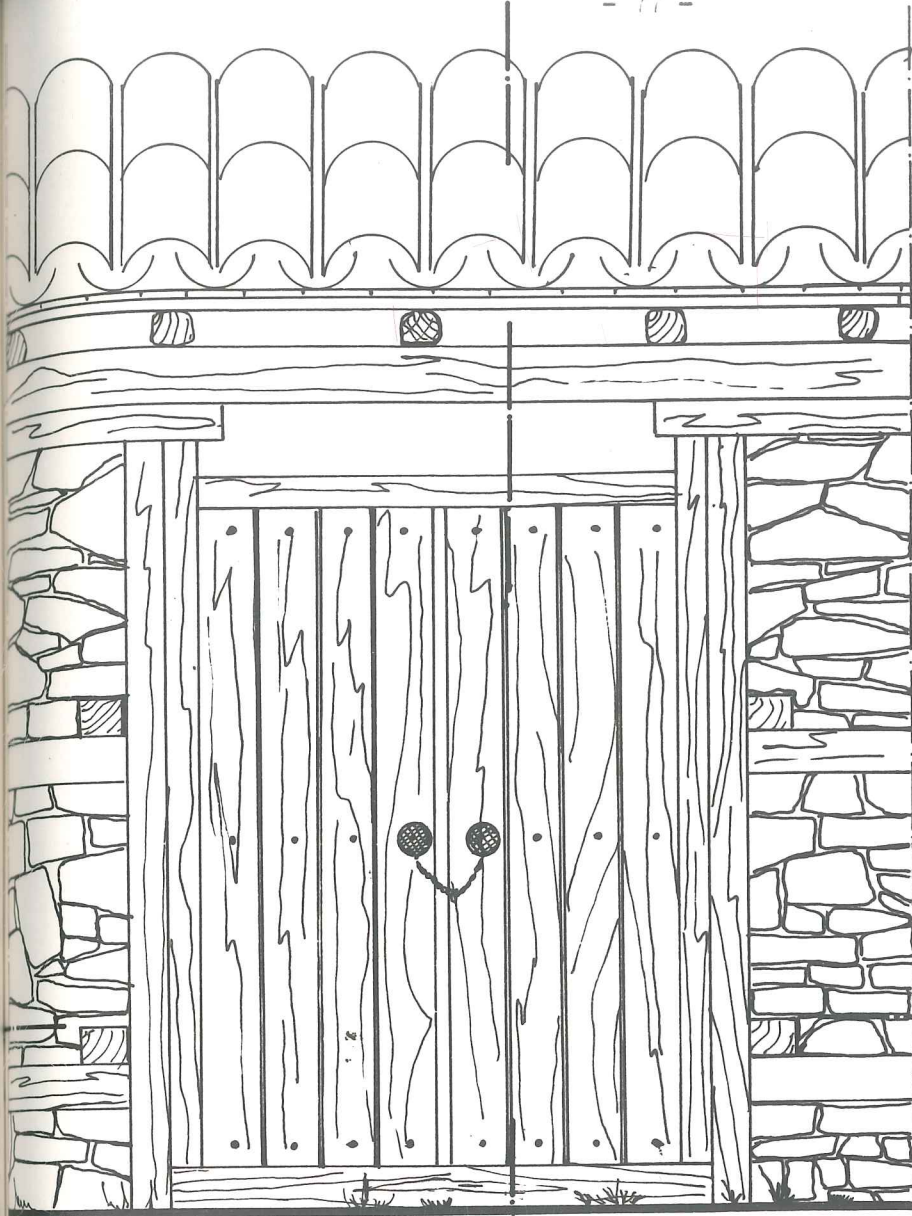

HATIL BAĞLANTI BOYUTLARI

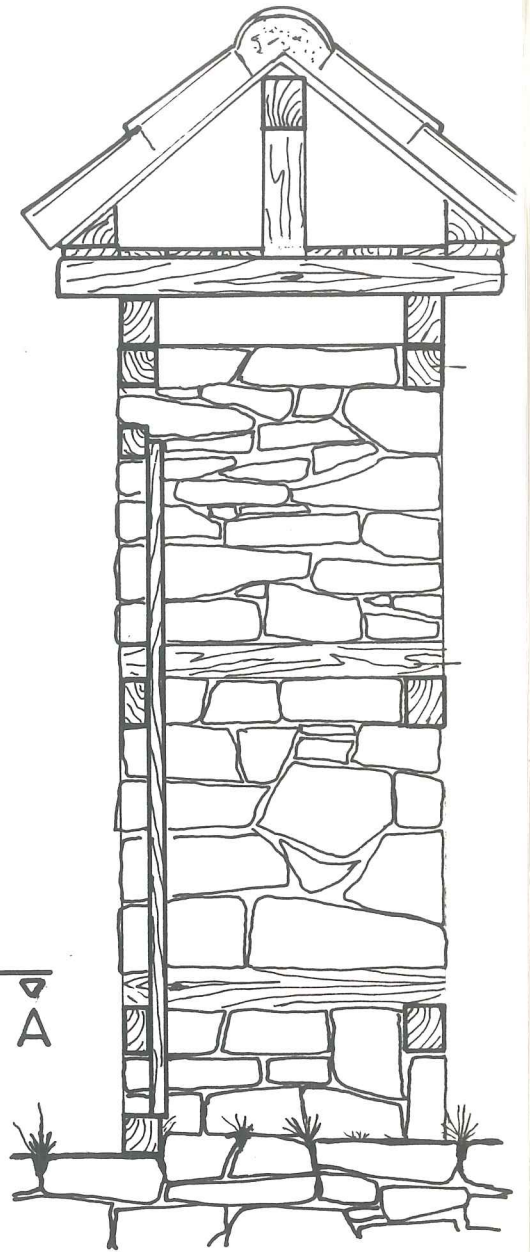
(Çizelge I)

B Δ

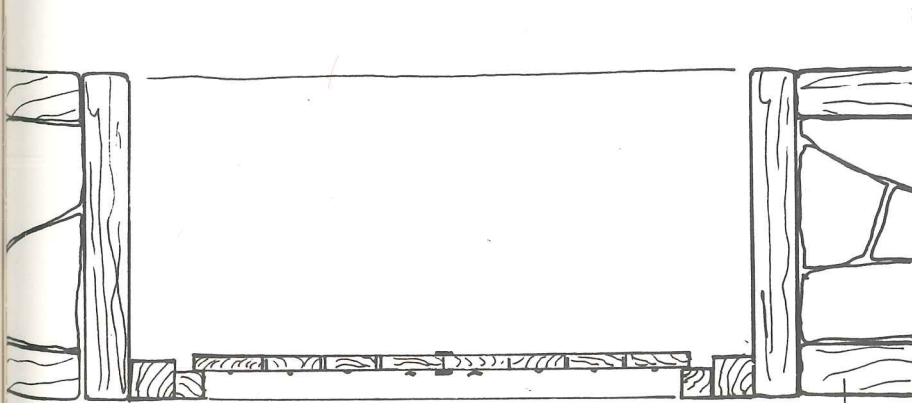
- 77 -

B Δ
GÖRÜNÜŞ

B.B KESİTİ

A.A KESİTİ

HATIL

BAHÇE KAPISI

SİSTEM DETAYI Ö:1/20

(Şekil 12)

2- Çift kanatlı pencereler

1- Düşeyde sürmeli pencereler: Bunlar çamdan yapılmıştır. üst kanat sabittir. Alt kanat aşağı yukarı hareket etmektedir. Her kanatta da arada dikey kayıt bulunmaktadır. Camlar, 3 mm.lik pencere camındandır.

2- Çift kanatlı pencereler: Bu pencerelerin kanat ve kasalarının malzemesi çamdır. Bu pencerelerde de yatayda iki kayıt vardır. (Resim 32) Ek olarak sedirde oturanların faydalanabilmeleri için alt kayıta ayrıca bir kanat oluşturulmuş, oturma hizasına kullanım rahatlığı verilmiştir. (Tablo 3)

Kafesler: Türk evi mimarisinde mahremiyeti simgeleyen en önemli detaylardan birisi kafeslerdir. Evin gizeminin dışarı taşmasını önler, buna karşılık dışarıdaki tüm hareketi, hayatı içeriye kesintisiz almaktadır.

(Resim 30,72)

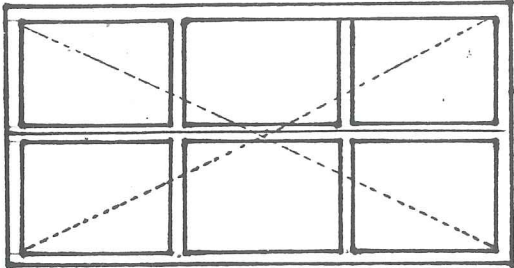
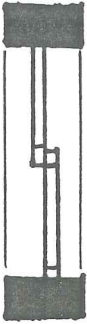
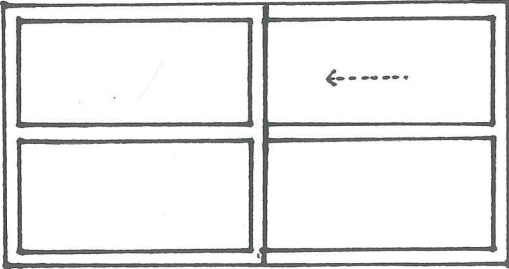
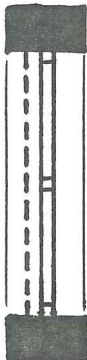
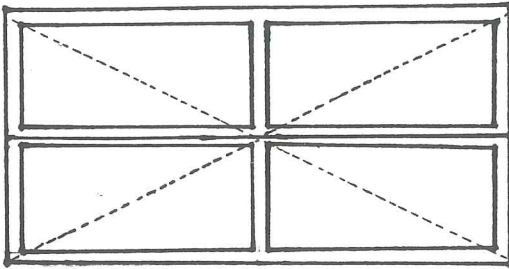
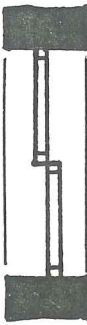
(Şekil 3,13)

Ocaklar: Cumalıkızık evlerinde ocakların ayrı bir yeri vardır. Ocak malzemesi olarak meşe seçilmiş, estetik olarak profilli bir görünüş verilerek dekoratif amaç kullanım ile eş tutulmuştur. (Resim 73,74,75) (Şekil 14,15)

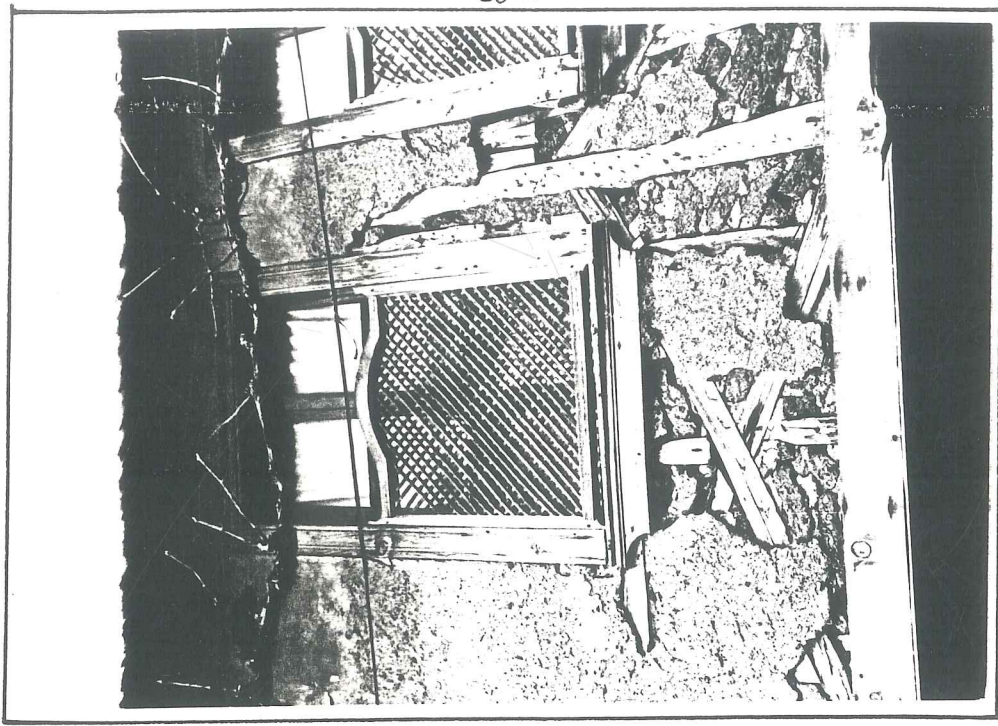
Cumalıkızıkta ikinci tip ocaklar, bahçede kullanılan ve bahçe duvarına bitişik ocaklardır. Malzemesi taştır. Çamaşır için su ısıtma, yemek pişirme gibi eylemler bu ocaklarda yapılır.

Bu ocakların bacaları da aynı malzemedendir ve alaturka kiremitli kılâhla son bulur. (Resim 76) (Şekil 16)

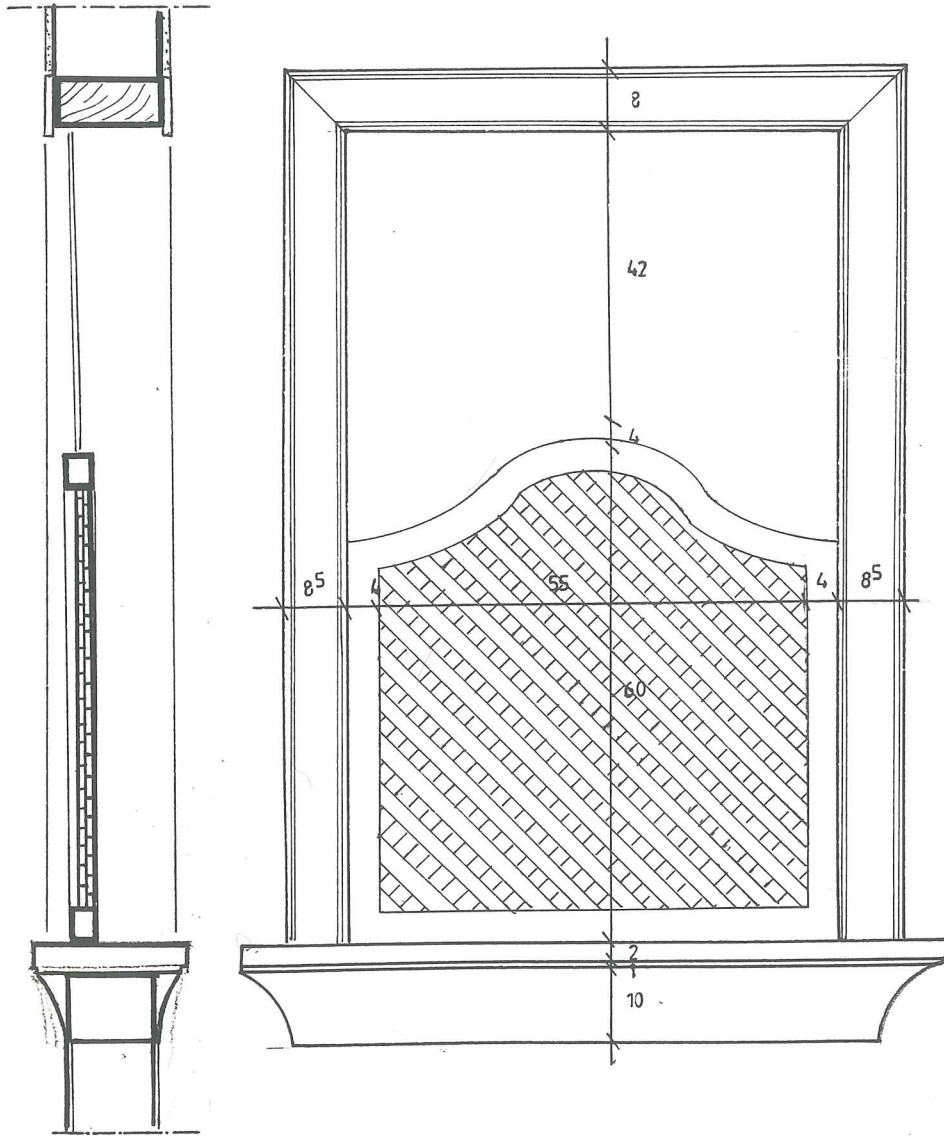
PENCERE TIPLERİ

GENİŞ TIP			
ÇİFT BÖLÜNTÜLÜ			
DÜŞEY SÜRME			
TEK BÖLÜNTÜLÜ			

(Tablo 3)

(Resim 72)

(Şekil 13)

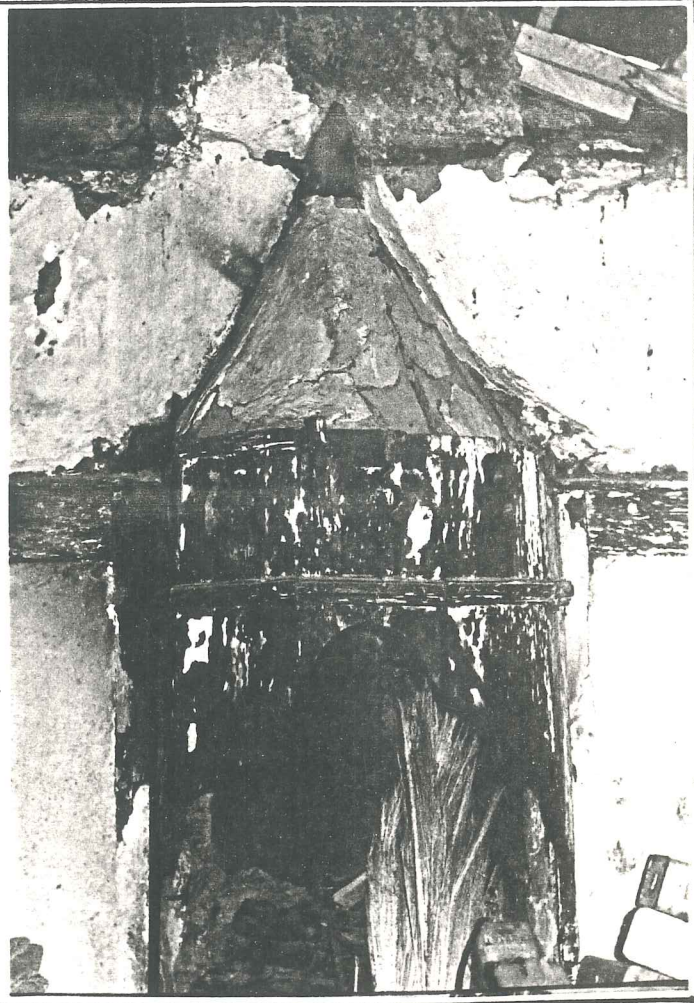
DIŞ PENCERE KAFESİ 2
Ö: 1 / 10

(Resim 73)

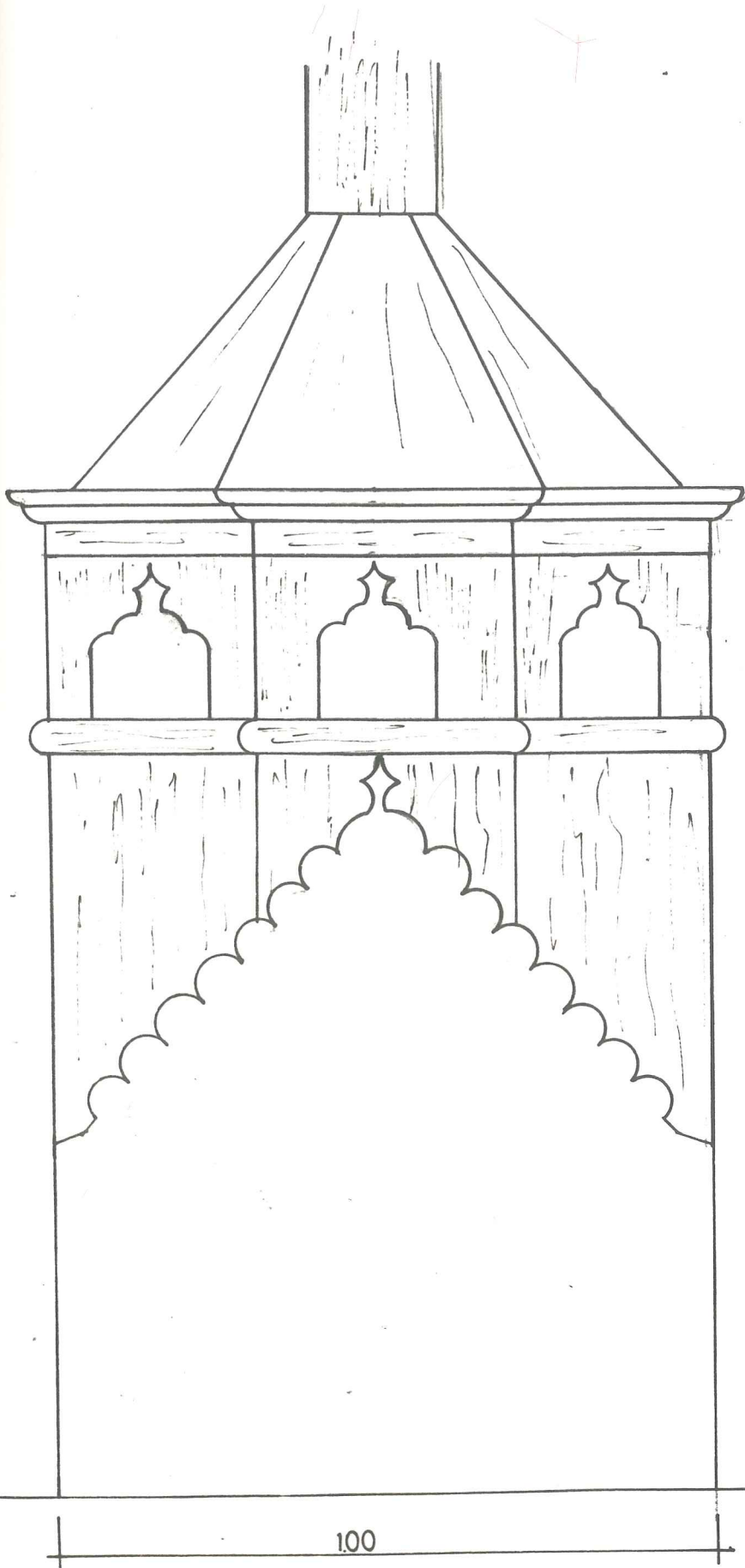

(Resim 74)

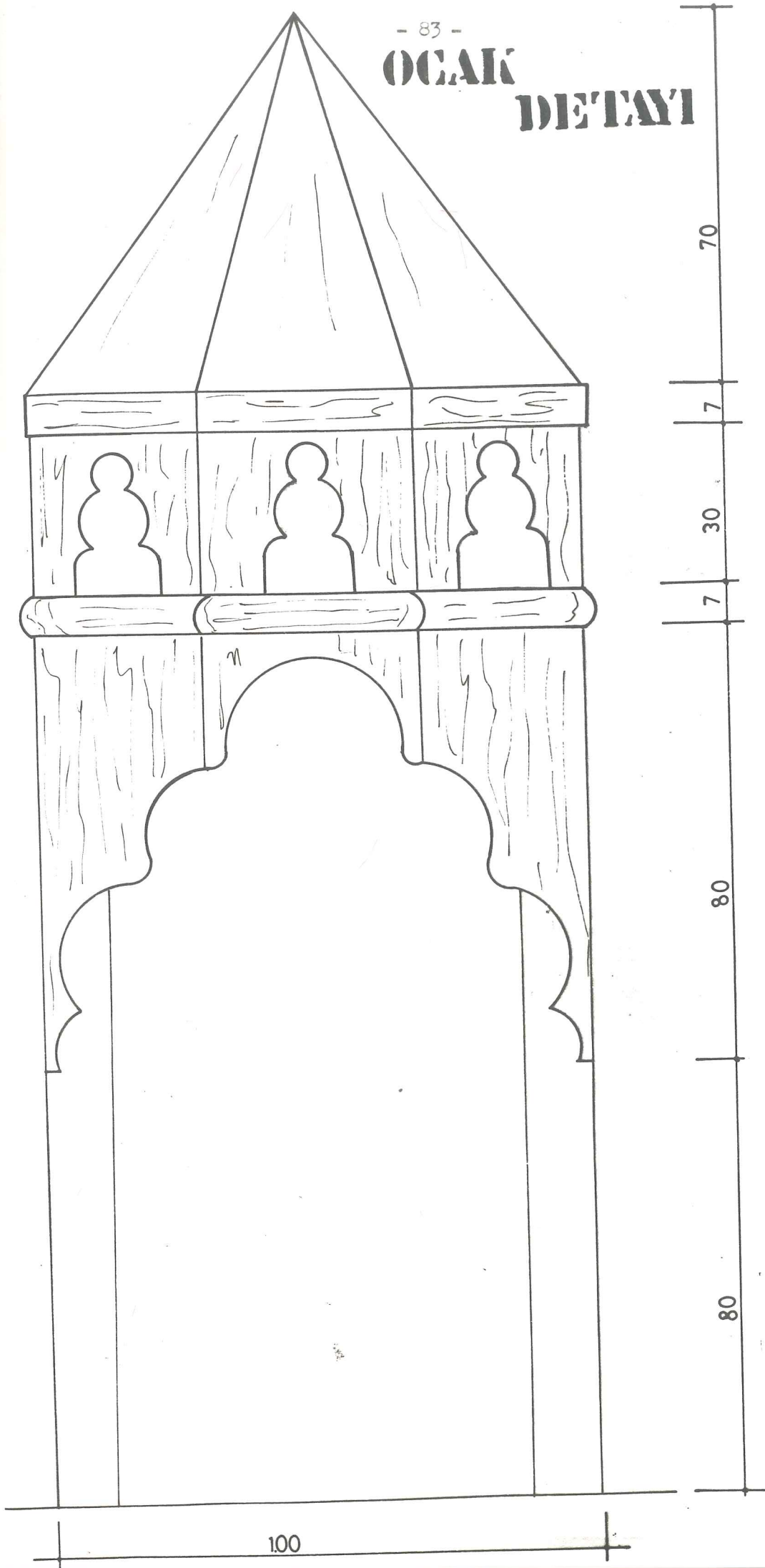
(Resim 75)

OCAK DETAYI

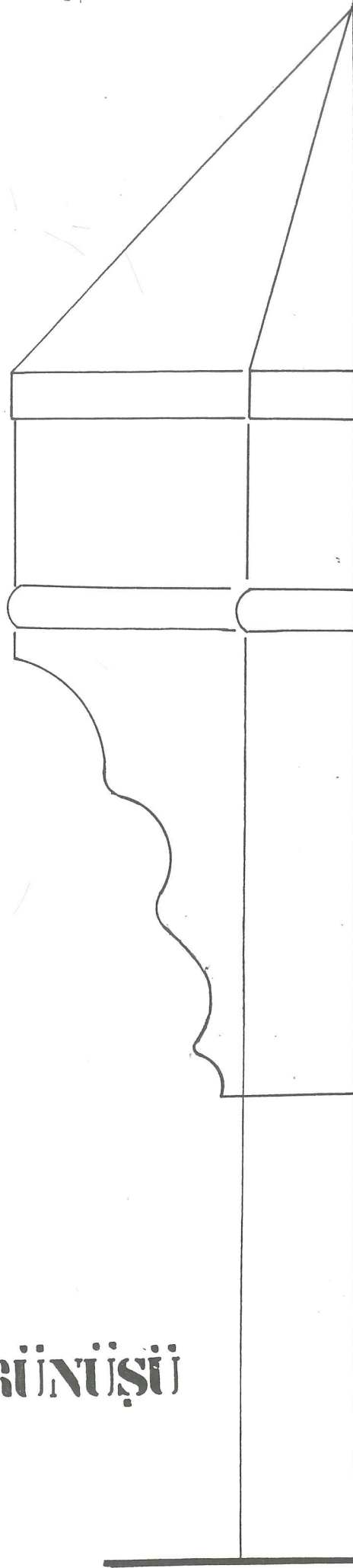

(Şekil 14)

OCAK DETAYI

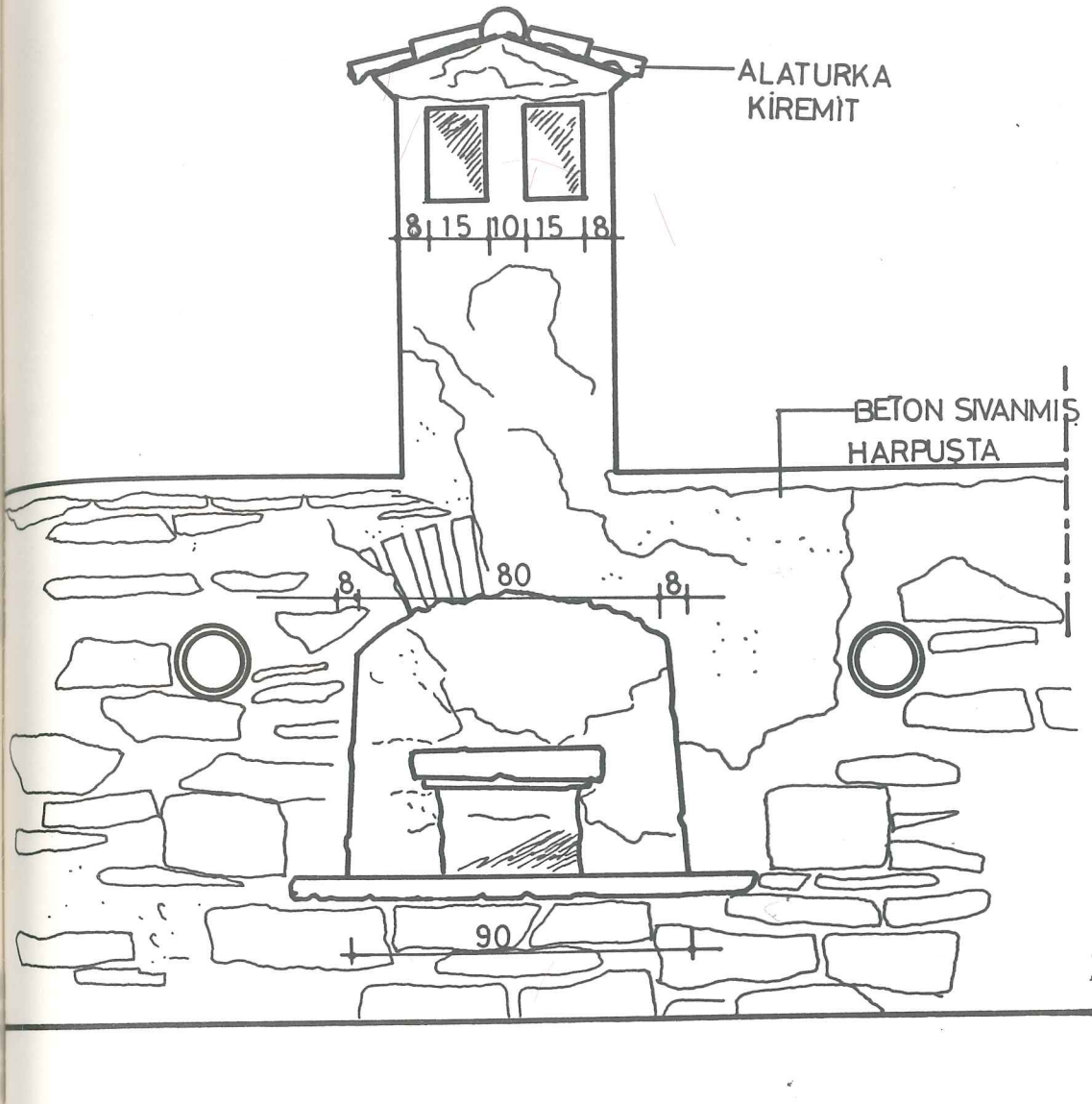
(Şekil 15)

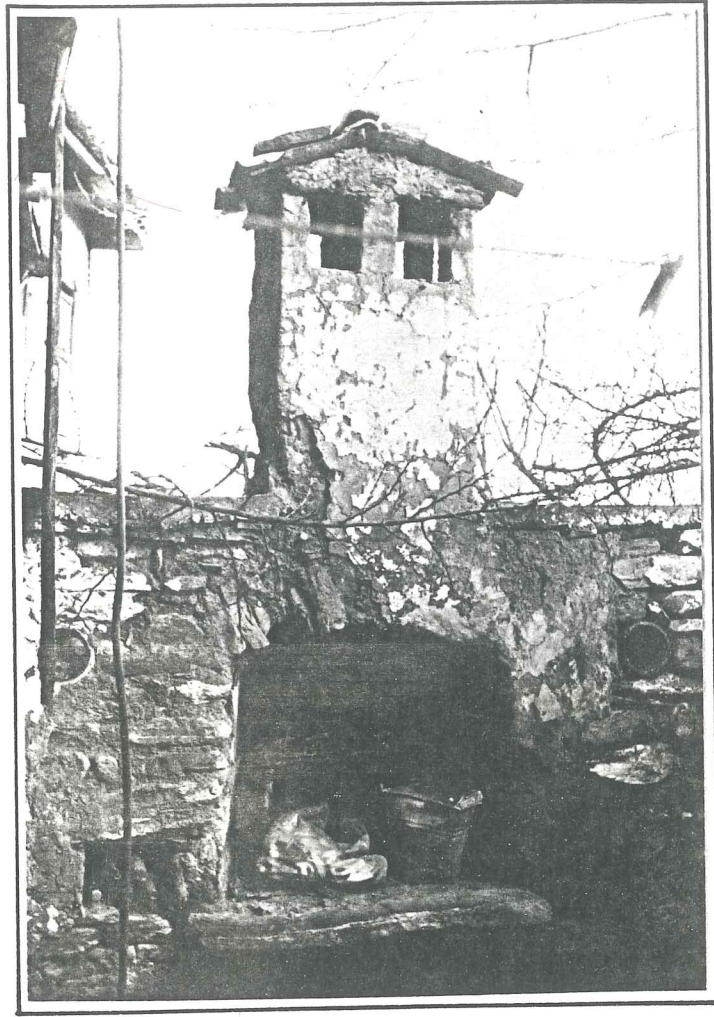
CAK YAN GÖRÜNÜŞÜ

(Şekil 15)

BAHÇE BACASI

(Şekil 16)

(Resim 76)

Bacalar: Cumalıkızık evleri bacalarının geleneksel konut tipleri arasında fazla bir özelliği yoktur. İki tip baca görülmektedir.

1- Ocak bacaları

2- Isıtma bacaları

1- Ocak bacaları: Bu bacalar mevcut ocağın dış cephede çıkıntı yapması ve bu çıkıntının yukarı uzaması ile olur. Malzemesi kerpiçtir. (Resim 77)

2- Isıtma bacaları: Bu bacalar da tuğla örgülü ve kerpiç örgülü olarak farklılık gösterir. Alaturka kiremitli kûlah ile son bulur. (Resim 78,79)

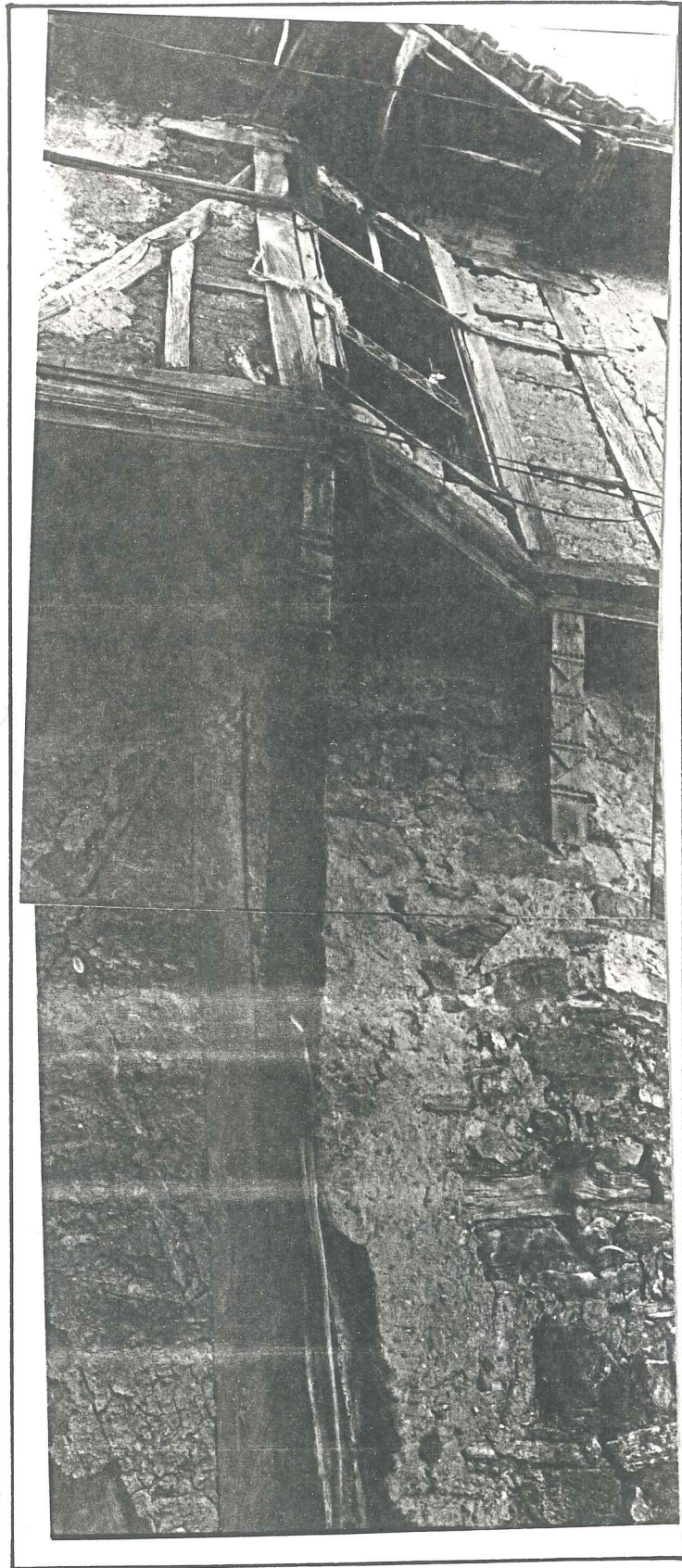
(Resim 78)

(Resim 77)

(Resim 79)

(Resim 80)

Sivalar: Cumalıkızık evlerinde, cephede horosan harcına benzeyen siva kullanılmıştır. Bu siva bileşenleri, oranı fazla olan kireç, köyün üst taraflarından getirilen kırmızı toprak, samandan oluşmuştur. Bu terkipte hazırlanan siva harcı, hem yapının içinde hem de dışında kullanılmıştır. İç yüzeydeki siva kalınlığı 2-3 cm., dış yüzeydeki siva kalınlığı da 3-4 cm.dir.

Yapıların taş duvarlı giriş katlarının yüzeylerinde siva uygulaması görülür. Fakat üst katlardaki kerpiç dolgu üzerine yapılan siva, çok daha dayanıklıdır. Bunun nedeni, sıvanın kerpiçe eş malzeme olmasıdır. Taşa kenetlenmesi daha zayıf olduğu için yüzeyde dökülmeler olmuştur. (Resim 80)

Cephelerde kat silmeleri sıvanmamıştır. Pencere pervazları ile köşe dikmeleri de sıvanmadan çıplak bırakılmış ve saçak ile son bulmuştur. Tepe pencereleri alçı olduğu için pencerelerin ahşap kasaları sıvanarak yalnızca alçı kısmı görülür. Sivaların üzerlerine kireç ve çivit renkte boya sürülmüştür. (Mavi-yeşil-sarı) (Resim 24,25, 81)

Yapı içinde de dışarıda kullanılan renkler görülür. Ahır, depolar, ambar gibi yerler bazı yapılarda sıvalı bazılarında ise çıplak bırakılmıştır.

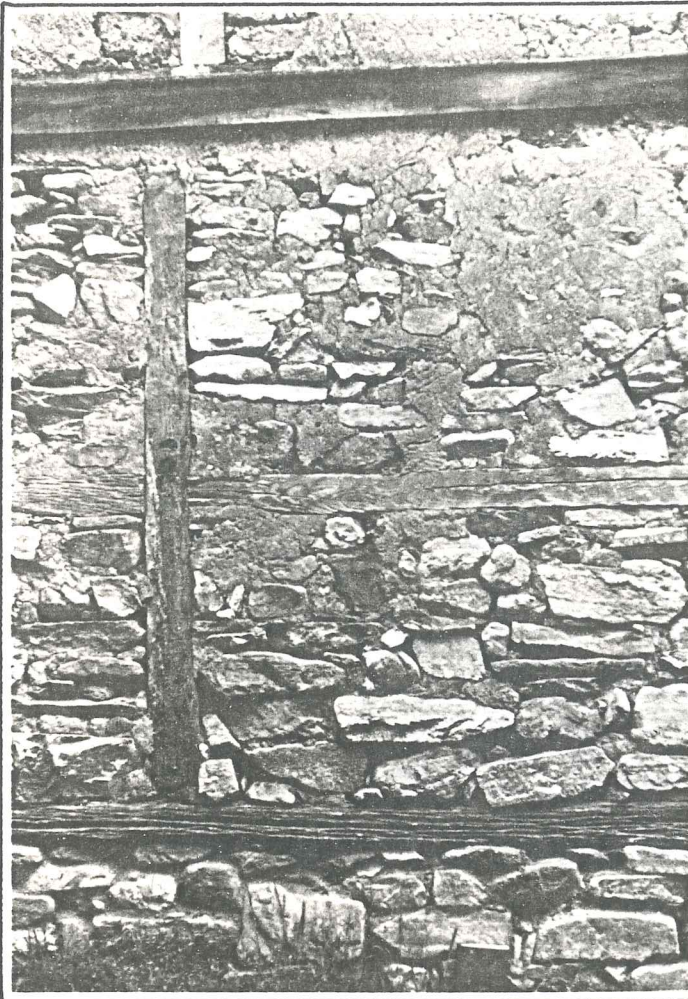
(Resim 81)

Duvarlar: köy evlerinde iki tip duvar kullanılmıştır.

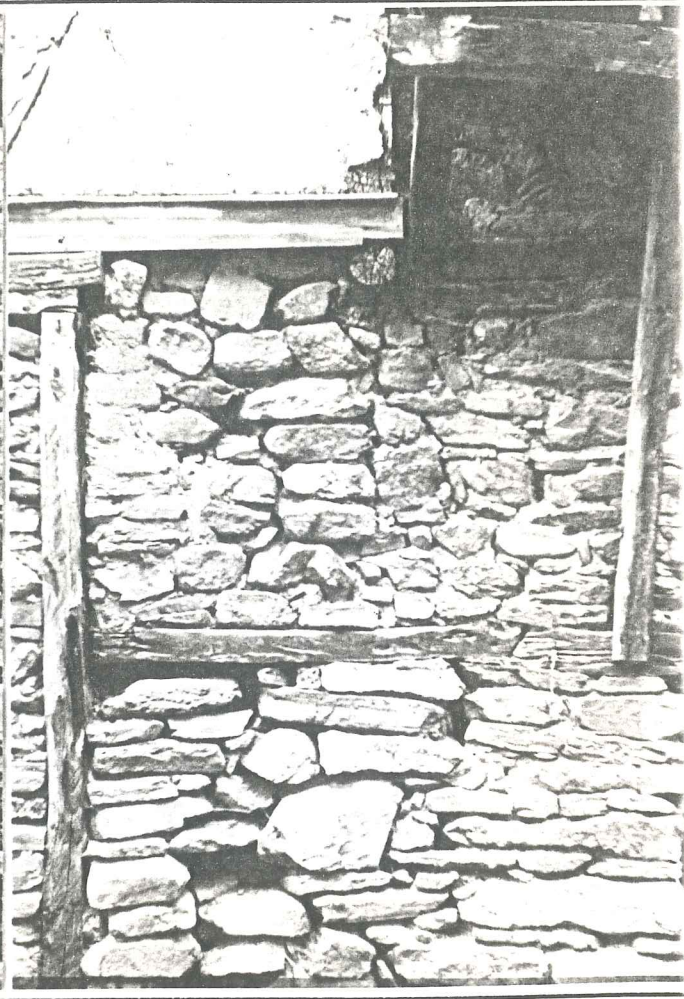
1- Evlerin zemin katlarında ve bahçe duvarlarında kullanılan taş duvarlardır. Bu tip duvarlarda dikme ve hatıllar kullanılmış, bu elemanların araları da genellikle taş ile çok az olarak da kerpiç ile doldurulmuştur.

(Resim 82,83) Kullanılan taş dolgulu duvarların yüzeyleri horosan benzeri sıva yapılmışsa da taş ile aderansı pek kuvvetli olmadığı için sıva dökülmüştür. Kimi taş duvarlar da çaplek bırakılmıştır. (Resim 84) Duvar kalınlıkları 60-80 cm. arasındadır.

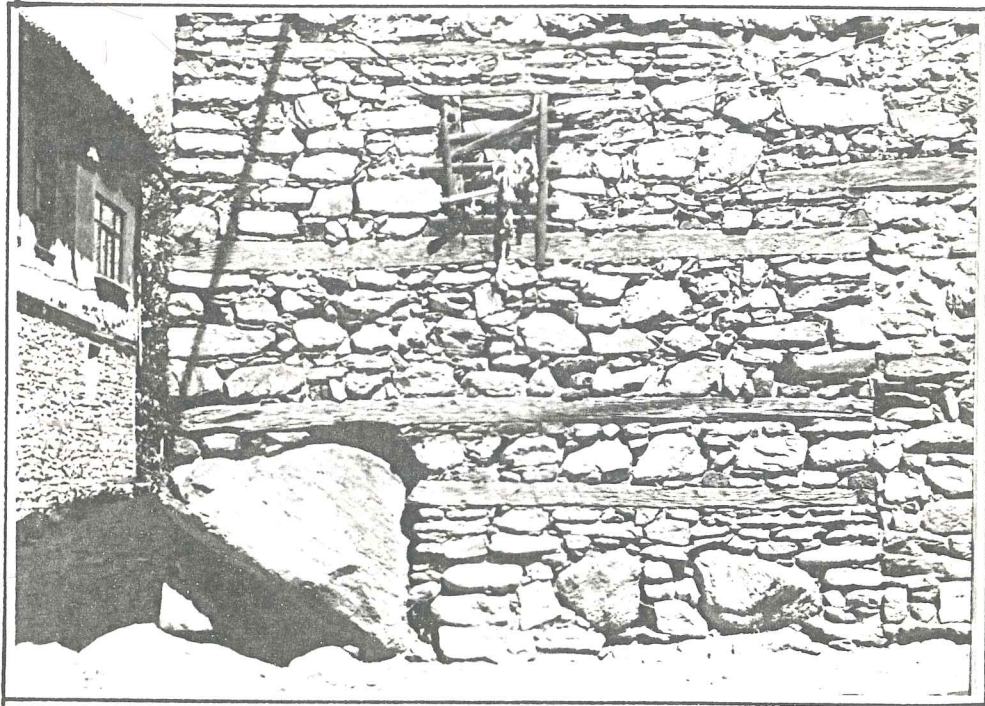
2- Üst kat duvarlarında takviye olarak, açılmaları önleyebilmek, yükü daha iyi bir şekilde aktarabilmek için dikme aralarına payandalar konulmuştur. Bu duvarların kalınlığı 14-16 cm. arasındadır. Bu duvarlarda dikme, hatıl ve payandalar arasına tek sıra kerpiç örülmüş ve hem içten hem de dıştan sıvanmıştır. (Resim 85)

(Resim 82)

(Resim 83)

(Resim 84)

(Resim 85)

III.3. Yapım sistemleri

Temeller: Temel duvarları moloz taştandır ve 50-80 cm. arasında değişen kesitte yapılmışlardır. Kesitteki bu değişim kat adedine ve yapının heybetine göre değişmektedir. Yığma tekniğindedir. Burada kullanılan taşlar daha çok yöredeki derelerden elde edilen taşlardır. Harç olarak çamur ve kireç harç-horosan benzeri harç kullanılmıştır. Ortalama derinlikler 75-100 cm. dir. Bu derinlik daha da artabilir, zemine göre değişiklik gösterir.

Zemin kat duvarları: Ahşap karkas sistemde yapılmıştır. Arası dolgulu ya da yığma taş duvarlıdır. Bazı yapılarda hem yığma hem de arası dolgulu sistem bir arada kullanılarak karma sistem oluşturulmuştur. (Resim 82,84)

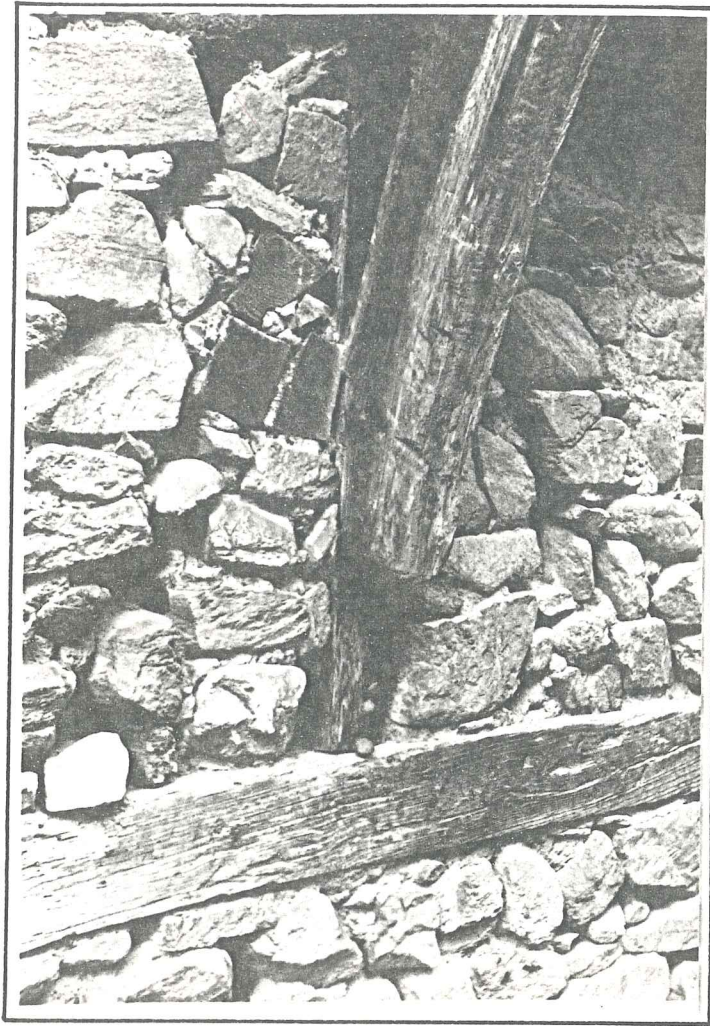
Bazı yapılardaki dış zemin kat duvarlarının içteki karkas sistemle bağlantısı için duvarların köşelerine ve diğer akslara ahşap dikmeler konulmuştur. (Resim 83)

Burada kullanılan dikmeler meşe-kestanedendir. Zemin kat iç duvarları genellikle ahşap karkas sistemindedir. Dolgu malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır. Sıva yapılmadan çıplak bırakılan yüzeyler de vardır.

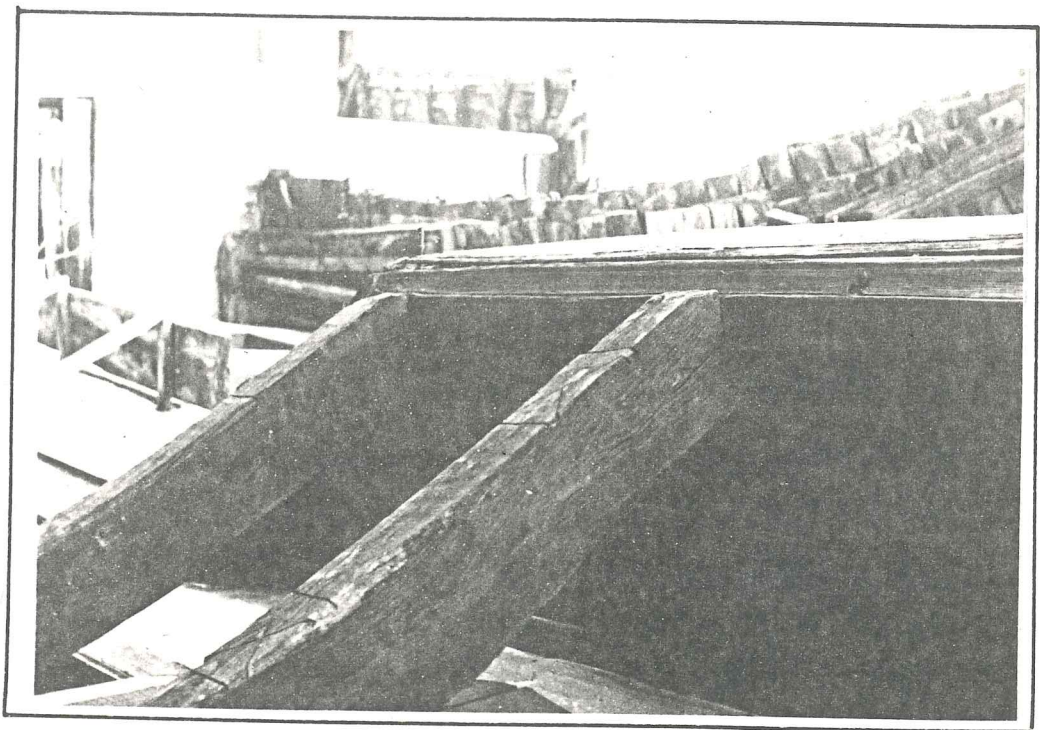
Cumbalar: Cumalıkızık köyü'nde çıkmalar birkaç grupta incelenebilir. Bu çıkmalar döşeme kirişlerinin cephe dışına taşırılması ile oluşturulmuştur. Çıkma mesafelerinin artması sonucunda döşeme kirişleri taşıyıcı olarak yetersiz kalmıştır. Sonuç olarak bu yetersiz taşıyıcılara destek olmak amacıyla ile çıkmaları taşıyacak elemanlar oluşturulmuştur. Bu takviye elemanları zemin kattaki taşıyıcı eleman olan ana dikmeler ve hatıllara tespit edilerek destek sağlanmıştır. Bu elemanlar üst kat döşeme kirişleri ile zemin kat taşıyıcı elemanlarına dövmeye ve irice başlı çivilerle tespit edilmiştir. (Resim 86,87)

Bu ara elemanların düz olduğu gibi eğik olanları da vardır. (Şekil 9)

Ara taşıyıcı elemanlar döşeme kirişlerinden yükün ana dikme ve

(Resim 86)

(Resim 87)

hatıllara aktarılmasını sağlar. Bazı kirişlerin ahşap kat silmesi ile ön yüzleri kaplanmıştır.

Köy genelinde cumbalarda kullanılan eliböğründelerin kimi düz, kimi estetik amaçlı oymalı, kimi de doğal malzemenin hiç işlenmeden kullanılmasından oluşmuştur. Çıkmalarda görüş ve ışık için açılan pencereler de dış mekanı içeri taşıyan bir ara elemandır ve ara taşıyıcı dikmeler ve payandalar arasında yer alır.

Çıkmalar:

- Düz çıkmalar
- Köşe çıkmaları
- Gönyeli çıkmalar
- Eliböğründe ile takviyeli çıkmalar
- Kısa konsollar

Düz çıkmalar: Yapıya paralel olarak çıkarlar. Cephe boyunca parçalı ya da tekdirler. (Şekil II) (Resim 63,65,88)

Köşe çıkmaları: Köşe yapılarda köşenin her iki yüzünde olan çıkmalardır. (Resim 56,57,58)

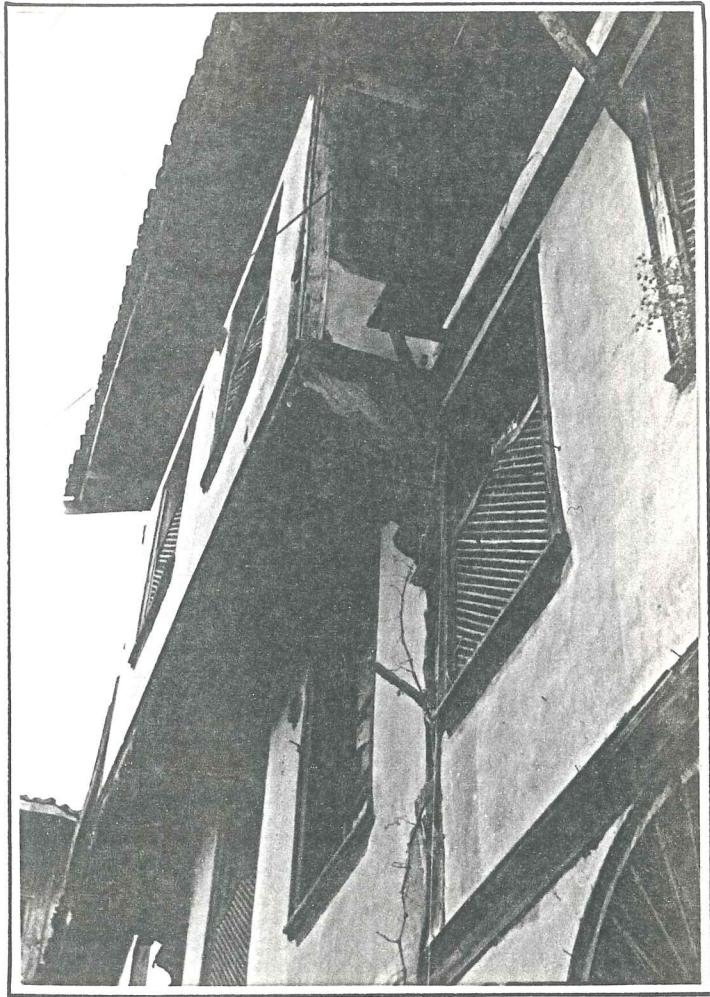
Gönyeli çıkmalar: Zemin katı yamuk olan yapılarda planı tamamlayan çıkmalardır. (Resim 62,64,66,67,69,70)

Eliböğründe ile takviyeli çıkmalar: Yukarıda verilen üç çıkmada kullanılan ara taşıyıcı eleman ile oluşturulan çıkmaların geneline verilen addır.

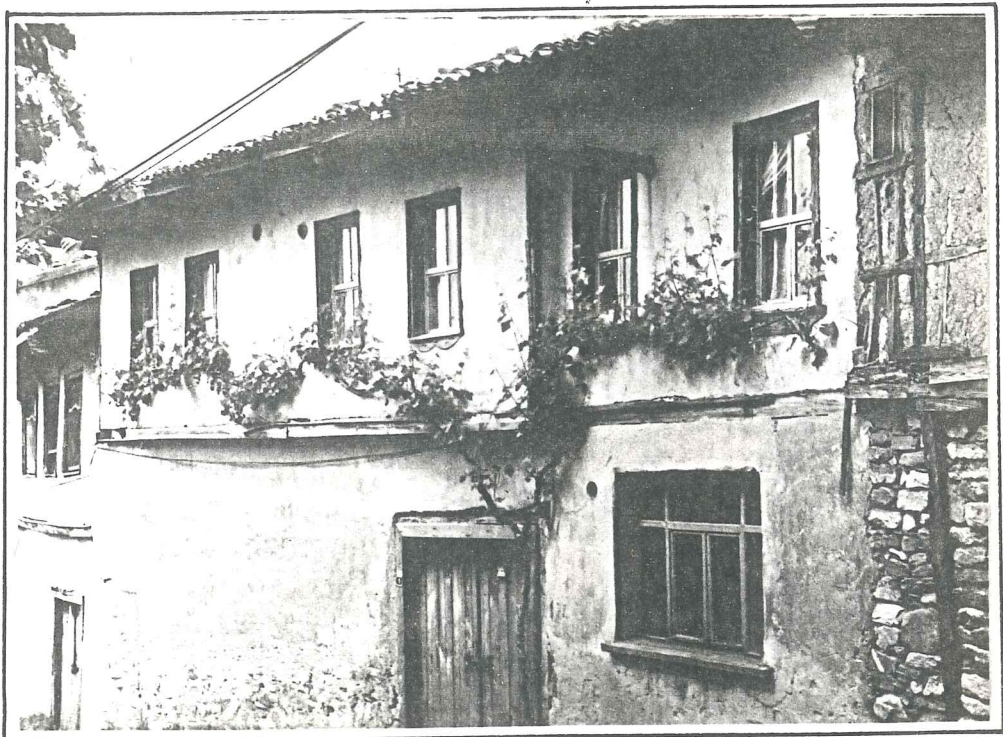
Kısa konsollar: Bunlar taşıyıcı kirişlerin fazla uzantısı olmadan cepheye hareket vermek için yapılan oyundan ibarettir. (Resim 89,90,91)

Eliböğründe kullanılmamış ve gerek duyulmamıştır. Bazı yapılarda ~~pançol~~ denilen ufak elemanlar kullanılarak estetik kazandırılmıştır. (Resim 90,91)

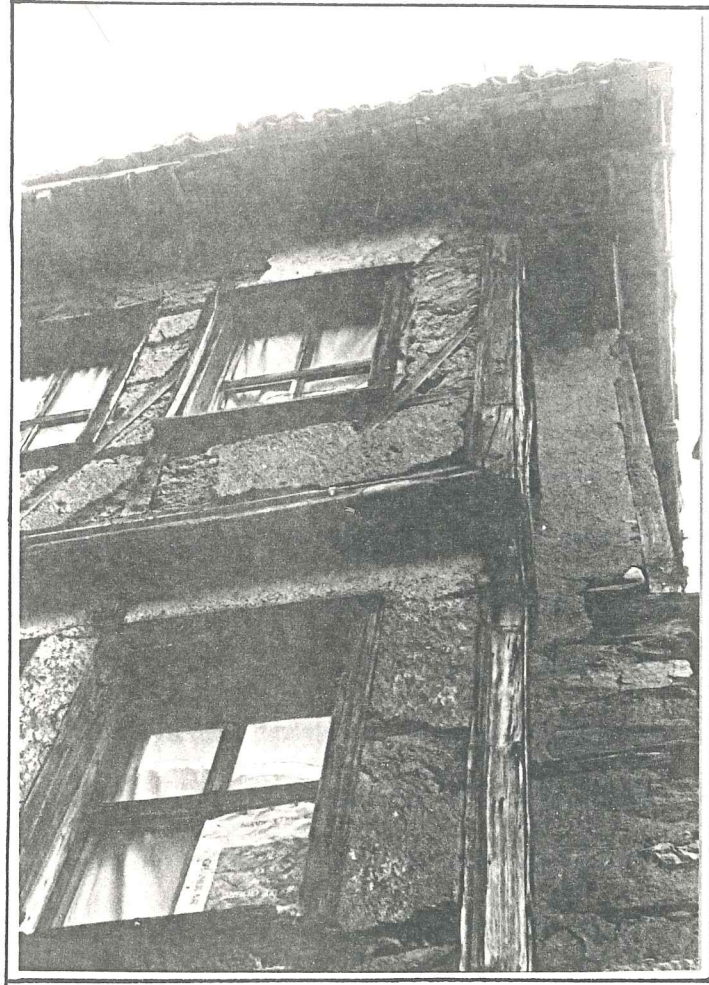
Düşey taşıyıcılar: Düşey taşıyıcı duvarlar, yağna ve ahşap karkas sistemdedirler ve bu sistemin arasındaki zemin kat duvarları, dış etkenlere karşı yağna yapılmıştır. Ahşap çatının geldiği kota kadar duvar yükselir. Üst kat-

(Resim 88)

(Resim 89)

(Resim 90)

(Resim 91)

ta ana ve ara dikmelerin konacağı yüzeyin düzeltilmesi için geniş yüzeyli taşlar kullanılmıştır. Böylece düz bir taban oluşturulmuş olur. Bu zemin üzerine ahşap karkas yapı iskeleti oturtulur. (Şekil I7)

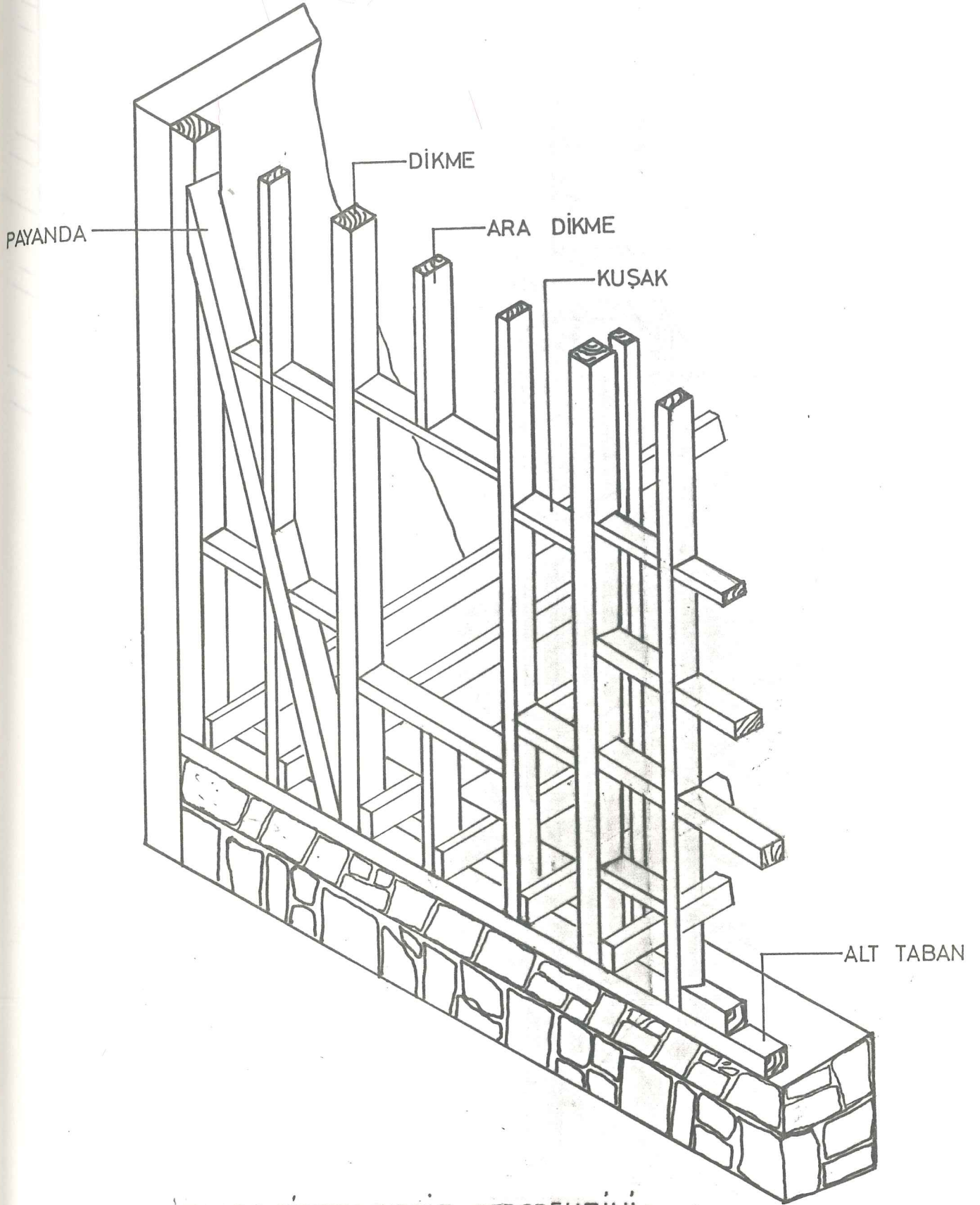
Bu sistemde en altta tabanı oluşturan geniş yüzeyli taşlar üzerine, döşeme alt taban kirişi ve onun üzerine de ana ve ara dikmeler, payandalar gelmektedir. (Şekil I7)

Ana dikmeler bazı yerde 120 cm., bazı yerde 150 cm. aralıklarla yerleşmiş, bu arayı da iki ya da üçe bölen ara dikmeler tamamlamaktadır. Ana dikmeleri yatayda alt taban adı verilen bir kiriş bağlamaktadır. Ara dikmeler de 40-50 cm. lik aralıklı olarak yerleşmiştir. Yanlardan gelecek her türlü etkiye karşı dayanıklılığını koruması için ana dikmelerin aralarına payandalar gelerek destek vermişlerdir. Aradaki dikmeler ana dikme ve payandalar arasında sıralanmıştır. Genelde ana dikme üzerlerinde başlıklar vardır. Bunlar ana dikmeye gelecek yüklerin yayılımının kolay almasını sağlar. (Şekil I8) Bu başlıklara yöre halkı papaz adını takmışlardır. Alt tabana da salma denmektedir.

Dikmeleri birbirine bağlayan kirişlerin boyutları $12/14-14/14$ cm. dir. Bu kirişlerin üzerinde dikmelere dik gelen döşeme kirişleri vardır. Bunların $8/12$, $8/14$ ve hatta $8/16$ cm. boyutlu olanları da vardır.

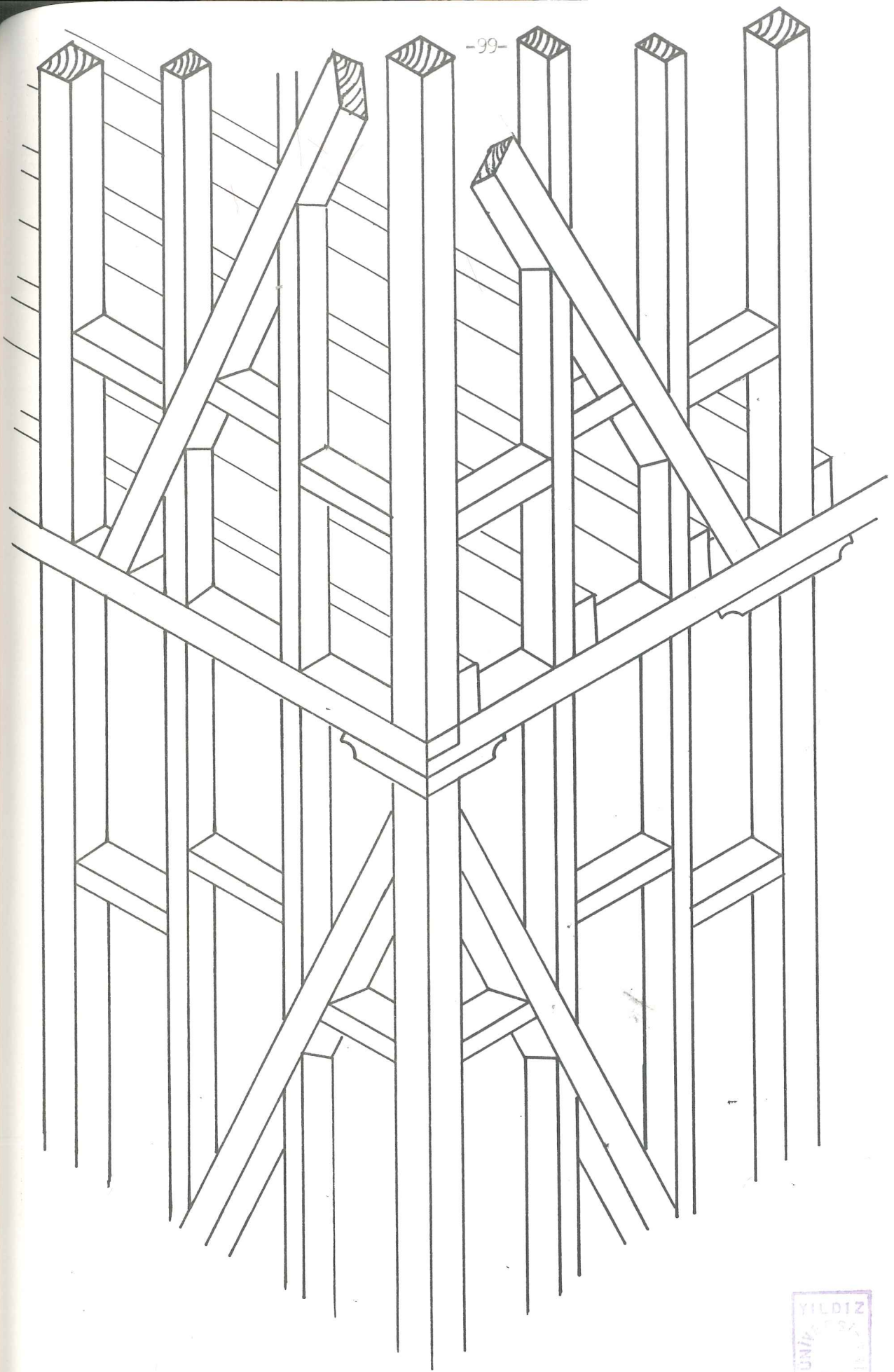
Merdivenler: Merdivenler, katlar arasındaki ilişkiyi sağlayan yolun elemanlarıdır. Bu merdivenler genellikle tek kolludur. Avludan orta kata çıkan merdivenler, avluda başlangıç olarak taş bir sahanlıkla ya da birkaç taş basamakla başlarlar. Merdivenlerin bir yanı taş duvarla, bir yanı da tahta bir perde ile sınırlanıp korkuluk sorunu çözülmüştür. (Resim 92) Bazı evlerde tahta perde kaldırılıp serbest olarak çıkış verilmiştir.

Merdivenler iki limon kirişi arasına oturan riht ve basamaklardan oluşur. (Resim 93) Limon kirişlerinin boyutları $10 \times 13-12 \times 16-5/15$ cm., rihtler $13-18$ cm., Basamak genişlikleri 25-33 cm.dir. Merdivenin eni 100-120 cm. ara-

KARKAS SİSTEM KESİT PERSPEKTİVİ

(Şekil 17)

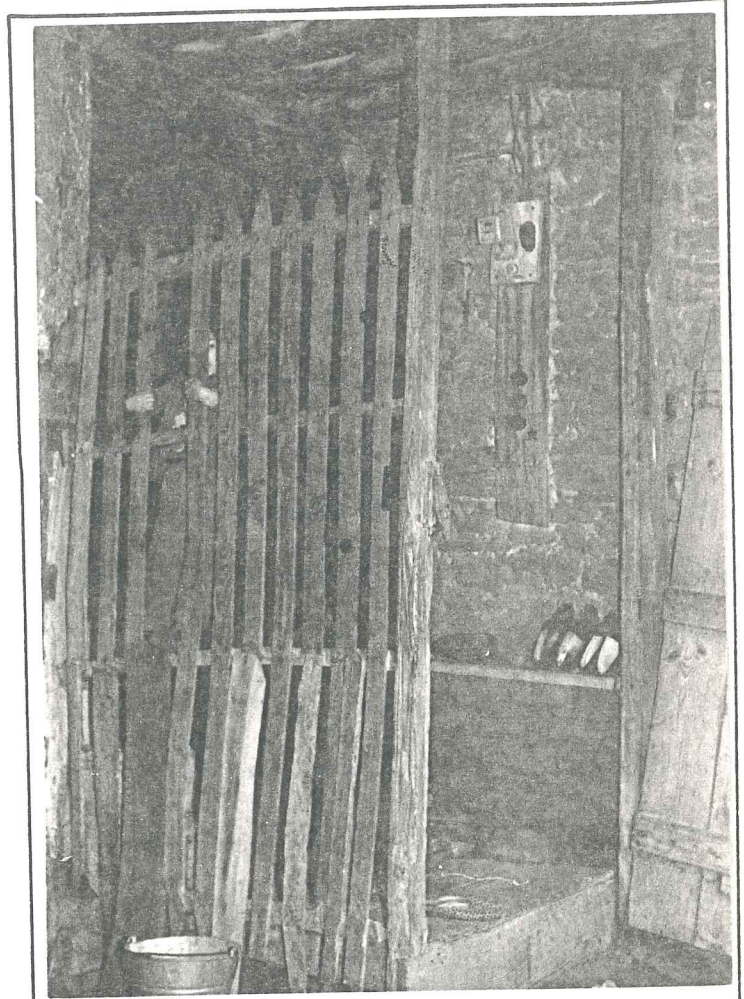
TEK TABANLI AHSAP KARKAS SİSTEM

(Şekil 18)

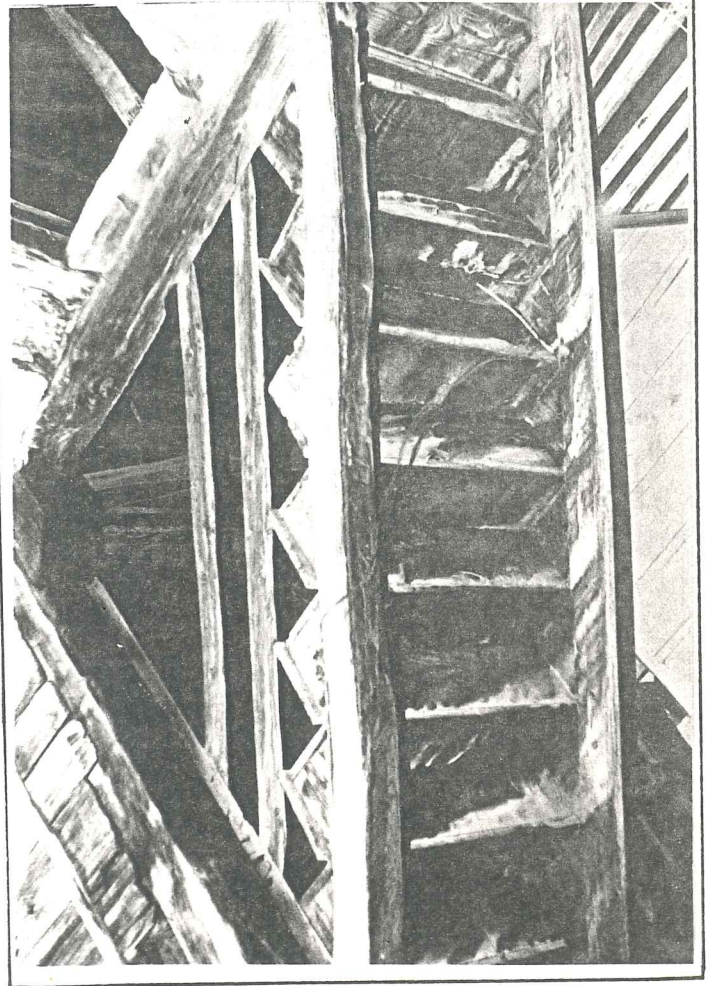

sında deęiřir.

(Resim 92)

(Resim 93)

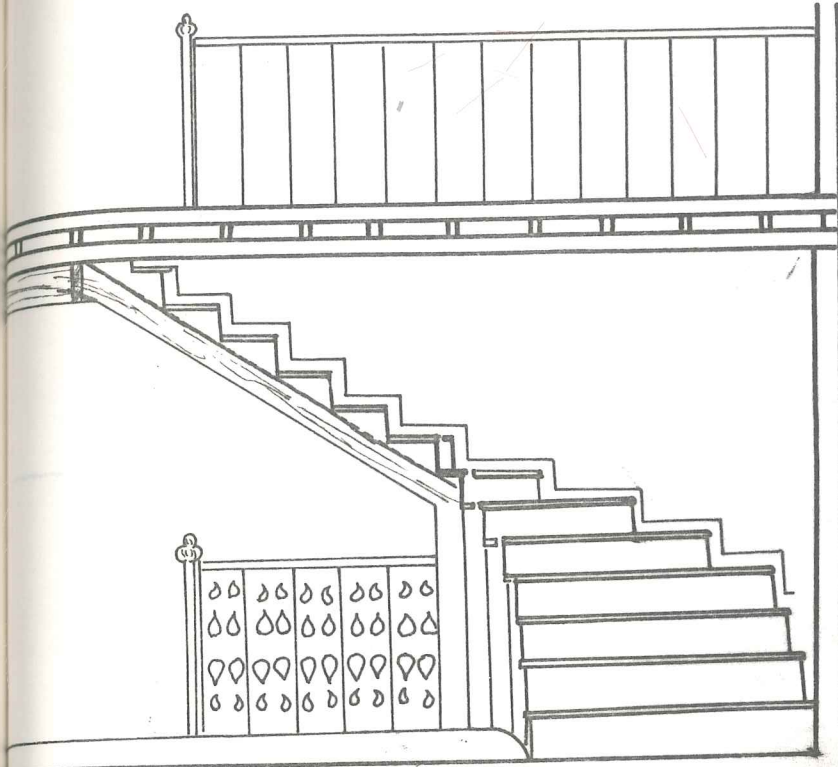
iki limon kirişi arasındaki basamak ve rihtlar birbirlerini öpecek şekilde birleşirler. Bu birleşmeler zamanla açılarak deforme olmuşlardır. Bu birleşme yan yüzeyde üçgen kapak elemanı ile örtülmüştür. (Resim 94)

Basamak-riht ve kapak kalınlıkları da 2-3 cm. arasındadır. Limon kirisleri üst kattaki döşeme kirislerine oturur. (Şekil 19)

Çatılar: Yöre evlerinin çatıları ahşap kırma - beşik oturtma çatı sistemlidir. Mahya ve kirişlerden gelen yükler dikmeler yolu ile temel duvarlarına kadar aktarılır. Eğimleri daha önce Yapı Öğeleri bölümünde belirttiğim gibi % 24 - 28 hatta % 30 lara kadar değişmektedir. Saçaklar da 50 - 80 cm. uzamaktadır. (Şekil 20) Bu tip çatılarda genelde taşıyıcı duvarların arasındaki mesafe 300 - 500 cm. civarındadır. Çatı bağlamasına destek olmayan detaylar da vardır. Aşık ve dikmeler taşıyıcı duvarların üzerlerine oturmuşlardır. Bu sistemde çift gergi kullanılmamış, orta dikme merteklere tek gergi sistemi ile bağlanmıştır. (Resim 95) Sağa sola savrulmaya karşı da yan destek elemanları kullanılmıştır. Birakma kirişlerinde de çift gergi sistemi yerine tek kiriş kullanılmıştır. Kullanılan tüm malzemeler doğal olarak mevcut biçimleri ile işleme sokulmuştur. (Resim 96) Panı elemanlar el ile yontularak düzeltilmiş, fakat hiç bir zaman makinelerde biçilmiş malzeme kullanılmamıştır. Burada mertekler oldukça kalındır. Aralarındaki mesafe de 100 - 150 cm. yi bulur. Merteklerin üzerlerinde kiremit altı tahtalarına çemim hazırlayan kadronlar bulunur. Bunlar 40 cm. da bir yerleştirilmiştir. (Resim 97) Bunların birbirlerine tespit şekilleri üst üste bindirme yolu ile olmuştur. Kiremit altı kaplamaları da 25 - 35 cm. arasında değişen genişlik ve 2 - 3 cm. kalınlıktadır.

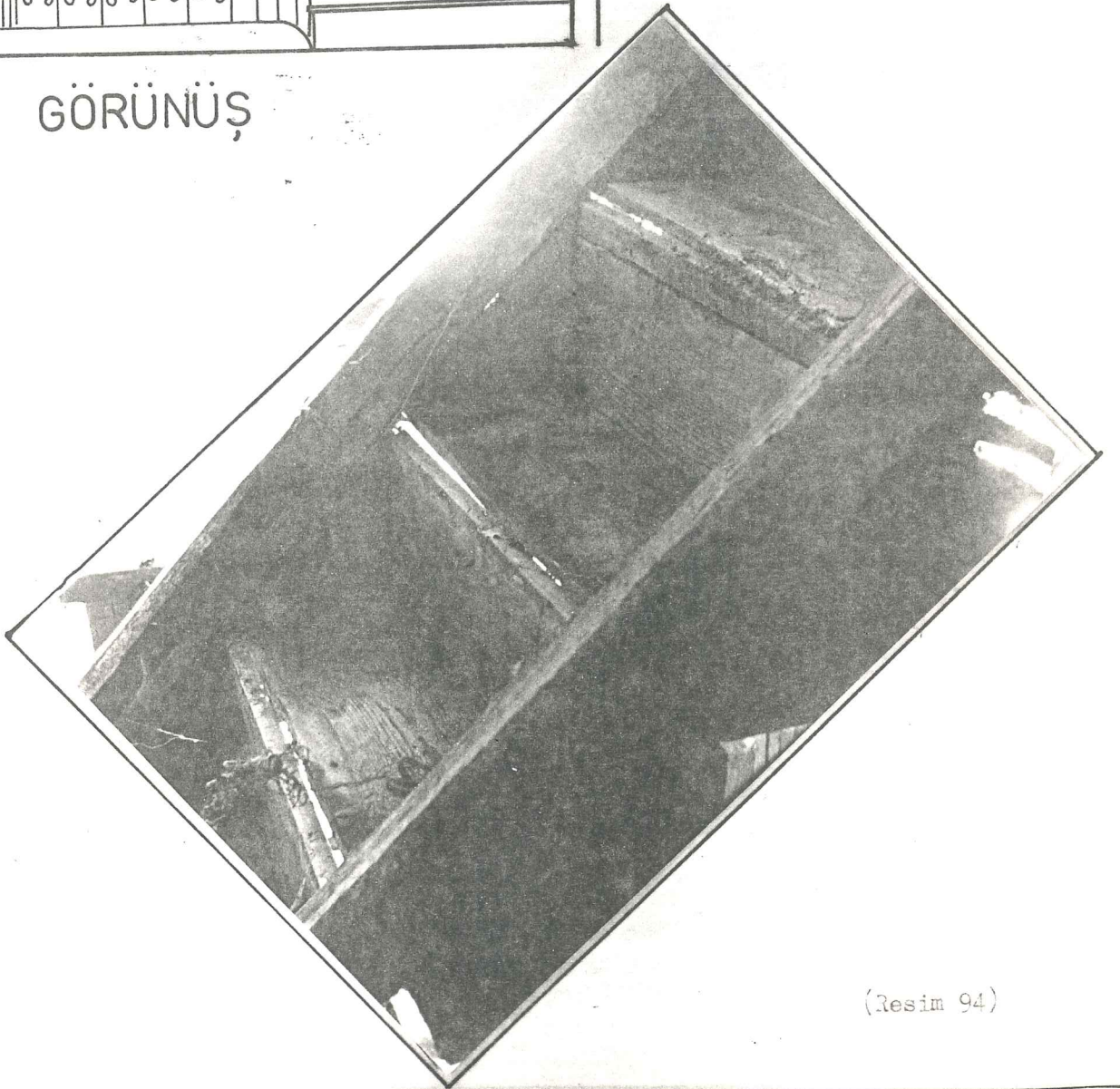
Çatılarda da yine elemanların birbirlerine tespitleri döşeme çivileriyle yapılmıştır.

Mahya dikmelerinden uzanan destek elemanları çatının kırma kirislerinden mertekleri yokalar. (Resim 98) Bu dikmeler taşıyıcı duvar üzerindeki kiriş-

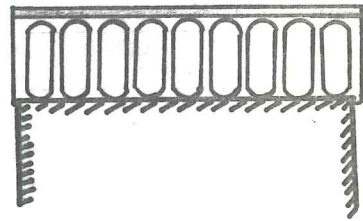
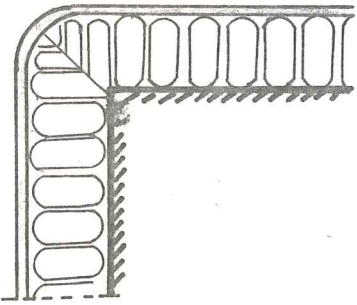
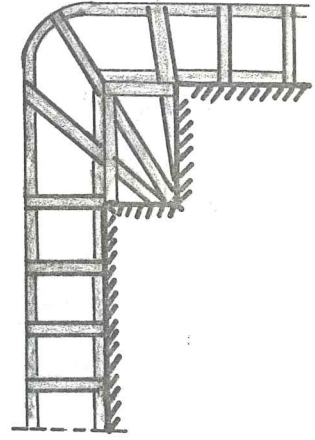
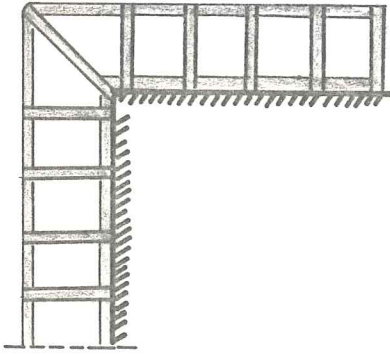
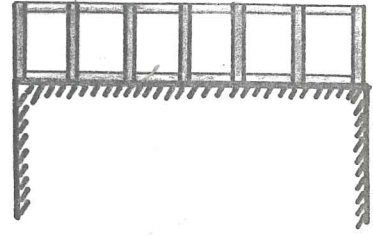
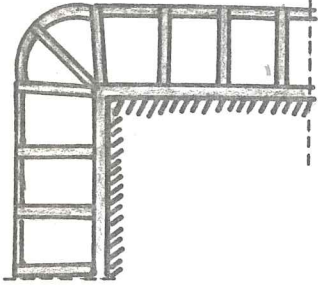
(Şekil 19)

GÖRÜNÜŞ

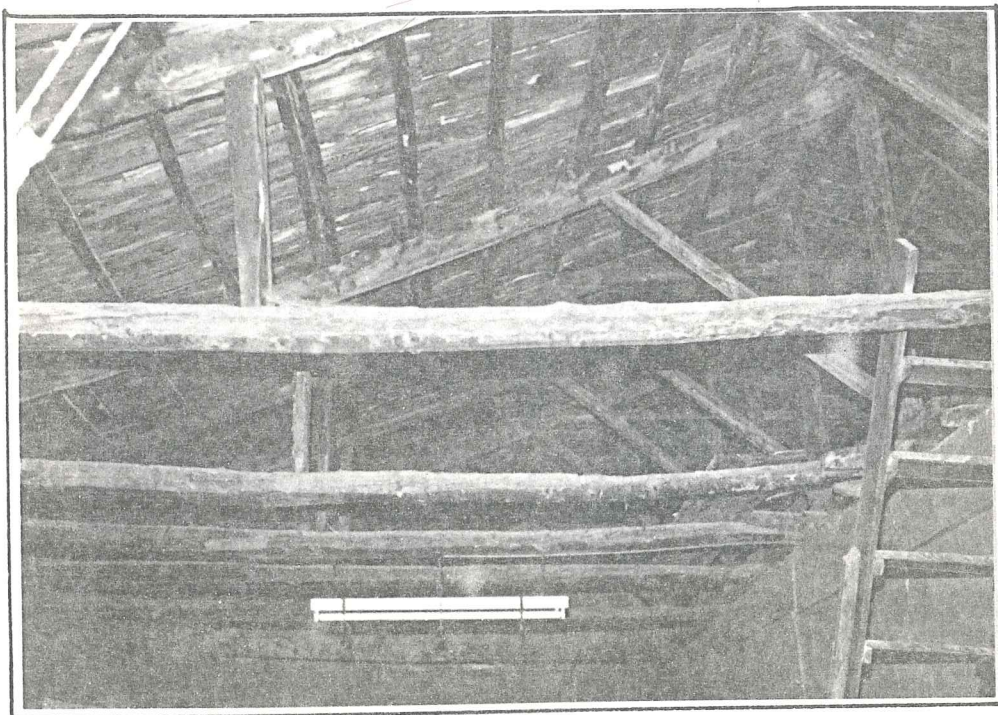

(Resim 94)

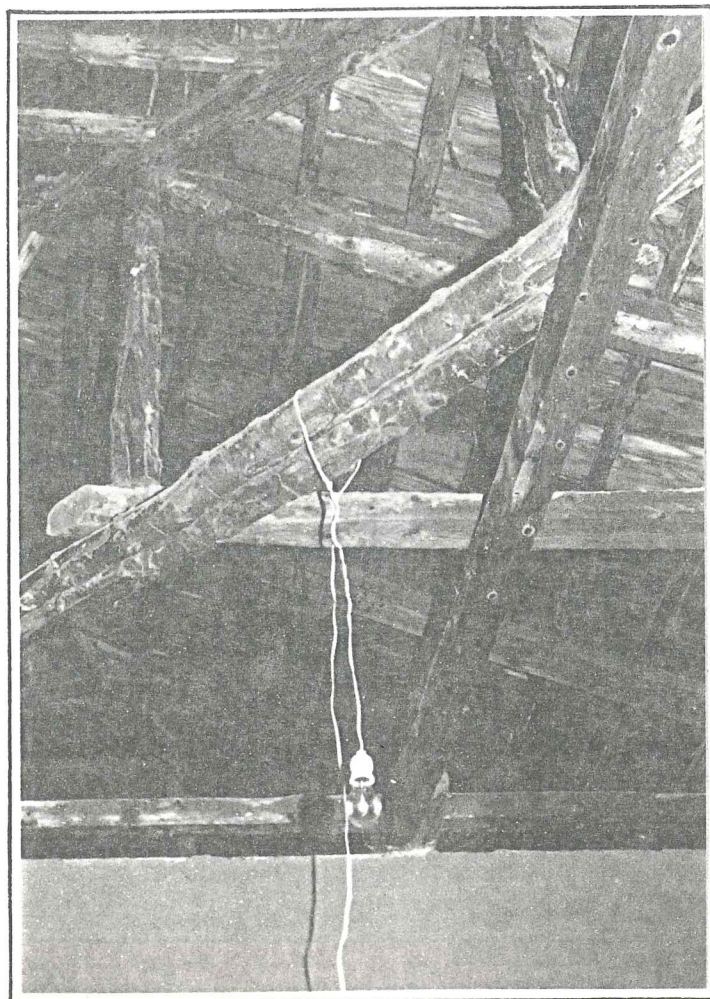
ÇATI SAÇAK ÇEŞİTLERİ

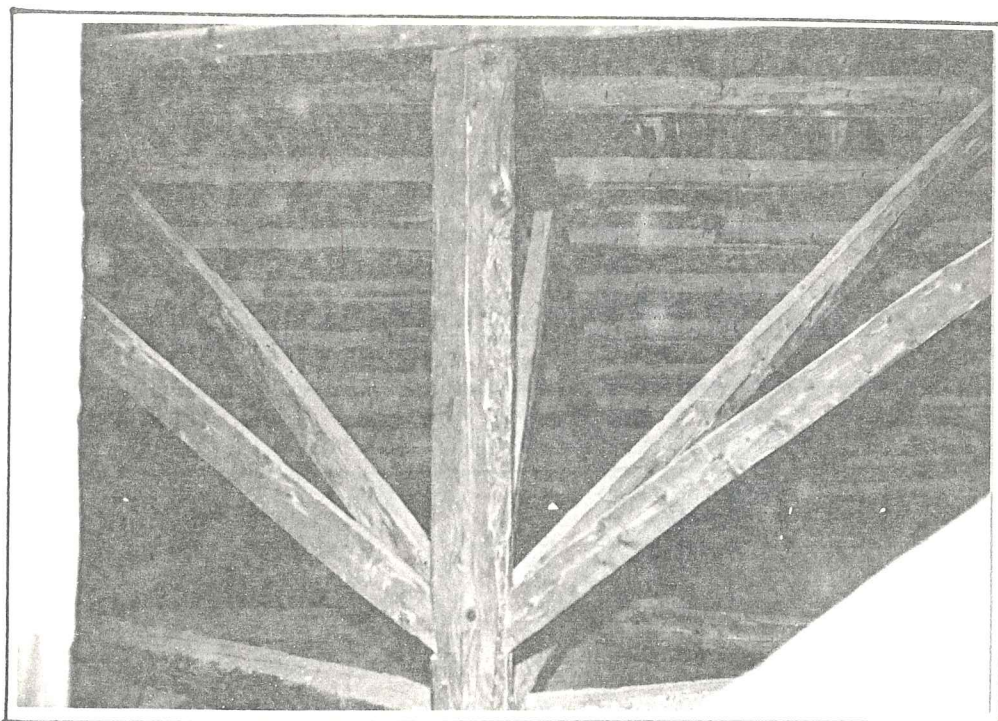
(Şekil 20)

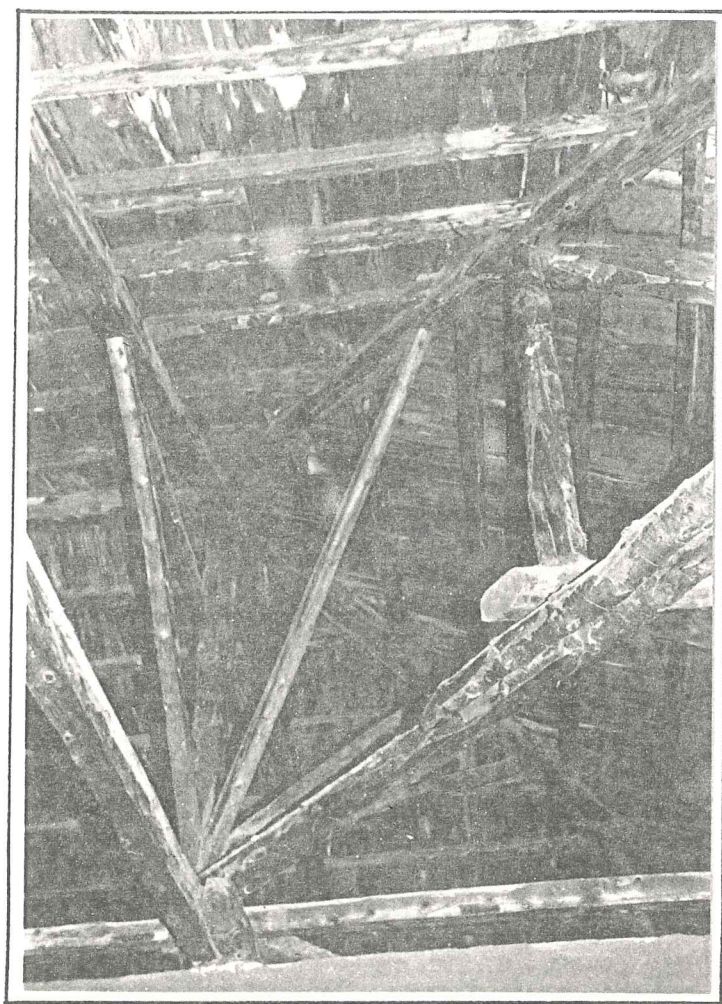
(Resim 95)

(Resim 96)

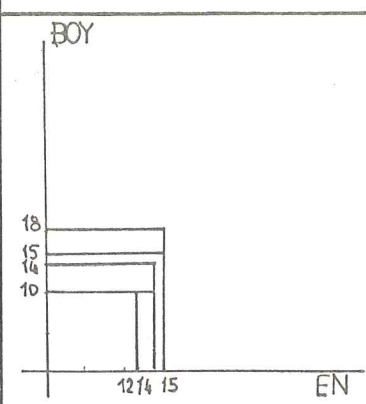
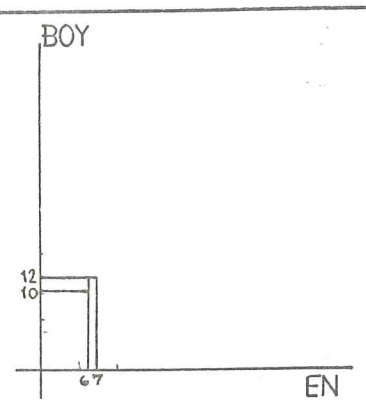
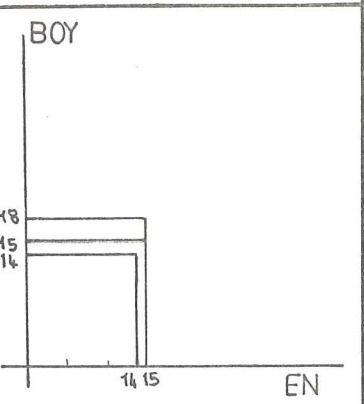
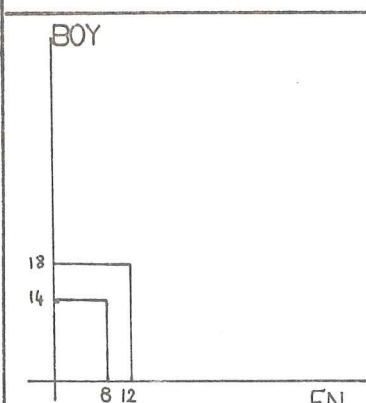
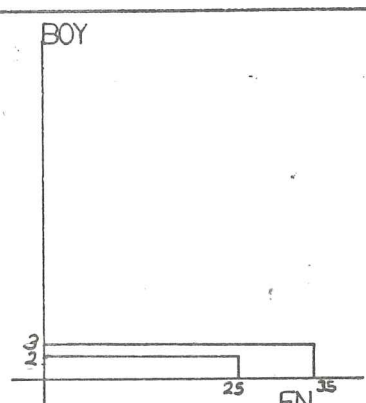
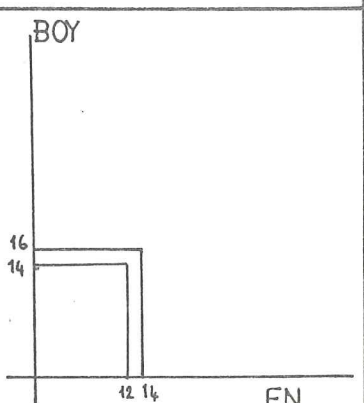
(Resim 97)

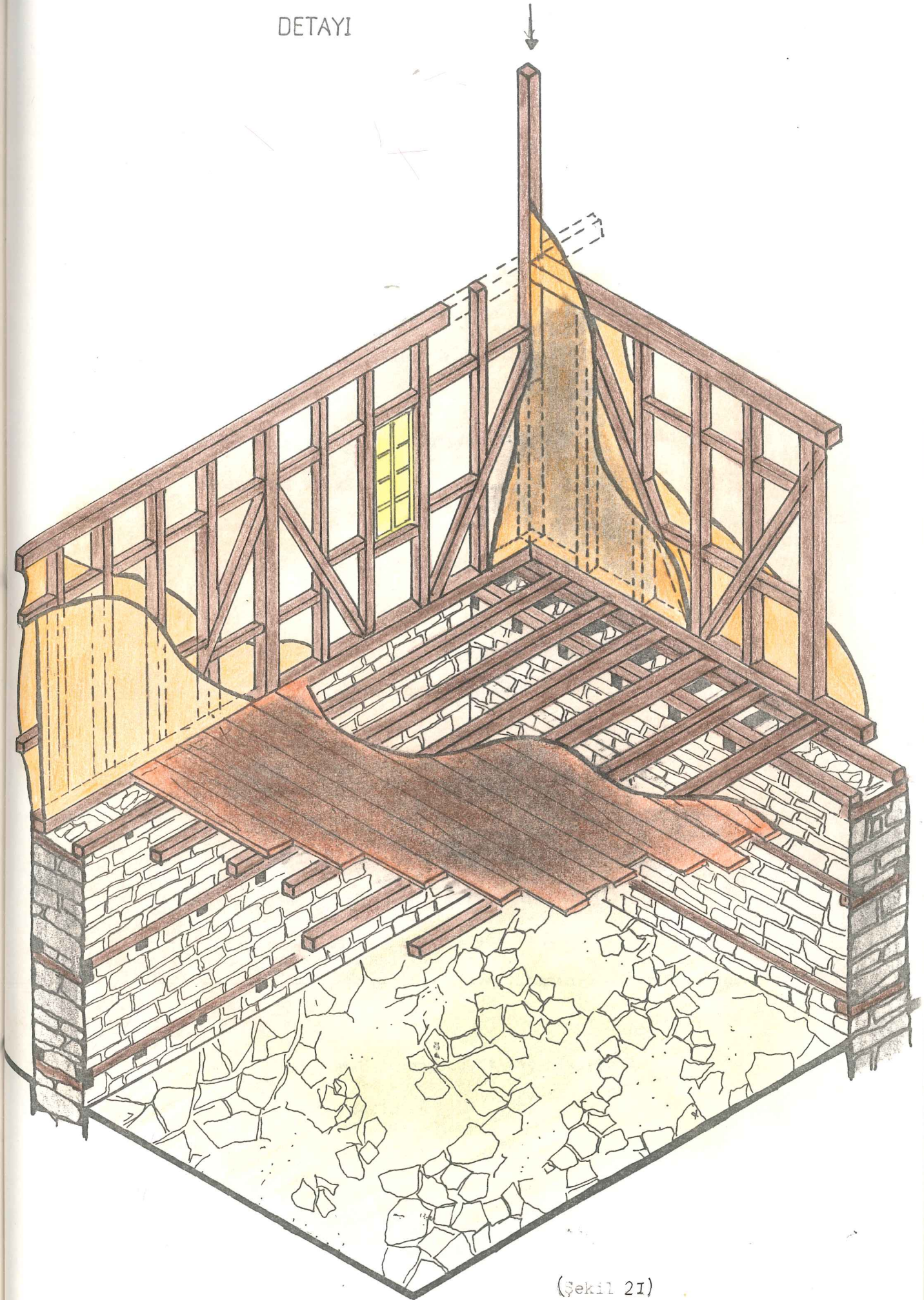
(Resim 98)

lere oturarak yükü duvara verirler. Duvarlar da aynı şekilde yükü temele iletirler.

ÇATI ELEMANLARININ BOYUTU

DİKME	GÖĞÜSLEME	BAĞ KIRIŞI
 <p>BOY</p> <p>18 15 14 10</p> <p>12 14 15</p> <p>EN</p>	 <p>BOY</p> <p>12 10</p> <p>6 7</p> <p>EN</p>	 <p>BOY</p> <p>18 15 14</p> <p>14 15</p> <p>EN</p>
MERTEK	KAPLAMA	AŞIK
 <p>BOY</p> <p>18 14</p> <p>8 12</p> <p>EN</p>	 <p>BOY</p> <p>16 15</p> <p>25 35</p> <p>EN</p>	 <p>BOY</p> <p>16 14</p> <p>42 44</p> <p>EN</p>

DETAYI

(Şekil 21)

Ahşap karkas yapı sistemleri: Evlerin zemin katının üstündeki bölüm ahşap çatki yöntemi ile kurulmuştur. Bu sistem için genelde kestane-meşe seçilmiştir. Ana dikmeler iké köşe dikmeler, ara dikmelere oranla daha kalındır. Bu dikmeler bazı yapılarda başlıklara dayanır. Pencereilerin iki yanında dikmeler bulunur. Ana dikmeler arasında payandalar vardır. Bu elemanların tabana oturduğu uçlarında kertmeler vardır. Dikmelerin arasına yatayda kuşaklar gelmektedir. Pencere boşluklarının alt ve üstleri aynı sistemdedir. (Şekil 21) Çatki aruları kerpiç - taş ile doldurulmuştur.

Çıkmalar alttan eliböğründelerle taşınarak zemine yükünü alttaki hatıl ve dikmelerle aktarır.

Ahşap karkas yapı sisteminde dış cephede ahşap kaplama kullanılmamıştır. Dış cephede çamur saman karışımı sıva kullanılmış, bazı yüzeyler çıplak bırakılmıştır.

Döşeme kirişleri 35 - 50 cm. de bir kullanılmış, köşelerde bu detaylar çeşitli şekillerde çözümlenmiştir. (Şekil 22)

Döşemelerde en yalın yöntem: Bir yanda tek taban diğer yanda çift tabanlı sistemdir. (Şekil 23)

Cumalıkıvık'ta kullanılan ahşap karkas sistem çeşitleri:

a - Tek tabanlı ahşap karkas sistemi

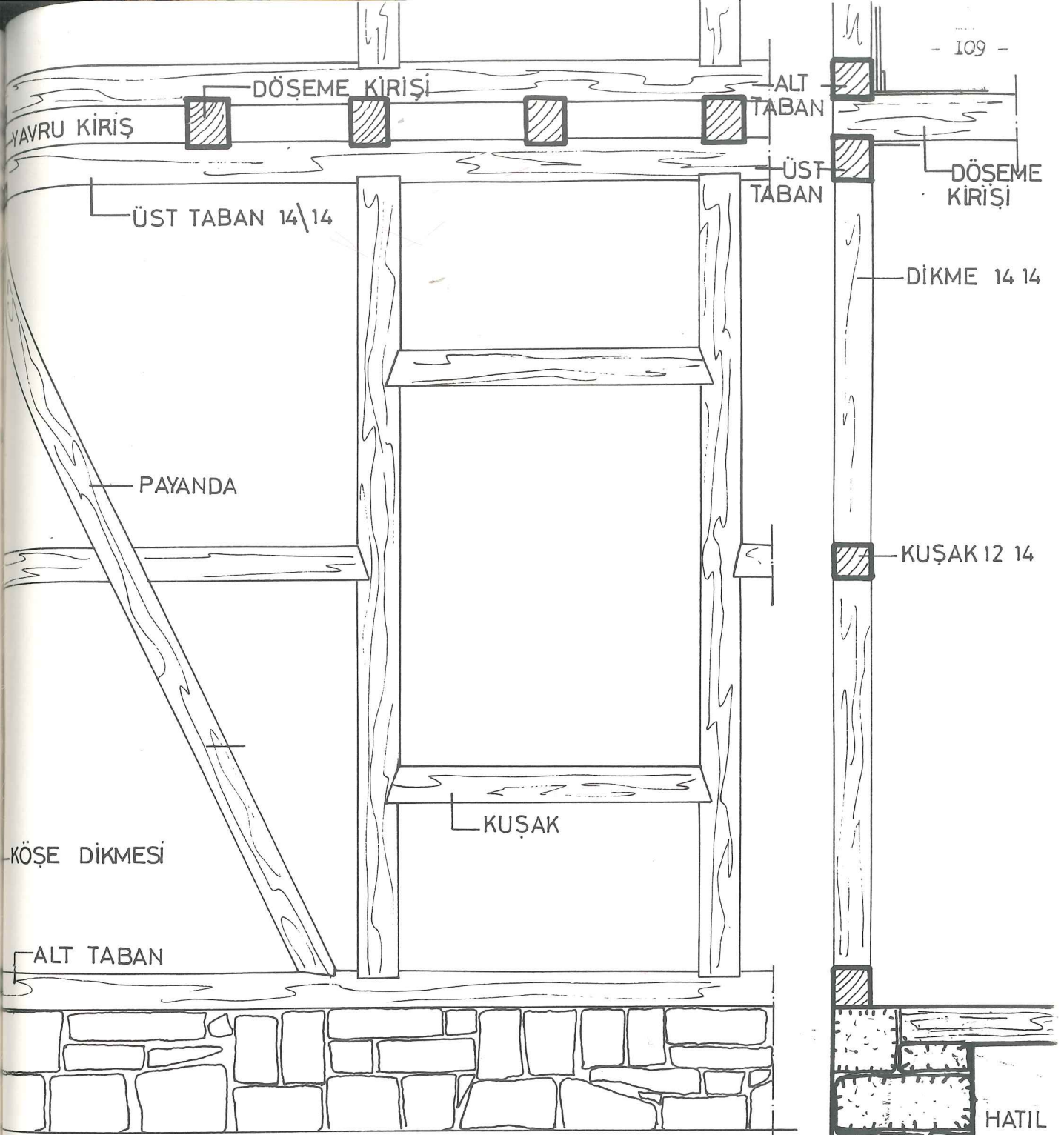
b - Çift tabanlı ahşap karkas sistemi

c - Konsol çift tabanlı ahşap karkas sistemi

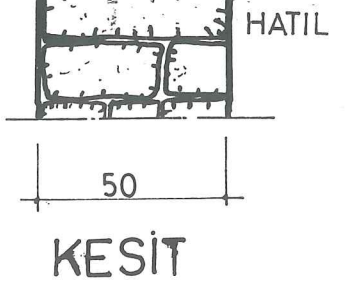
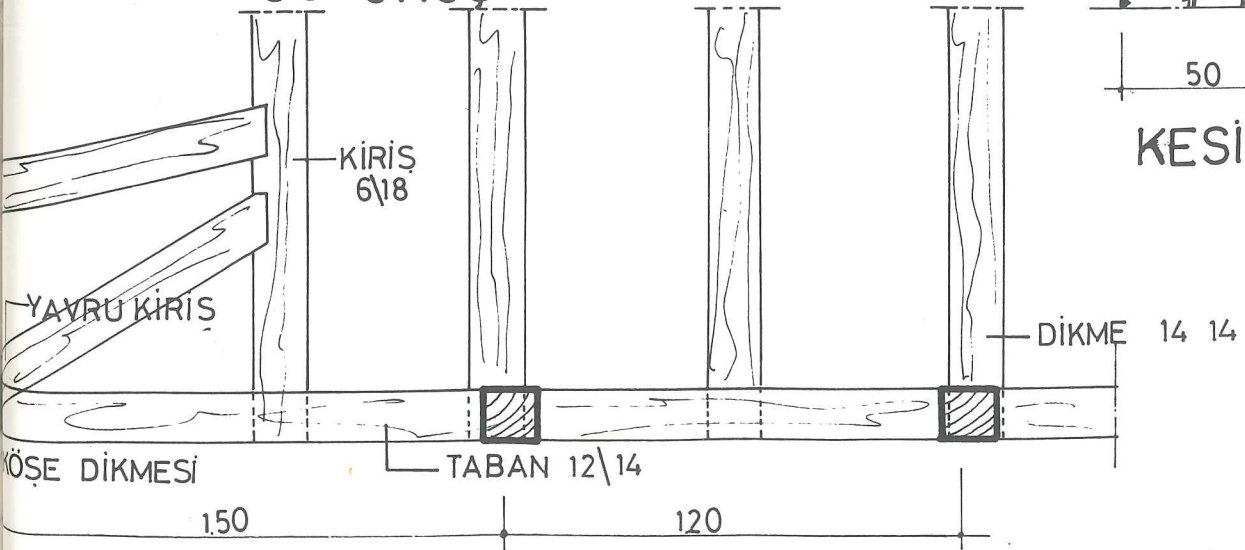
a - Pay anda, köşe dikmesi ve tabanın oluşturduğu üçgen, sistemin rijiditesini sağlar.

b - Bu sistem bir yönde çift tabanlı ve her iki yönde çift tabanlı olmak üzere iki çeşittir. (Şekil 24)

c - Bu sistemde döşeme kirişleri dikme taksimatına tabi değildir. Yani kirişler dikmelerle ilişkili olarak düzenlenmemiştir. (Şekil 25,26) Çıkmayı taşıyan üst tabanın yükü, destekler vasıtası ile esas dikmelere iletilmektedir. (Şekil 27)

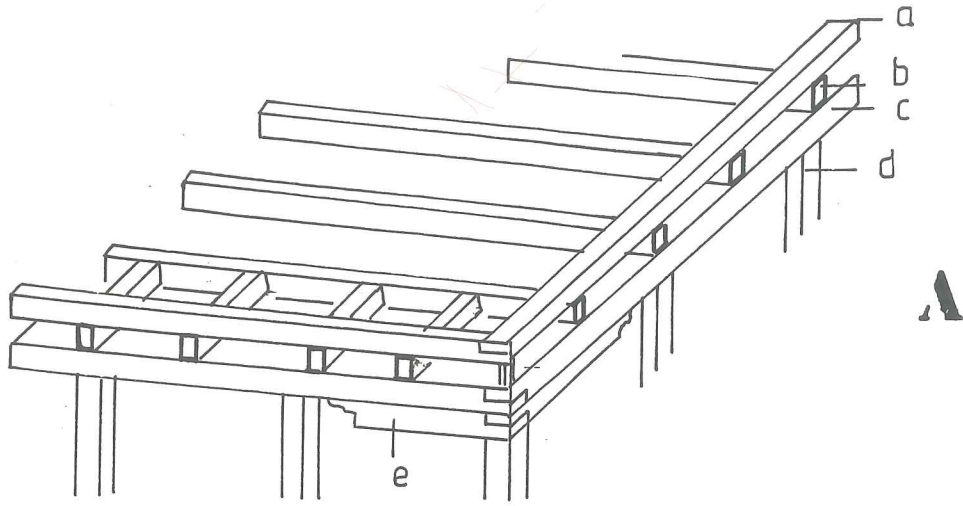

GÖRÜNÜŞ

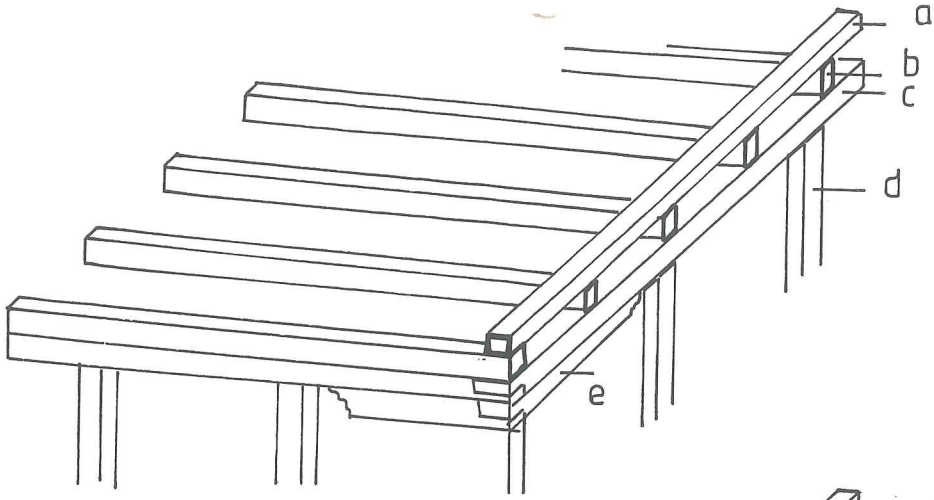

PLAN ÖLÇEK=1/20

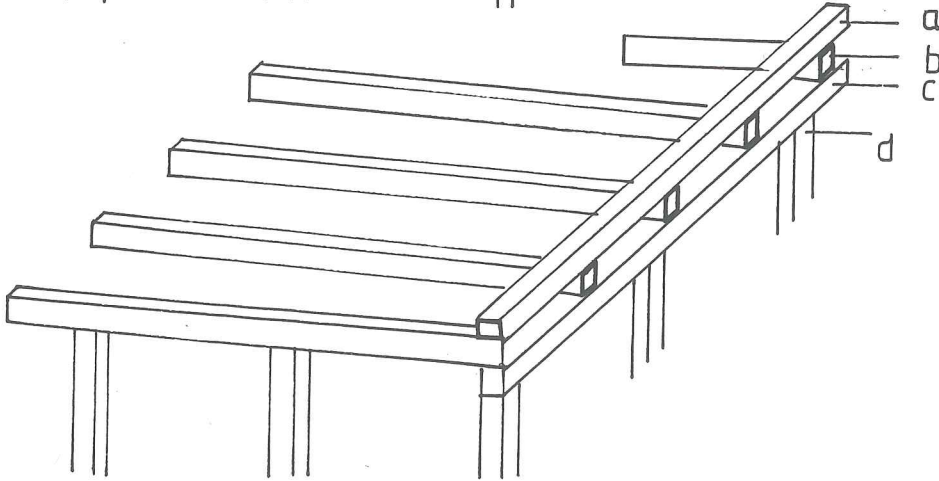
(Şekil 22)

A

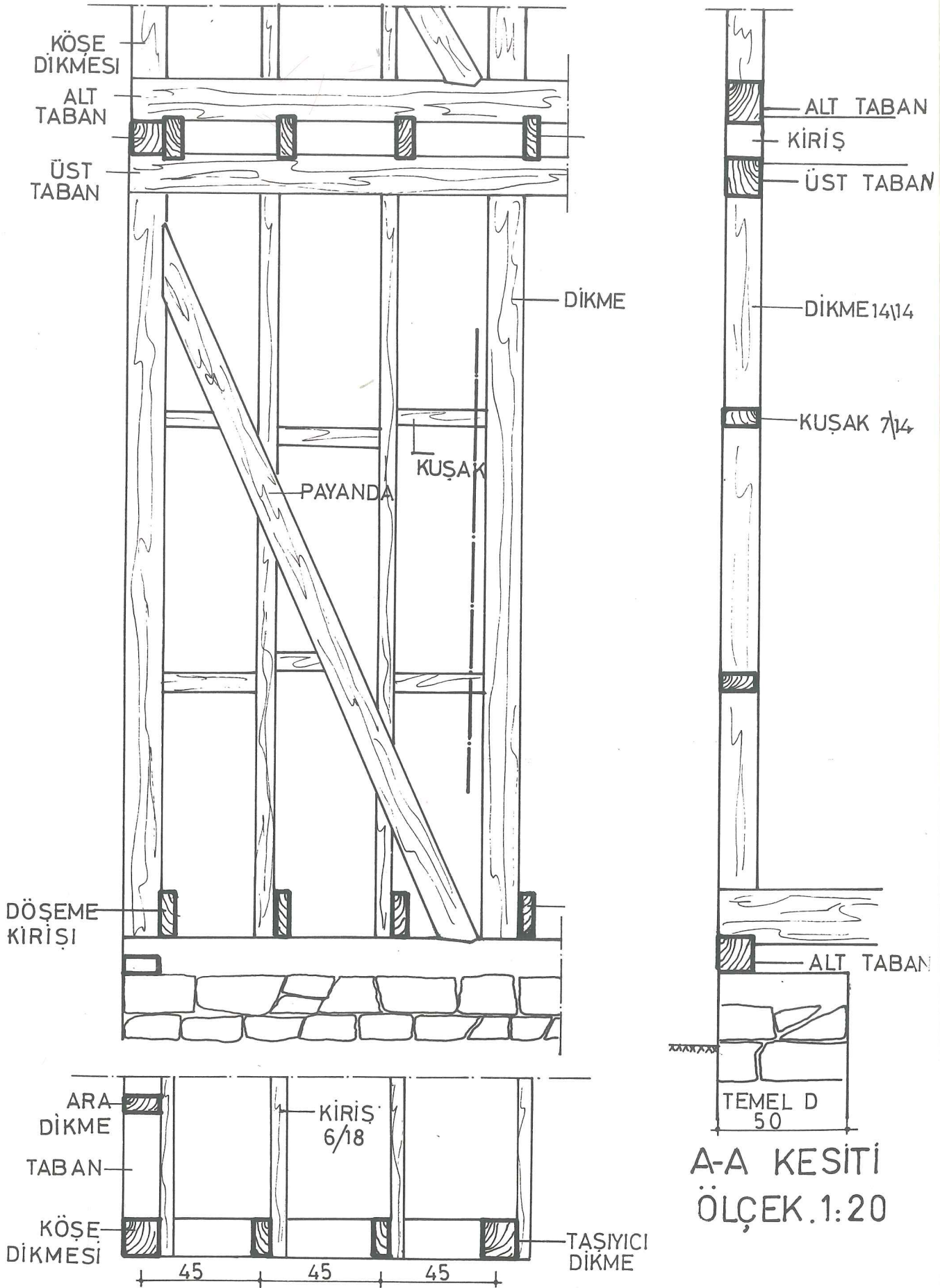
B

C

- a üst taban
- b döşeme kirişi
- c alt taban
- d ana dikme
- e başlık

(Şekil 23)

PLAN ÖLÇEK: 1:20

(Şekil 24)

KERPIC
SIVA
SINIRI

DIKME 14\14

İÇ KAPLAMA-SIVA
SATHI

ALT TABAN 12\14

KIRIŞ 8\24

TAVAN
KAPLAMA SATHI

DIKME
14\14

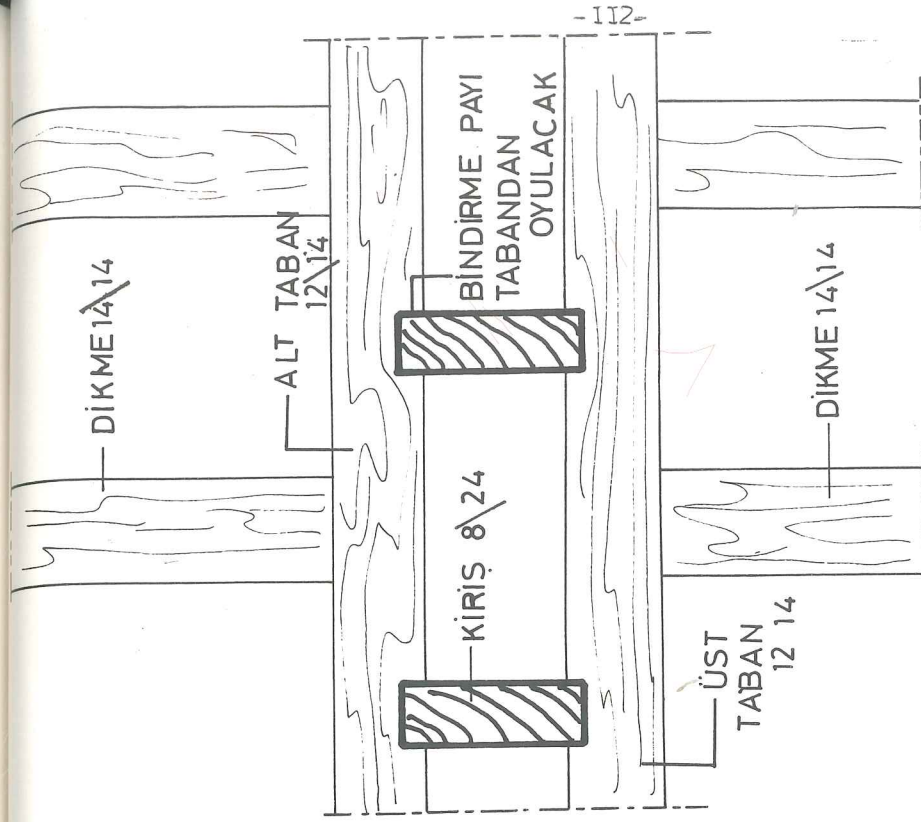
İÇ KAPLAMA
SATHI

KIRIŞ 8\24

DIKME 14\14

ALT TABAN 12\14

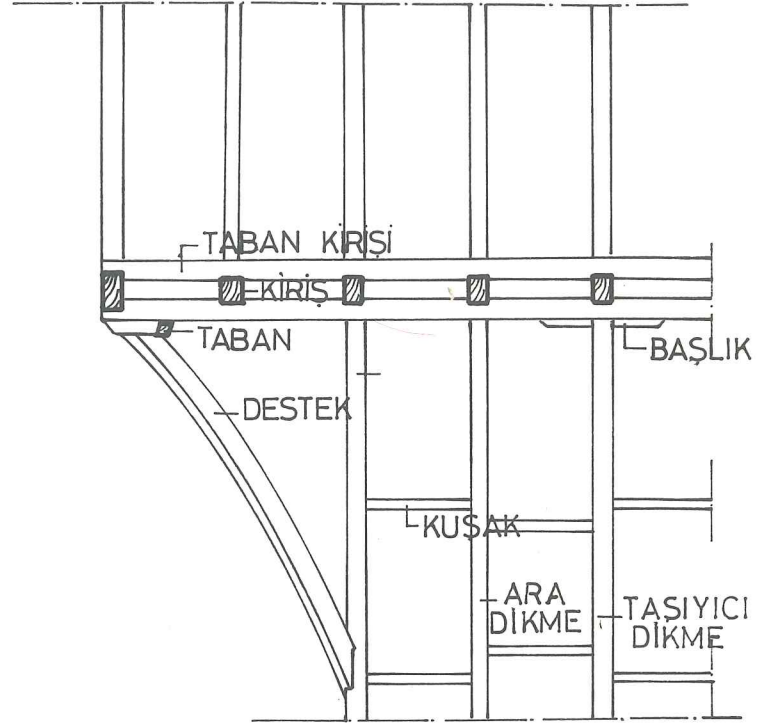
B.B KESİTİ

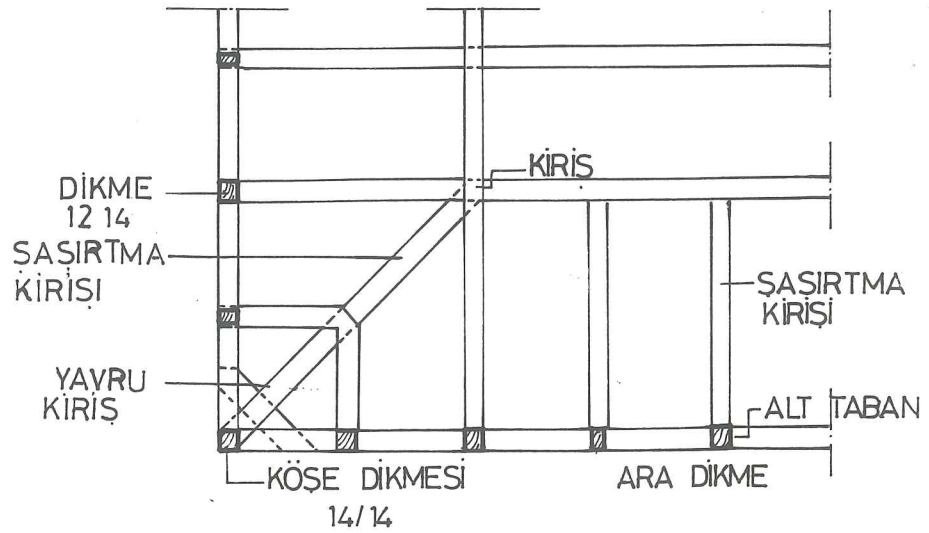
A.A KESİTİ ÖLÇEK=1/10

(Şekil 25)

PLAN ÖLÇEK 1/20

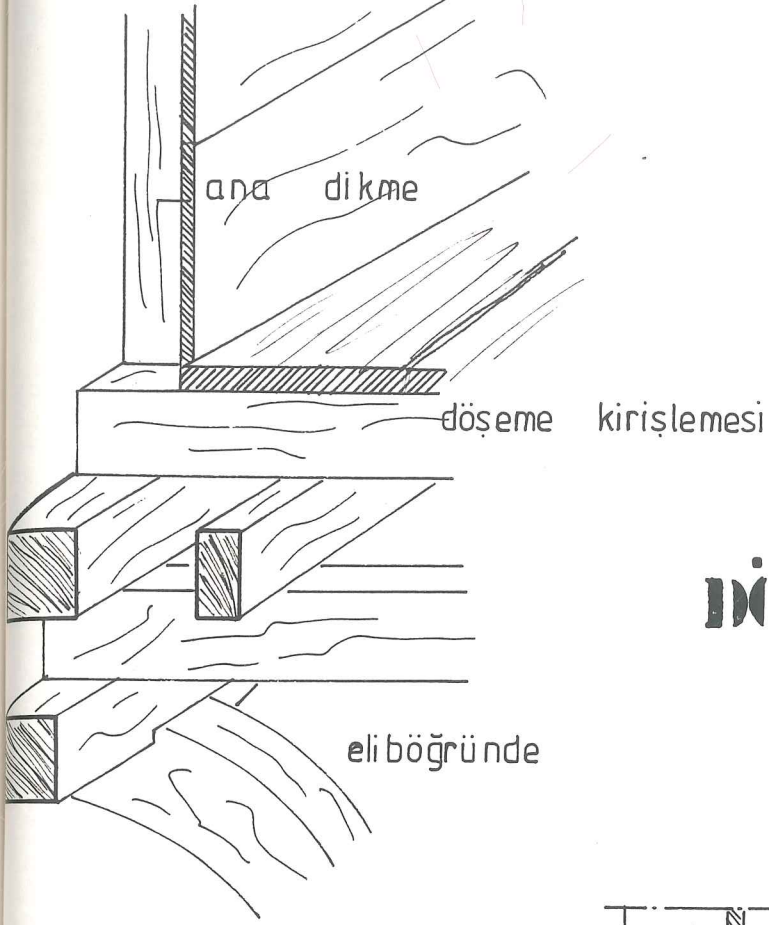

KESIT_GÖRÜNÜŞ

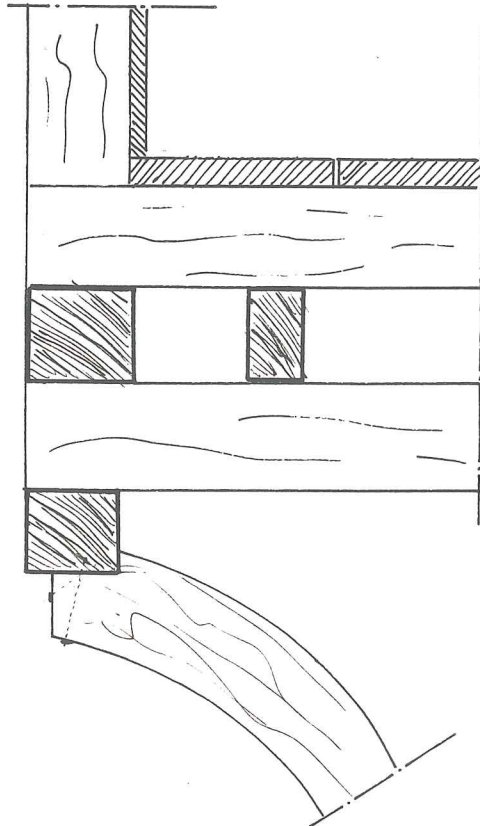
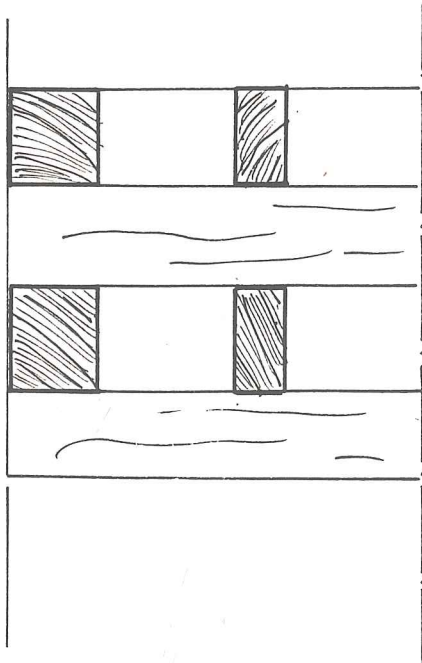

PLAN

(Şekil 26)

DÖŞEME DUVAR İLİŞKİSİ

(Şekil 27)

B E L G E - I

1685 yılında Vakıf Müfettişi Es Seyyid 'ül Mevlevi kızlar ağasına bağlı, Bursa'daki Sultan Orhan Vakıflarının yazım ve denetimi sırasında, Orhan Vakfiyesinden, Cumalıkızık köyü toprağında bulunan Balıklı Vadisine geldi. Kırkpınar'lardan gelen suyun paylaşımı konusunda Cumalıkızık ve Fidyekızık Köyleri arasındaki anlaşmazlığın çözümü için tarafları dinledi, çevre "Kızık Köyleri"nden hazır bulunan tanıkları dinledi, Padişah fermanını dikkate alarak kararını verdi, mişrını bastı.⁽⁶⁾

Vakıf zabtından (Belge I)

Vakıf Müfettişinin 1685 yılında tuttuğu zabta göre köy halkının şikayeti şöyle olmuştur: "Uludağ'da bulunan Kırkpınar adlı yerden işbu Balıklı adlı vadiye akan suyun dağ tarafındaki kaynağından doğu tarafı Cumalıkızık ve batı tarafı Fidyekızığı adlı köyler toprağı olup, doğu taraftaki kaynağından çıkışından sonra tamamen köyümüz arazisinde işbu Balıklı adlı vadide akıp, yaz günlerinde eski günlerdenberi yarısı ile bizim bahçelerimiz ve bostanlarımız ve tarlalarımız sulanıp, diğer yarısı ile Fidyekızık halkının bostanları sulanıp, Anılan Sultan Orhan Vakfına adigeçen su sebebiyle senede onbeş bin akçe kadar bostanların öşrü ödenirken ve kış günlerinde çoğu arazimizi tahrip edip, diyetini ödemek bize isabet eder iken, elimizde paylaşmaya dair şer'i mahkeme kararı ve padişah fermanı var iken, Fidyekızık Köyü halkı eski adete muhalif olup, paylaşmaya razı olmayıp, adı geçen suyu yaz günlerinde mistakilen zapt edip, Vakfımız ve köyümüz halkına çokça zarar ederler. Hecut durum etraftaki köyler halkından öğrenilir ve kararları yazılmak istegimizdir."⁽⁷⁾

Cumalıkızık Köyü'nün halen Gürsu Köyü ile su anlaşmazlığı bulunmaktadır. Bu kez bu dava şer'i mahkemede değil de Bursa mahkemelerinde devam

BELGE - III

Salmeneden alman (Belge III)

۱۶۳		ولایتک تقسیمات ملکیہ سی		[ج]
ملاحظات	حوی اولدقاری تاناہ	مربوط اولدقاری قضا	مربوط اولدقاری نواحی	تقسیمت وقرانک اسامیی
	۴۵	بروسہ	.	حمازلر
	۲۶	کونان	.	حمازلر جای
	.	.	اطرافشهر	حمازلر
	۱۱	.	سینجانلو	حمازلر
	.	.	کولپازاری	حمازلر
	.	عشاق	.	حمازلر طاملری
	۸۷	.	ویرانجلیک	حمازلر
	۸۹	اطرانوس	.	حمازلر کونی
	۴۸	بروسہ	.	حمازلر یکجه سی
	۱۴	بالیکسری	.	حمازلر آلاکی
	۲۶۳	بولوادین	.	جدید
	۵۳	»	.	جدید
	۱۰۰	بیله جک	.	جدید
	۱۲۵	صندرغی	.	جدید
	۳۳	یکشهر	.	جدید
	۱۱۴۶	.	مرکز ناحیه	جدید
	۷۴	.	ازنیق	جدید
	۱۷۹	.	فرط	جدید
	۳۷	.	کبسود	جدید
	.	میخالیدج	.	جدید چقاروز
	۲۹	.	آتونطاش	جدید اصلحانلر
	۲۷۶	.	یکجه	جراح
	۱۸	.	کولپازاری	جراح
	۲۸	اطرانوس	.	جلیلر
	۲۴	عشاق	.	جکودده
	۲۶	قره حصار	.	جمعه
	۱۶	.	خانبارچین	جمعه
	۴۷	بیله جک	.	جمعه
	۱۵۸	بروسہ	.	جمعه لی قزریق
	۳۴	صندرغی	.	چیندا

ULAHAZAT		VILAYET	TAKSİMAT	MÜLKİYESİ
YERİ OLDUKLARI KAZA NO.	BAGLI OLDUKLARI KAZA	BAGLI OLDUKLARI NAHİYE	MİSBET VE FERA NİN İSİMLERİ	
1	45	BURSA	CANBAZLAR	
2	26	GÖNEN	CANBAZLAY	CANBAZLAY
3	—	GÖNEN	ETRAŞEHİR	CANDAR
4	11	GÖNEN	SİNCANLI	CANKU
5	—	GÖNEN	GÖLPAZARI	CANSIZLAR
6	—	USAK	GÖLPAZARI	CABARATEMLERİ
7	87	USAK	VİRANCIK	CEBRAİL
8	89	ETRANUS	VİRANCIK	CEBELKUNİ
9	48	BURSA	VİRANCIK	CEBELYENİCESİ
10	14	BALIKESİR	VİRANCIK	CEBHANELEK ALANI
11	263	BOLVADİN	VİRANCIK	CE DİD
12	53	BOLVADİN	VİRANCIK	CE DİD
13	100	BİLECİK	VİRANCIK	CE DİD
14	125	SINDIRGİÇ	VİRANCIK	CE DİD
15	—	YENİŞEHİR	MERKEZ NAHİYE	CE DİD
16	1146	SINDIRGİÇ	MERKEZ N.	CE DİD
17	74	SINDIRGİÇ	İZNİK	CE DİD
18	179	SINDIRGİÇ	FERT	CE DİD
19	37	SINDIRGİÇ	KİBSUD	CE DİD ÇAKARUZ
20		MİHALİÇ	KİBSUD	CANTALIK
21	29	MİHALİÇ	ALTINTAŞ	CE DİD İSLAHANLAR
22	276	MİHALİÇ	YENİCE	CE RAH
23	18	MİHALİÇ	GÖLPAZARI	CAFERLER
24	28	ETRANOS	GÖLPAZARI	CELEBLER
25	24	USAK	GÖLPAZARI	CEKERDEDE
26	26	KARAHİSAR (AFYON)	GÖLPAZARI	CE MAH
27	16	KARAHİSAR	HANBAR ÇİN	CE MAH
28	47	BİLECİK	HANBAR ÇİN	CE MAHLAR
29	158	BURSA	HANBAR ÇİN	CE MALİKİZİK
30	34	SINDIRGİÇ	HANBAR ÇİN	CE NİDA

CUMALIKIZIK KÖYÜ NOTLARI

- Cumalıkızık Köyü'nü 1970 de Tofaş'ta çalışan İtalyanlar ziyaret edip fotoğraf çekmişler. 1948 yılında İTÜ mezunu İsmet Belediye başkanı rahmetli Leyla Atakan hanım köye gelip, Paşa babasının olanaklarını kullanarak helikopterle resimler çekmiştir. (9)

- Köyün üst tarafından Uludağ'ın birdenbire dikleştiği yer İhlamurcu mevki. Burada Bizans kalıntıları var. Altın arama amacı ile 1969 yılında şahıs tarafından kazma kürekle kazı yapılmış. Köylüler kazı yapılan bu yer hakkında çeşitli şeyler söylemektedirler. Bunlardan birisi Hıdırellez zamanı sabah ezanından evvel bu mevkiye giden biri hiç konuşmadan durabilirse altınlar yere seriliyormuş. Konuşulursa altınlar yok oluyormuş. Şimdiye kadar hiç kimse altınları görünce konuşmadan duramamış şeklinde bir söylentidir.

- Köy arazisi üzerinde tatil günlerinde Bursalılar tarafından yapılan piknik yapılan yerler dışında Karapınar, tatlı su balığı tesisleri ve gazinoları Cumalıkızık arazisi üzerindedir. Burada köye ait bir gazino vardır. Bu gazinolar, her yıl ihaleye verilmektedir.

- Köy içinde 1965 de kumar yasaklanmıştır. Yalnız yılbaşı akşamları serbesttir.

- Kışın köyde en önemli uğraşı Uludağ'da yapılan domuz ve ayı avıdır.

- Köyde üç bakkal, bir berber, bir cami, üç kahve, bir hamam, altı derslikli bir ilkokul ve iki öğretmen lojmanı vardır.

- Köyde genç kızlar evde ev ve el işi yaparlar. Teyp, radyo dinlerler ve anneleriyle oturmaya giderler.

- İhtiyarlar heyetince köy dışlarında silah atmak yasaklanmıştır.

- Ahmet Alkan adlı bir Cumalıkızıklı köylü evinin tamirata için Orman Müdürlüğünden kereste almak istemiş. Orman Müdürlüğündeki ilgili kişinin

tenel atın, subasman seviyesine çikin, ondan sonra müracaat edin cevabı oldukça düşündürücü ve önemli bir not olarak karşınıza çıkar. (10)

- Köye en büyük selin 1933 yılında sokaktaki at arabalarını sürüklediği ve yer yer tahribat yaptığı öylesine bir selin alt katları taş duvar olmayan bir köyü tamamen yıkabileceği köylüler tarafından söylenmiştir.

- Cumalıkızık Köyü'nden hareket eden atlı ve arabalı iki kişiden Uludağ'a atla hareket eden biri daha çabuk çıkmaktadır. Köyden Uludağ, yaya yolu ile 5 kilometre, karayolu ile ise 58 kilometredir.

V - SONUÇ

Cumalıkızık evleri, Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan günümüze Türk toplumunun geçmişini, kültürünü, ekonomisini, yaşama biçimini ve teknolojisini yansıtırılar.

Cumalıkızık, coğrafi konumu ve ulaşımın sınırlı olması nedeni ile geleneksel yaşantısını ve yapılarını diğer bölgelere oranla daha iyi koruyabilmiş, hemen hemen pek bozulmadan günümüze dok gelmeyi başarmıştır. Kapalı ekonomisi, rahat üretimi ve nüfus patlamasının olmaması sayesinde de günümüzde varlığını devam ettirebilmektedir.

Zaman şartlarından dolayı yapıya eklenen fonksiyonlarla eski planlamanın yetersizliği, yeni mekan arayışları, fonksiyonu olmayan mekanların değiştirilmesine ve plan özgürlüğünün bozulmasına neden olmuştur. Zamana uymak için üst katlardaki özgün pencerelerin kaldırılıp asri pencere olarak nitelendirilen büyük boyutlu pencerelerin açılması, cephe özgünlüğünü bozmuştur. Yeni yapılan binaların ekonomik güç göstergesi olarak belirtilmesi, eski yapıların bakım zorluğundan yıkılması ve hatta parça parça sökülüp ocaklarda yakılması da affedilemeyecek derecede acı vermektedir.

Bir taraftan hızla ilerleyen teknoloji ile değişen yaşam koşulları, buna ayak uydurma zorunluluğu, bir taraftan da mali yetersizlikler, kanuni engellemeler sonucunda yapılara el sürülememiş, kendi haline bırakılmıştır. Oysa Osmanlıların ilk köyü olan Cumalıkızık Köyü'nün, örnek köy olarak gelecek nesillere aktarılması en doğal hakkıdır. Bizlere düşen görev, bu köyü yapılacak çeşitli düzenlemeler, girişimler ile geçmişten günümüze ve geleceğe tarihi bir belge olarak koruyup kazandırmak olacaktır.

YÖREYE AIT SÖZCÜKLER

- Davlumbaz - Baca
Bakır süzgeç - Kevgir
Küçük anbar - Kiler
Et kıyma aleti - Kütük
Kapı kolu - Toknak
Yöreye ait oyun - Paça
Avlu - Hayat
Ahır - Dam
Ocak - Aşlık
Çıkma - Balkonluk
Kerpiç blok - Tuğla
Yapıda başlık - Papaz
Kiriş - Salma
Dikne - Direk
Kafes - Mahrem örtüsü
Payanda - Çaptı
Sofa - Çardak

D İ P N O T L A R

- 1 - "Ortahisar Araştırma - Değerlendirme ve Genel Koruma Projesi", Aşama 2, Rapor 2, T.C. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, s. I, 1975.
- 2 - Cumhuriyet'in 50. Yılında Bursa: 1973 İl Yıllığı, s.25, 50. Yıl Yayınları, İstanbul, 1973.
- 3 - "CUMALIKIZIK - ORDA BİR KÖY VAR YAKINDA", Ankara Televizyonu Belgesel Program Senaryosu, Yapım No. B, Yılı 1986, Ankara.
- 4 - İbid.
- 5 - İbid.
- 6 - Krayoğlu, Engin ve diğerleri, "Cumalıkızık: Tarihsel dokusunu koruyan bir Osmanlı vakıf köyünün evrimi", Mimarlık Dergisi, 1989, Sayı 191-192, s. 4 - 7.
- 7 - Coşkun, Recayi, "Bursa - Cumalıkızık köyü", Şehir Dergisi, Sayı 19, s.38, İstanbul, 1988.
- 8 - İbid.
- 9 - Coşkun, Recayi, Mimari Mirasın Korunması Sivil Mimarlık Örneklerinden Bursa'nın Cumalıkızık Köyü Ölçeğinde İrdelenimi (mimari tezi), İ.T.Ü. Tezi, İstanbul, 1980.
- 10 - İbid.

BİBLİYOGRAFYA

- 1 - Cumhuriyet'in 50.Yılında Bursa : 1973 İl Yıllığı, s.25, 50.Yıl Yayınları, İstanbul, 1973.
- 2 - "Bursa", Yurt Ansiklopedisi, c.3, s.1612 - 1613.
- 3 - İbid., s. 1614
- 4 - İbid., s. 1618
- 5 - Hüdavendigâr Vilayeti Salname - i Resmi'si 1907, s.105.
- 6 - Bursa Ansiklopedisi, c.1, s.101, Bursa Hakimiyet Gazetesi Yayınları, Bursa, 1987.
- 7 - Cumhuriyet'in 50. Yılında Bursa: 1973 İl Yıllığı, s.91, 50. Yıl Yayınları, İstanbul, 1973.
- 8 - Türkiye'de Vakıf Abideleri ve Eski Eserler, c.3, ?, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 1983.
- 9 - Eldem, S.Hakkı, Türk Evi, c.1, s.135,136, Taç Vakfı Yayınları, İstanbul, 1987.
- 10 - İbid., s.43.
- 11 - İbid., s.17.
- 12 - Şener, Hasan, Geleneksel Konutların Onarım Yenileme Çalışmalarına İhtiyaçsal Değerlendirme Yolu ile Bir Yaklaşım, İ.T.Ü. Mim. Fak., İstanbul, 1977.
- 13 - Kuban, Doğan, "Modern Restorasyon İlkeleri Üzerine Yorumlar", Vakıflar Dergisi, Sayı VII, s.341-356, Ankara, 1969.
- 14 - Şen, Necati, Türk Evinde Çıkma, İ.T.Ü., 1942.
- 15 - Bayazıt, Nigan, Türkiye'de Köy Sorunu ve Bir Köy Araştırmasının İlkeleri, İ.T.Ü., 1971.
- 16 - Üstüncök, O, "Tarihi Çevre Korunması Genel Yaklaşımı ve Çalışma Metodolojisi Hakkında" Mimarlık Dergisi, 1973, s.9-12.

- 17 - Krayoğlu, Engin ve diğerleri, "Cumalıkızık: Tarihsel dokusunu koruyan bir Osmanlı vakaf köyünün evrimi", Mimarlık Dergisi, 1989, Sayı 191-192 s. 4-7.
- 18 - Bektaş, Cengiz, "Cumalıkızık'ı bize tanıtanlara merhaba ", Mimarlık Dergisi, 1983, s. 8-12.
- 19 - Yalın, Bedri, "Osmanlı Dokusunu Günümüze Kadar Koruyan Bir Köyümüz CUMALIKIZIK", İlgi Dergisi, Sayı 43, s. 2-6, İstanbul, 1985.
- 20 - Bursa Ansiklopedisi, c. 3, s. 416-418, Bursa Hakimiyet Gazetesi Yayınları, Bursa, 1987.
- 21 - "2007 Yılında Bursa'da Bir Köy", Ağa Han Mimarlık Ödülleri ve TMMOB Mimarlar Odası Yayını, İstanbul, 1995.
- 22 - Coşkun, Recayi, Mimari Mirasın Korunması Sivil Mimarlık Örneklerinden Bursa'nın Cumalıkızık Köyü Ölçeğinde İrdelenimi (mmls tezi), İ.T.Ü. Tezi, İstanbul, 1980.
- 23 - Coşkun, Recayi, "Bursa - Cumalıkızık köyü", Şehir Dergisi, Sayı 19, s. 30-40, İstanbul, 1986.
- 24 - "CUMALIKIZIK - ORDA BİR KÖY VAR YAKINDA", Ankara Televizyonu Belgesel Program Senaryosu, Yapı No. B, Yılı 1986, Ankara.
- 25 - Eldem, S. Hakkı, Yapı, s. ?, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, İstanbul, .?.
- 26 - "Bursa", Hayat Tarih Hecması, c. 2, Sayı 8, s. 74, İstanbul, 1967.
- 27 - "Bursa", Rehber Ansiklopedisi, Türkiye Gazetesi Yayını, c. 3, s. 126-127, İstanbul, 1988.
- 28 - "Bursa", Büyük Kültür Ansiklopedisi, Başkent Yayınları, s. 1206, c. ?, Ankara.
- 29 - "Bursa", Görsel Türkiye, c. 2, s. 281-282, Görsel Yayınlar, İstanbul, 1980.
- 30 - "Bursa İli Yapı Gereçleri ve Yöresel Koşullar", Bayındırlık Bakanlığı

Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Yayını,
Eylül 1974, Ankara.

- 31 - Köy Envanter Etüdlarına Göre Bursa, Türkiye'de Köy Gereçleri ve
İhtiyaç Grupları Serisi: 49, s. II7, Köy İşleri Bakanlığı Yayınları,
..?.., ..?...
- 32 - Kıraksatan, Ahmet, Bursa Vilayeti (17 Yıllık Gelişme Etüdünün Özeti),
Orman Köylerinin Kalkınma İmkanları, s. 137, Ankara, 1961.

Ö Z G E Ç M İ S

- ADI SOYADI : H.Nevhiz Deniz
- DOĞUM YERİ VE YILI : İstanbul, 1966
- İLKÖĞRENİM : Büyük Reşit Paşa İlkokulu 1972 - 1977
- ORTAÖĞRENİM : İstanbul Kız Lisesi 1977 - 1983
- YÜKSEKÖĞRENİM : Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü 1984 - 1988
Fakülte birincisi, Yıldız Üniversitesi ikincisi
- YÜKSEK LİSANS : Yıldız Üniversitesi Rölöve - Restorasyon
Bölümü 1988
- ÇALIŞTIĞI İŞLER : Profilo - Palmek 1986
Assos arkeolojik kazıları 1989
İSKİ çeşme restorasyonu 1989
Çengelköy Vahdettin - Köçeoğlu restorasyonu 1990
Şehzade Mehmet Camii - Medresesi ve Rüstempaşa Camii
restorasyon şantiyelerinde şantiye şefi 1990

